

OPRØR

TVÆRKULTUR NR. 11, ÅRBOG FOR TORS 2020

KØBENHAVNS UNIVERSITET
INSTITUT FOR TVÆRKULTURELLE OG REGIONALE STUDIER

@ Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier (ToRS) 2021
Københavns Universitet, Det Humanistiske Fakultet

Karen Blixens Plads 8
Bygning 10
2300 København S

Tlf. 35328900
tors@hum.ku.dk
www.tors.ku.dk

Redaktører: Brian Arly Jacobsen og Dan Vesalainen Hirslund
Tryk: Campus Print, Københavns Universitet

Forfattere:

Erik Fiedler
Susanne Kerner
Morten Warmind
Peter B. Andersen
Margit Warburg
Ehab Galal
Marie Roesgaard
Frank Sejersen
Sarah Washbrook
Dan V. Hirslund
Rasmus Christian Elling
June Dahy
Mai Corlin Frederiksen
Brian Arly Jacobsen

ISBN: 978-87-93510-64-7
Oplag: 500

Forsidefoto af Mai Corlin

Eftertryk og kopiering tilladt
Med tydelig angivelse af kilde

OPPRØR

INDHOLD

- 6 **Forord**
Af institutleder Annika Hvithamar
- 8 **Introduktion**
Af Brian Arly Jacobsen & Dan Vesalainen Hirslund
- 10 **Fra religion til revolution:
En religionsfilosofisk replik om
verdensutilfredshed**
Af Erik Sporon Fiedler
- 20 **Hierarki og oprør – et udeleligt par?
Det arkæologiske perspektiv**
Af Susanne Kerner
- 30 **Modstand mod kristendommen
i Romerriget**
Af Morten Warmind
- 40 **Stamme eller bondeoprør?**
Af Peter B. Andersen
- 52 **Shari'a er ophævet! Babi-oprørene i Iran
1844–53**
Af Margit Warburg
- 62 **Opgøret med kolonimagten: lederen,
militæret og det egyptiske folk**
Af Ehab Galal

72 **Fra aktivist til terrorist (og tilbage igen?)**

Af Marie Roesgaard

82 **Oprøret i den Sorte Engel.**

Når nok er nok

Af Frank Sejersen

92 **Zapatistaopstanden i 1994 i**

Chiapas, Mexico:

**Oprør, viden og kreativitet i den
postkoloniale og postrevolutionære
nationalstat**

Af Sarah Washbrook

104 **Nepals maoisme: når generationelt
oprør bliver til politik**

Af Dan V. Hirslund

116 **Teheran 1999: Oprør i
Den Islamiske Republik**

Af Rasmus Christian Elling

126 **Mohammad Maghout og det politiske
teater i Syrien – et åndehul for den
folkelige modstand mod diktaturet**

Af June Dahy

136 **Hongkong i opløsning:**

Billeder til et oprør

Af Mai Corlin Frederiksen

148 **Det asiatiske oprør i**

Nordengland 2001

Af Brian Arly Jacobsen

De gule sider

162 ToRS i tal

168 Forskningsprojekter på ekstern finansiering

174 Aftagerpanel

176 Kulturkurser

178 Phd.

182 Studievejledningen

184 Bøger

186 Ansatte

FORORD

af Annika Hvithamar

Oprør og nedlukning

Dagsordner skifter. I januar 2020 var hele Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier på det traditionsrige årlige seminar, også kendt som *NyToRSkur*. Her er valget af årets årbogstema et fast punkt på programmet og temaet oprør var et oplagt valg. For 2019 var præget af oprør og oprørsstemning også i store dele af den verden, som ToRS studerer. I Hong Kong gik befolkningen på gaden i protest over et lovforslag om udlevering af anklagede borgere til Kina. I Libanon var det en beslutning om beskatning af Whatsapp på mobiltelefoner, der satte gnist til et oprør. I Iran var det fyringen af generalløjtnant Abdel-Wahab al-Saadi. I Rusland var den umiddelbare årsag, at en række oppositionspolitikere ikke fik lov til at opstille til lokalvalg. Fælles for oprørene var, at de direkte årsager til protesterne satte gnist til noget langt større, rettet mod landenes politiske styre, og at oprøret i høj grad skete nedefra og op, uden definerede be-

vælgelser eller personer som ledere. Fælles var også, at oprørerne koordineredes gennem sociale medier – og derfor var det også et gennemgående træk, at regimerne lukkede ned for disse medier.

Ved overgangen til 2020 var derfor også en spænding i luften: hvad ville året bringe? Ville oprørerne føre til egentlige revolutioner? Ville de brede sig endnu mere? På ToRS havde vi i efteråret arbejdet med at udvikle et nyt tværgående metodekursus, Humaniora i praksis, og her havde vi bedt instituttets studerende om at vælge et gennemgående tema. Blandt en række foreslåede temaer var den klare vinder, nåja, oprør. Alt tydede på, at der var mere i vente.

Men dagsordner skifter. På NytToRSkuren diskuterede vi Jyllands-Postens karikaturtegning med den nu alt for velkendte silhuet af coronavirussen, sat ind i det kine-

siske flag, som et eksempel på konflikter, der opstår i kulturmøder. I løbet af de næste uger fortsatte overvejelserne, i forhold til, hvordan vi skulle modtage det hold af kinesiske studerende, som hvert forår undervises på ToRS. Vi skulle dog ikke længere ind i 2020 end til marts, før det ikke længere handlede om enkelte lande eller enkelte uddannelser, men om hele verdenen – og hele universitetet. 2020 kom til at handle mere om at sidde stille indendørs end om at gå på gaden, og mere om at vænne sig til at al interaktion primært foregik over en skærm end at kritisere regeringen. Her og globalt.

Så det har været et besynderligt år, hvor Covid-19 har fyldt dagsordenen, samtidig med at alle på ToRS fortsat har arbejdet på fuld kraft med undervisning, forskning og alle de ekstra opgaver, som på Københavns Universitet har været forbundet med undervisning og forskning,

under nedlukning af et samfund. Ligesom forskning i, hvordan mennesker reagerer på Covid-19, fx i forhold til religiøs adfærd, nu også er en del af ToRS' portefølje. Og selvom pandemien for en tid tog oprør af dagsordenen, så er de nu på vej igen. Nu også som oprør mod de restriktioner som regeringer globalt pålægger befolkningerne for at bremse pandemien.

Det sidste år har om noget vist, at begivenheder i verdenen uden for Vesten har betydning for, hvad der sætter dagsordenen herhjemme, hvorfor viden om den globale verden historisk og i dag er så væsentligt som aldrig før. Det gælder globale pandemier – og det gælder oprør!

OPRØR

– DET AT SÆTTE SIG OP IMOD...

INTRODUKTION

Af Brian Arly Jacobsen og Dan Vesalainen Hirslund

I hold it that a little rebellion now and then is a good thing, and as necessary in the political world as storms in the physical. – fra A Letter From Thomas Jefferson To James Madison, 30. januar 1787.

I Alexandria i år 361 angreb lokale folk biskoppen Georgios og dræbte ham og to andre embedsmænd fra Romerriget, fordi de havde hånet og plyndret deres 'hedenske' tempel. Dette var blot et af flere eksempler på oprør mod udbredelsen af kristne institutioner, som religionssociolog lektor Morten Warmind skriver om i dette nummer af ToRS Årbog. Men allerede over 4000 år tidligere, som arkæolog Susanne Kerner skriver, var der tydelige tegn på, at de nyopførte bystater i Mesopotamien også var arnested for modstand mod de bureaukratiske magtformer, der spredte sig i kølvandet på 'civilisationens' fremgang.

Så måske er 'lidt oprør', som Thomas Jefferson foreslår efter den amerikanske revolution i 1765-83, en ganske sund måde at ryste lidt op i det politiske landskab på. Som samfund er blevet mere komplekse og folkerige, er der i alle fald ingen tegn på, at der skulle være færre grunde til at gøre oprør i dag, end der var i præmoderne stater. I 2016 blev der for eksempel registreret 1,77 millioner arbejdsrelaterede konflikter i Kina, selvom ikke alle ledte til protester og endnu færre kan betegnes som deciderede oprør.

I Ordbog over det danske Sprog beskrives fem betydninger af begrebet oprør. Naturen kan være i oprør i den forstand som Thomas Jefferson beskriver en storm; her er oprør altså 'naturligt'. Så kan en gruppe af levende væsener være i opstandelse

over en hændelse, det vil sige som udtryk for nervøsitet snarere end modstand. En tredje betydning beskriver følelsen af affekt – altså en voldsom sindsbevægelse – mens en fjerde mulighed ifølge ordbogen omhandler opgør mellem forskellige religiøse anskuelser, ex. Saddukæerne og farisæerne (jødiske grupperinger i strid ifølge ApG. 23.7). Sidst er der den forståelse, der kommer tættest på den betydning, som er relevant i denne årbog. Det er det politiske oprør. Det vil sige oprør, der sætter sig op mod en myndighed eller en magthaver gennem en eller anden form for direkte eller indirekte protestvirksomhed. Når vi refererer til opstandelsen i Alexandria som oprør, er det derfor ikke fordi, det er et religiøst opgør, men fordi det er et angreb på myndighederne og derved i princippet en udfordring af hele Romerrigets magtstruktur. Oprør i den forstand vi bruger det her, er politisk. Det konfronterer samfunds magtrelationer.

Den etymologiske redegørelse giver os dog ikke et svar på, hvorfor eller hvordan et oprør opstår, hvornår en begivenhed bliver forstået som et oprør, eller hvordan det opfattes og bruges i eftertiden af forskellige befolkningsgrupper og historikere. De teoretiske indspark til at forstå oprør er mangeartede, men her nævner vi blot tre vægtige nedslag som kan rammesætte læsningen af Årbogens forskellige bidrag. Helt centralt står Karl Marxs (1818-1883) historiske materialisme, der ikke ser oprør som anomiske, episodiske udbrud af utilfredshed, men snarere som symptomatiske udtryk for et bestemt sæt objektive, men fundamentalt modstridende, klassebaserede magtforhold. Disse har deres udspring i misforhold i produktionsapparatet, og Marxs forklaring er derfor et forsøg på at tilskrive økonomiske modsætninger en grundlæggende politisk dynamik.

Den amerikanske sociolog og historiker Charles Tilly (1929-2008), der udvikler sine ideer i en helt anden historisk og politisk kontekst, er mere interesseret i spørgsmålet om (u)stabilitet og ser ikke på samme måde som Marx konflikter som naturlige i klassesamfund. I sin bog *From Mobilization to Revolution* (1978) reformulerer Tilly den marxistiske analyse og argumenterer for, at oprør og revolutioner skal forstås som samfunds ret så 'normale' politiske vold, der afspejler konkurrencen om magt mellem forskellige grupper i samfundet. "Collective violence", skriver Tilly, "is the product of just normal processes of competition among groups in order to obtain the power and implicitly to fulfill their desires" (s. 54).

Vi bevæger os derfor fra objektive strukturer til grupper. I sin bog *Why Men Rebel*, går den amerikanske politolog Ted Gurr (1936-2017) et skridt videre og ser på rødderne for opstandelse i menneskers individuelle behov. Han søger en forklaring, ikke så meget for oprør, men for den organiserede vold rettet mod politiske institutioner, hvilket i sig selv er et interessant skift i forklaringen på kollektiv modstand. Hos Gurr er vold en vredes-stemme, der manifesterer sig mod den etablerede orden. Mere præcist bliver

enkeltpersoner vrede, når de føler, hvad Gurr betegner som *relativ deprivation*; altså relativ forarmelse, magteløshed og undertrykkelse. Det er ikke så meget objektive omstændigheder, som subjektive oplevelser, der udløser protest. Hermed bliver oprør reduceret til følelsen af relativ afsavn hos den enkelte – og bevægelsen væk fra Marx' analyse er mere tydelig, om end der stadig er et ekko af Marx i tesen om relativ deprivation.

Denne årbog beskæftiger sig med oprør i tid og rum som spænder fra Mesopotamien over Romerriget til oprør i nyere tid. Geografisk dækker det oprør fra Grønland over europæiske begivenheder til oprør i asiatiske lande. Årsagerne til oprør er vidt forskellige og afspejler Institut for Tværkulturelle og Regionale Studiers bredde, når det gælder studier i fortidens kulturer verden over, studier i sprog og samfund i nyere tid og temaer som religion, politik, arbejdsløshed samt sociale og økonomiske forhold.

FRA RELIGION TIL REVOLUTION: EN RELIGIONSFILOSOFISK REPLIK OM VERDENSUTILFREDSHED

Revolutioner, forstået som indstiftelsen af noget radikalt nyt, er som fænomen intimt forbundet med det moderne.

Det er i hvert fald en central tese i Hannah Arendts arbejde med revolutionsfænomenet. I det følgende overvejer jeg en korrektiv tese, som formuleres af Peter Sloterdijk, nemlig at revolutionsfænomenets historie er meget længere.

Denne forhistorie skal dog ikke findes indenfor politikens område, men derimod i religionshistorien. I det perspektiv får revolutionsbegrebet en anden og bredere betydning.

Caravaggio - Conversione di San Paolo (1601)

Billedet, malet til Cerasi kapellet i Santa Maria del Popolo-kirken i Rom, forestiller Paulus' omvendelse på vejen til Damaskus som den skildres i Apostlenes Gerninger kapitel 9.

Kilde: [wikimedia.org](https://www.wikimedia.org)

Indledende bemærkninger:

Oprør til alle tider

Opstande, hvor folk går på gaden, fordi de ønsker politiske forandringer og forbedringer af de sociale forhold og deres livsvilkår, har været et tilbagevendende fænomen i de sidste knap 250 år. Den Amerikanske Revolution fra 1775-1783, Den Franske Revolution fra 1789-1799 og Den Haitianske Revolution fra 1791-1804 indledte i slutningen af det 18. århundrede det, historikeren Eric Hobsbawm (1917-2012) har betegnet som revolutionernes æra. En periode der i første omgang blev forstået som tiden fra disse begivenheder og frem til det europæiske revolutionsår 1848. Det betød dog ikke enden på revolutionerne. Efterfølgende kom Oktoberrevolutionen i 1917 samt et væld af andre revolutionære øjeblikke i det 20. århundrede frem til Murens fald i 1989. Men også i de 30 år, der siden er gået, har verden været præget af revolution og oprør, se-

nest med Det Arabiske Forår, og klima- og ulighedsbevægelser som Occupy og FridaysForFuture. Med lidt god vilje, kan den moderne periode således i det hele taget forstås som revolutionernes tidsalder. Men ser vi på det i et endnu længere historisk perspektiv, findes der også talrige ældre eksempler på begivenheder, hvor socio-økonomiske faktorer og politisk utilfredshed førte til forsøg på at ændre de bestående forhold. Gode eksempler fra antikken er Spartacusoprøret fra 73-71 f.Kr., hvor slaver og gladiatorer gjorde oprør mod styret i Rom, eller den jødiske Bar Kokhba-opstand fra 132-135 f.Kr., som gjorde oprør mod romernes tilstedeværelse i og bestemmelse over Palæstina.

Arendts revolutionsbegreb:

Kun indstiftelsen af noget nyt er en revolution

Ifølge den tyske politolog og filosof Hannah Arendt (1906-1975), er det væsentligt

at skelne mellem oprør og revolutioner. I 1963 skrev hun i sit værk *Om revolution*, at i modsætning til krige, der hører til den dokumenterede fortids ældste fænomener, så er revolutioner blandt de nyeste politiske fænomener og noget der egentlig ikke eksisterer før den moderne periode. For Arendt er dette ikke ensbetydende med at antikken eller middelalderen ikke kendte til politiske forandringer. Men ingen af disse kunne forstås som revolutioner i den moderne forstand. For Arendt er det afgørende ved den moderne revolutionstradition, og det som adskiller den fra oprør i bredere forstand, at den indstifter noget nyt. Hvor oprørets mål er at udskifte magthaverne eller forandre den førte politik, så er revolutionen indstiftelsen af en helt ny orden, forandringen af styreformen. En sådan bevægelse identificerer hun først med Den Amerikanske Revolution og Den Franske Revolution.

Eugen Delacroix – La liberté guidant le peuple (1830)

Billedet skildrer en revolutionsscene fra den franske julirevolution 1830. Centralt i motivet er friheden personificeret som kvinden, der med et våben i venstre hånd, hæver trikoloren med den højre og leder folket over barrikaderne.

Kilde: [wikimedia.org](https://www.wikimedia.org)

Giuseppe Pellizza da Volpedo
– Il quarto stato (1898-1901)

Billedet skildrer en gruppe strejkende arbejdere, der fredeligt processerer. Titlen fjerdestanden henviser til den franske revolutions tredjestand (borgerskabet og selvejerne, der gjorde op med de privilegerede stænder af adelige og gejstlige) og understreger at der på kanten til det 20. århundrede stadig eksisterer en ejendomsløs arbejderklasse som udbyttes og mangler politisk repræsentation.

Kilde: wikimedia.org

Med afsæt i Arendts revolutionsbegreb kan man sige, at der historisk er masser af eksempler på oprør og opstande, men at ingen af disse, forud for det moderne, kan forstås som noget afgørende nyt, der indtræffer. Den Franske Revolution derimod præsenterer sig som et afgørende brud og fremkomsten af noget helt nyt. Dette markeres tydeligt ved Nationalkonventets indstiftelse af en ny tidsregning: Den franske revolutionskalender. Revolution er altså i denne forståelse indstiftelsen af noget afgørende nyt og dette er ifølge Arendt et moderne fænomen, der først opstår med den franske revolution.

Sloterdijks korrektiv: Revolutionens religionshistoriske herkomst

En forståelse af revolution, der går op imod Arendts tese om revolutionsbegrebets moderne herkomst, finder man hos den tyske filosof Peter Sloterdijk (1947-). Flere steder i hans forfatterskab formulerer han den religionsfilosofiske tese, at mange af antikkens religiøse bevægelser kan forstås som værende beslægtede med den moderne revolutionære tradition og at det moderne revolutionsbegreb først kan forstås til fulde, når de betragtes i dette historiske perspektiv. Det betyder, at man ifølge Sloterdijk, bliver nødt til at undersøge religionshistorien førend man kan forstå, hvad der er på spil, ikke bare i den revolutionære tradition, men i hele

den moderne politiske venstrefløjstradition, der udspringer af Den Franske Revolution.

Sloterdijks tese går kort beskrevet ud på, at mennesket i den periode, der betegnes som aksetiden, det vil sige fra cirka det 8. til det 2. århundrede f.Kr. begynder at forstå og erfare sig selv som et væsen, der ikke passer ind i verden, som den foreligger og ikke stiller sig tilfreds med de bestående eksistensvilkår. Som reaktion på dette begynder mennesket at vende sig bort fra verden i metafysiske konstruktioner, i det Sloterdijk betegner som et "oprør mod banalitet, den hverdagslige vold, den kroniske lidelse, den angstfulde dissonans". Ifølge Sloterdijk er der en paral-

lelitet mellem den opbrudsstemning, der viser sig i det moderne og blandt andet kommer til udtryk i de revolutionære bevægelser ønske om at forandre verden og det opbrud i den antikke verden, der resulterede i nye former for tænkning og nye religioner. Hos Sloterdijk erstattes en materialistisk historieskrivning, hvor det er det sociale spørgsmål og relationen mellem produktionsmåder og styreform, der er historiedrivende, med en overvejende eksistentiel historieskrivning, hvor det er den erfarede verdensutilfredshed som følge af en reflektiv eksistenshåndtering, der driver historien.

Det som er særligt interessant i Sloterdijks arbejdstese er, at han med de moderne

FAKTA

Den franske republiks kalender (Den franske revolutionskalender)

D. 5. oktober 1793 besluttede Nationalkonventet, at der, i stedet for den gregorianske kalender, skulle indføres en ny tidsregning begyndende fra republikkens grundlæggelse den 22. september 1792. Kalenderen var gældende frem til den 1. januar 1806. Året, der stadig opdeltes i årstidskvartaler, ind-delt i 12 30-dages måneder, bestående af tre tidsuger, *décades*, der afsluttedes med en hviledag. Døgnnet inddeltes i ti timer a 100 minutter a 100 sekunder. Ved årets udgang tilføjedes fem eller seks tillægsgage, som tilpassede revolutionskalenderen det tropiske år. De nye månedsnavne var for efteråret: *vendémiaire, brumaire, frimaire*; for vinteren: *nivôse, pluviôse, ventôse*; for foråret: *germinal, floréal, prairial*; og sommeren: *messidor, thermidor, fructidor*. Dage i tidugsugen bestod af: *primidi, duodi, tridi, quartidi, quintidi, sextidi, septidi, octidi, nonidi, décadi*.

revolutioner som prisme bliver bevidst om at kulturkritikken i antikken netop tog form som metafysik, religion og filosofi. Samtidig med dette, viser den religionshistoriske herkomst til det moderne revolutionsbegreb ham, at revolutionsfænomenet kan forstås anderledes. I Sloterdijks perspektiv er revolution ikke bare at forstå som et kollektivt protestfænomen, men som et fænomen, der har sit afsæt i et antropologisk grundforhold, som første gang finder udtryk i aksetiden, nemlig at mennesket ikke automatisk passer ind i og føler sig hjemme i den verden, det fødes ind i. Dette grundforhold finder udtryk og forsøges overkommet på vidt forskellige måder igennem historien. Revolutionens verdenshistorie består altså ikke

bare af de moderne revolutioner, men indeholder ifølge Sloterdijk et langt bredere katalog af forandrende omvæltninger, hvis væsentligste urbegivenhed skal findes i aksetidens kulturrevolution. Allerede her er der altså, ifølge Sloterdijk, nyt under solen og mennesket bryder radikalt med de bestående forhold.

Sjælens omvendelse og ønsket om verdensomstyrning: Kollektiv revolution og individuel konversion

For Sloterdijk er det kollektive revolutionsfænomens urform den individuelle verdensutilfredshed, der i antikken kom til udtryk i tilslutningen til frelsesreligioner og i den religiøse verdensforsagelse og de verdensfravendte livsformer. Hvor antikkens verdensudstigere vendte sig bort fra verden i et asketisk og kontemplativt liv, har den moderne revolutionære tradition indenverdslige og praktiske ambitioner for deres opgør med utilfredsstillende eksistensvilkår i form af et ønske om verdensomstyrning.

Sloterdijks forståelse af revolution som ikke bare et materielt, men som et eksistentielt fænomen betyder, at det er frugtbart at se nærmere på de religiøse udtryk, som verdensutilfredsheden antog. Ligesom den moderne venstreføjstradition, så leverede mange af antikkens religiøse bevægelser også en kritik af de bestående forhold og formulerede verdensutilfredsheden som et ønske om et opgør med og en omvurdering af det bestående. Dette kom først og fremmest til udtryk i eskatologiske [gr. læren om de sidste tider] forventninger om en forløsende begivenhed, der gjorde op med det beståendes hårde eksistensvilkår og oprettede en ny og bedre verden, samt i de messianske bevægelser, hvor de omvendte følgere fulgte en messias-skikkelse, som skulle bringe dem ind i en ny verden og således frelse dem fra denne verden.

Når denne umiddelbare nærforventning skuffes og frelsen udebliver, ser Sloterdijk to alternative reaktioner, den ene er det

apokalyptiske forsøg på at fremskynde enden, det andet er den gnostiske impuls til at vende verden ryggen. Kristendommen vælger den sidste mulighed og etablerer i Johannes' Åbenbaring den afgørende distinktion mellem at være i verden og være af verden. Hermed etableres et eksternt rum hinsides verden, der både giver mulighed for at forholde sig kritisk til verdens forhold, men også til at gøre forholdene i verden udholdelige, da deres betydning er sekundære.

I modsætning til apokalyptikeren, fremskynder gnostikeren ikke verdens ende, men bliver i verden uden at være af den, det vil sige internaliserer og omtolker verdensutilfredsheden til verdensfjernhed og selvforandring. Den individuelle omvendelse, den metanoetiske [gr. sindelagsforandring] begivenhed som finder sted i konversionen til antikkens frelsesreligioner, giver altså, i Sloterdijks fremstilling, et alternativ til den apokalyptiske verdensomstyrning.

Spartacus filmplakat (1960)

Med Kirk Douglas i hovedrollen blev fortællingen om Spartacus og slaveoprøret mod romerne til en episk storfilm instrueret af Stanley Kubrick. Oprøret og revolutionens betydning som kollektiv erfaring og kulturel trope er igennem tiden blevet omsat i et væld af kunstneriske udtryk – også i populærkulturen.

Kilde: wikimedia.org

FAKTA

Aksetid

Begrebet aksetid betegner en kulturhistorisk periode af radikale filosofiske og religiøse nybrud varende fra omkring år 800 til 200 f.Kr. og strækkende sig over hele det eurasiske kontinent. Begrebet blev introduceret af den tyske filosof Karl Jaspers i bogen *Vom Ursprung und Ziel der Geschichte* [Om historiens oprindelse og endemål] (1949). Ifølge Jaspers opstod der i perioden en tankemæssig vending i flere kulturer, hvor idéer om fællesmenneskelige eksistensvilkår finder deres første udtryk ofte i op-position til den bestående kulturelle tradition, som der sættes spørgsmålstegn ved, samtidig med at mennesket begyndte eksplicit at reflektere over sig selv som et tænkende væsen. En følge af disse forandringer var en længsel efter forløsning fra en eksistens, der pludseligt kunne antage form af et problem og en samfundsorden der kunne erfares som uretfærdig. Denne aksiale vending kom ifølge Jaspers til udtryk i Indien i budhismen og upanishade-litteraturen, i den kinesiske daoisme og konfucianisme, i den jødiske profetlitteratur og i Grækenland med filosofiens fødsel.

Den franske republikanske kalender
(Den franske revolutionskalender)
Kilde: wikimedia.org

I de moderne revolutionære ser Sloterdijk sekulariserede apokalyptikere, der er blevet fristet af tankefiguren om, at der i katastrofen findes et forløsende element og at der i undergangen finder en læringsproces sted. For de revolutionære er der altså en formodning om, at undergangen for den verden vi kender, medfører en læringsproces. Sloterdijk afviser denne form for revolution og peger i stedet på et alternativt revolutionsfænomen, som han blandt andet finder i aksetidens religiøse bevægelser. Derigennem antyder Sloterdijk muligheden for en revolution i ental, og en tålmodig transformation af verden, der begynder med en selv.

Afslutning

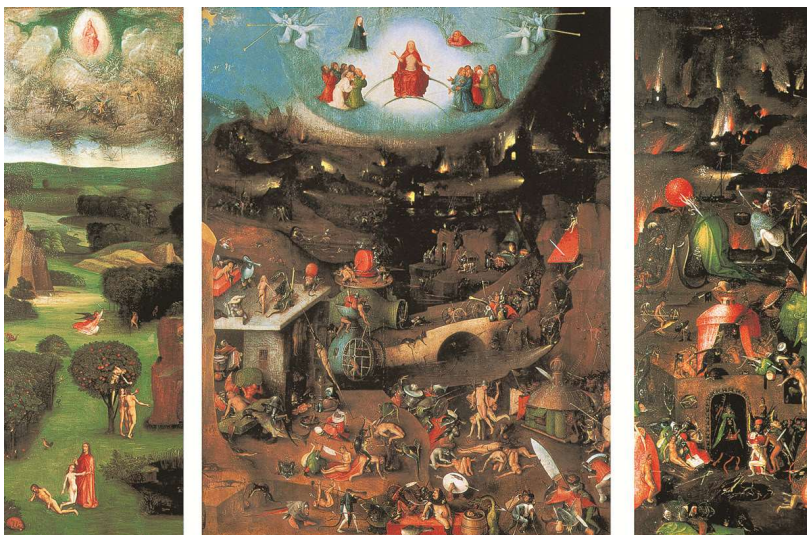
Sloterdijk bruger tesen om revolutionens religionshistoriske herkomst som afsæt for at formulere en grundlæggende kritik af den revolutionære tradition og af det

moderne revolutionsbegreb, men hans tese kan også danne afsæt for en genforståelse af de elementer i religionen, som kritiserer de bestående forhold. Det betyder, at eksempelvis de aksiale religioner, herunder kristendommen, ikke blot hører til på magthavernes side og bevarer de bestående forhold, men tværtimod skal forstås som radikale kritikker af og opgør med bestående samfundsforhold og etablerede sociale strukturer. Altså som et revolutionært fænomen.

Men også at der gives et alternativ til den verdensomstyrtning, der ødelægger den bestående orden i en radikal afvisning af tingenes tilstand. I stedet fremfører Sloterdijk et alternativ, nemlig i muligheden for at komme overens med verden igennem varierende strategier og ændre på eksistensens forhold uden at rive alt op ved rode. Hvis vi kun tager Den Franske Revolution som udgangspunkt for vores forståelse

af revolutionsfænomenet, får vi således ikke bare en begrænset forståelse af verdensutilfredshedens historie, men også et forkert forbillede for forandrende politiske handlinger.

I en tid hvor oprør og revolutioner er ligeså aktuelle, som de altid har været og hvor utilfredsheden med de sociale forhold og den politiske orden finder stadigt mere bekymrende udtryk, som nyligst stormen på Capitoll Hill i Washington, USA, er Slotterdijks længere og alternative historiske perspektiv på revolutionsfænomenet interessant. Findes der mon i historien, ikke bare den politiske, men også i religionernes historie og kulturenes historie i bredeste forstand, alternative måder at tænke oprør og revolution på, som kan bringe os videre fra en samtidig situation, der vækker så meget utilfredshed, uden vi ender med at gentage fortidens katastrofer?

Hieronymus Bosch – Weltgericht (o. 1482)
Billedet, der er et triptykon, gengiver i centermotivet Johannes' Åbenbarings skildring af dommedag flankeret af henholdsvis paradys og helvede.
Kilde: wikimedia.org

Erik Sporon Fiedler

Erik Sporon Fiedler er ansat som studieadjunkt ved Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier. Han er cand.mag. i religionshistorie og Ph.d. med en afhandling om religionens rolle i politisk tænkning i krisetider, der fokuserer på Peter Sloterdijks og Giorgio Agambens arbejde. Hans primære forskningsområde er i krydsfeltet mellem religionsfilosofi, idéhistorie og politisk teori.

VIDERE LÆSNING

Reinhart Koselleck: Begreber, tid og erfaring. Hans Reitzels Forlag, 2007.

Hannah Arendt: Om revolution. Aarhus: Forlaget Klim, 2012.

Bertel Nygaard: Revolution. Masser af modstand. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, 2012.

Jack A. Goldstone: Revolution: A Very Short Introduction. Oxford University Press 2013.

Peter Sloterdijk: After God. Cambridge: Polity Press, 2020.

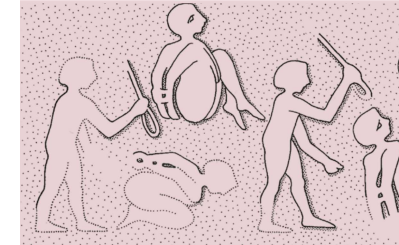
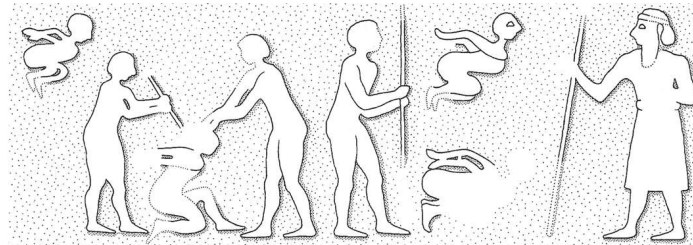
HIERARKI OG OPRØR - ET UDELELIGT PAR? DET ARKÆOLOGISKE PERSPEKTIV

Der var oprør i oldtiden – og det var ofte en konflikt om nyudviklede hierarkier. Dette kan ses i den allerførste udvikling af hierarkiet, som belyses her i en sag fra Sydvestasien.

Af Susanne Kerner
Oversættelse: Kevin Kroh

The site Tell Brak in northern Syria, one of the largest and longest lasting archaeological settlements (from around 6500 BCE to 900 CE).

Baggrund

Inden for oldtidsstudier har der længe været fokus på de førende samfundsklasser. For at være mere præcis: de mandlige førende samfundsklasser. Dette har der været flere grunde til, som både var strukturelle og forbundet med det materiale, som var tilgængeligt for fortolkning. Indtil midten af sidste århundrede har historiebøger fortalt om store mænd og deres politiske beslutninger. Selv den dag i dag, forklarer nogle historikere for eksempel forløbet af engelsk historie i det 16. århundrede hovedsageligt som en effekt af Henry VIII's potensproblemer, eller tyske politiske beslutninger op mod Første Verdenskrig som en konsekvens af William II's korte venstre arm (og den virkning dette havde på hans selvværd). I det 19. århundrede, og endnu mere i det 20. århundrede, voksede nye videnskabstraditioner til at belyse historien frem som forsøgte at forklare begivenheder og udviklinger i henhold til

andre ideer. Disse inkluderede Karl Marx og hans diskussioner om, hvordan det er gennem økonomiske relationer, fremfor store mænds bedrifter, at man bør forstå den menneskelige udviklingshistorie. Andre historiske tilgange, såsom den franske *Annales*-skole, producerede fortællinger, der heller ikke koncentrerede sig om enkeltindivider men om den langsigtede indflydelse af mange andre faktorer såsom klima og kulturelle historier.

Arkæologi, studiet af materielle beviser fra oldtiden, er en disciplin, som også har ændret sig meget siden sin begyndelse i det 18. århundrede, da lægmænd afdækkede store paladser i deres fritid fra arbejdet som diplomater eller handelsdrivende. De første udgravninger i Sydvestasien (eller Nærøsten) skete på steder kendt fra Bibelen, som indeholdt monumentale paladser og store templer. Traditionen for at studere store områder og store bygninger

fortsatte langt ind i det 20. århundrede, og først da arkæologiske studier blev interesseret i at beskæftige sig med tidligere perioder (før opførelsen af paladser) og mindre steder, blev oplysninger om andre dele af samfundet tilgængelige. Arkæologisk forskning har således bevæget sig parallelt med udviklingen i videnskaberne til at omhandle spørgsmål, som i større grad beskæftiger sig med alle menneskers levevilkår, generelle strukturelle modsætninger samt sociale konflikter i tidligere samfund.

Denne udvikling i forskningshistorien kan kun meget kort skitseres her, men den førte til nye spørgsmål og indsigter i dynamikkerne i hierarkiske samfund. Før udviklingen af klare sociale og politiske hierarkier opfatter arkæologer samfund som domineret af egalitære forhold. Udtrykket egalitær bliver ofte beskrevet som en situation, hvor "alle er lige", men situ-

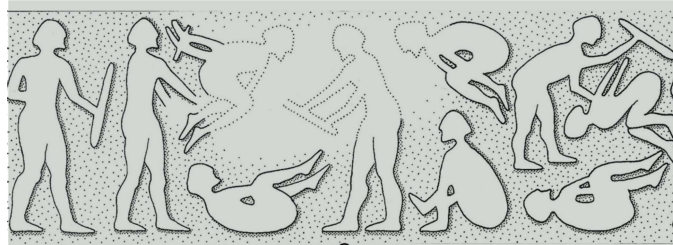
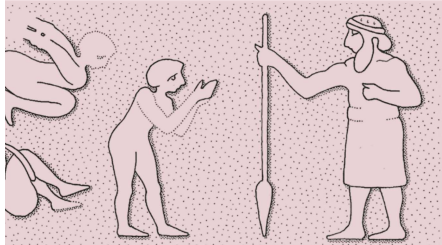

Fig. 1: Cylindersegl viser scener med bundne fanger (fra byen Uruk) og bevæbnede vagter. A og B viser en højtstående figur til højre (med klæder, skæg og spyd). M. Boehmer. 1999. Uruk: früheste Siegelabrollungen. Ausgrabungen i Uruk-Warka Endberichte 24, venligst udlånt af Det Tyske Arkæologiske Institut.

ationen er mere kompleks, og egalitære samfund kan antage mange forskellige former. I egalitære samfund har alle medlemmer i princippet samme adgang til prestige. Samfundsroller er alders- og kønsbestemte og det kan for eksempel betyde, at enhver kvinde, der fylder 50 år, bliver "den ældre" og kan deltage i beslutninger om hele gruppen. Yngre kvinder har derimod ikke nogen indvirkning på beslutninger men vil få det, når de når den rette alder. I mere hierarkiske samfund kan andre faktorer end alder og køn (som ikke er samfundsbestemte distinktioner) indsnævre adgangen til gruppen, hvor beslutninger tages. Disse faktorer kan for eksempel være afstamning, rigdom, ejendomsret og evnen til at tale med guderne. Og så begynder problemerne.

Udvikling af hierarkiet

Arkæologien har længe set på udviklingen af hierarkiske samfund med stadig færre

beslutningstagere som noget naturligt. Måske er det fordi, vi selv lever trods alt selv i hierarkiske samfund, selv om demokratiske styreformere giver de fleste mennesker indirekte indflydelse på politiske beslutninger. Derfor kan udøvelsen af magt, synes som noget naturligt, der ikke behøver yderligere forklaring og som bliver betragtet som en ukompliceret udvikling. Denne forforståelse sammenholdt med fokus på store offentlige bygninger samt tekster skrevet af de herskende klasser førte i arkæologien til en forsømmelse af sociale og politiske modsætninger, konflikter og endda kampe i forskernes analyser. Dette er faktisk stadig den fremherskende opfattelse af historien, og kun få arkæologer sætter spørgsmålstejn ved fortællingen om hierarkiske samfund som naturlige. I følgende eksempel fra slutningen af det 4. årtusinde f.Kr. (3300-3000f.Kr.), vil jeg dokumentere, at i en tid med stigende hierarki og stigende krav fra

de herskende klasser, kan nogle tegn på oprør påvises arkæologisk.

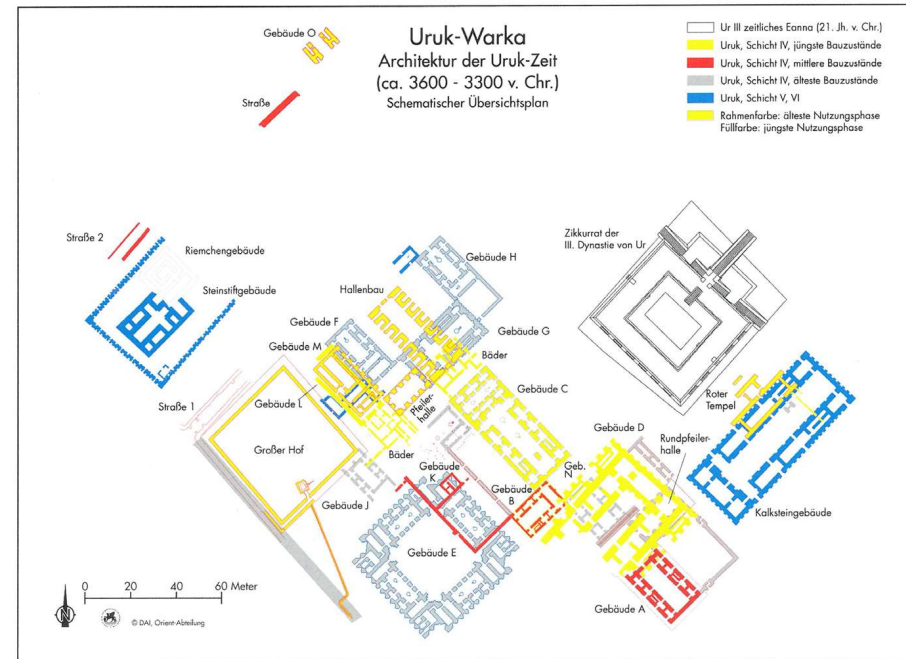
Byen Uruk og nye opfindelser

I det sydlige Irak voksede en by med navnet Uruk (eller det moderne Warqa) til en enorm størrelse i slutningen af det 4. årtusinde f.Kr. Den første bosættelse var 2,5 kvadratkilometer, og nogle århundreder senere omgav en stor bymur 5 kvadratkilometer (kun Rom under Hadrian ca. 3000 år senere var større). Væksten i bosættelsen førte til, at mange flere mennesker levede sammen og dermed vanskeliggjorde beslutninger og dette førte til, at bureaukratiske beslutningsprocesser blev opfundet. Flere værktøjer til administration dukkede op for første gang i Sydvestasiens historie: Cylindersegl (fig. 1) med graveringer, som kan rulles over blødt ler og bruges som underskrifter eller signetringe i moderne tid. *Bullae* (hule lerkugler), der indeholdt små symboler (poletter), blev

Fig. 2: Plan for byen Uruk, Den del, der vises, kaldes Eanna. Farverne angiver bygninger fra forskellige perioder, med de ældste bygninger i blå. Den store blå bygning til højre er "kalkstensbygningen".
DAI-Orient-Abteilung; Thomas Urban, venligst udlånt af Det Tyske Arkæologiske Institut.

brugt, når varer skulle udveksles over en vis afstand. Slutteligt opstod et skriftsprog, som startede med meget enkle tekster om økonomiske transaktioner såsom administration af korn, indsamling af får, distribution af mælk og så videre.

Disse administrative værktøjer kan være meget nyttige, men de er også magt- og indflydelsesinstrumenter. Hvem bestemmer, hvad der er nedskrevet? Hvem kontrollerer forseglingen? Forekomsten af bystrukturer gik hånd i hånd med en udvikling af en mere kompleks politisk struktur: Staten. Eller for at sige det enklere: klare hierarkier opstod med få mennesker med meget indflydelse og magt over mange mennesker med mindre indflydelse og magt. Denne historiske (re)konstruktion er baseret på en række elementer, som der kun kort kan gives eksempler på her: Fremkomsten af en skildring af magt og prestige, hvor nogle dele tydeligt fremgår

som vigtigere end andre; en monumentalisering af arkitekturen, der førte til hele kvarterer i byer, som var forbeholdt offentlige bygninger; udviklingen af store byer, der leverede ydelser til mange mennesker fra mindre landsbyer i oplandet. Denne udvikling kom som følge af en stigning i tributter (afgifter) som flyttede folk fra landsbyerne til magtcentrene i byerne.

Offentligt arbejde og madrationer

Byudviklingen i Uruk og andre byer førte til store offentlige projekter med opførs-

len af enorme offentlige bygninger, gravning af vandingskanaler og en transport af korn og fåreuld som handelsvarer over store afstande. En af de største offentlige bygninger i Uruk (fig. 2), var en kalkstensbygning på omtrent samme størrelse som Roskilde Domkirke (dog uden sidekapellerne), som blev bygget 4700 år senere. Det var på daværende tidspunkt et enormt spring i bygningsstørrelse i forhold til tidligere perioder. Disse byggeprojekter krævede en stor arbejdsstyrke, som skulle brødfødes af administrationen.

Fig. 3: Keramikbeholder (bevelled rim bowl) fra samlingen på ToRS. Skålen er håndlavet (uregelmæssig overflade), har en skåret (skrå) kant og andre egenskaber, der viser, at det er et hurtigt og billigt produkt. Disse beholdere kan findes i tusindvis i arkæologiske udgravninger.

Vi har arkæologiske beviser for dette ved den udbredte mængde af en bestemt keramikbeholder, der i arkæologien kaldes en *beveled rim bowl* (fig. 3). Denne uimponerende beholder var håndlavet af groft ler i en form, hvor kanten simpelthen var afskåret. Den kunne indeholde 0,6 til 0,8 liter og blev sandsynligvis produceret efter behov, når store grupper skulle fodres. Arkæologer diskuterer stadig, hvilke fødevarer der præcist blev uddelt. Det kunne have været en slags grød, kornsuppe eller en fed øl lavet på korn. Fra senere perioder er der opskrifter på en lunken, fed øl lavet af hvede. Disse beholdere er blevet fundet på alle arkæologiske udgravninger i denne periode, og nogle steder er mere end 10.000 skåle blevet udgravet. Det kan derfor give en idé om den store mængde mennesker, som kunne brødfødes på denne måde.

Mange arbejder, få administrerer

I mange år er denne udvikling blevet beskrevet i arkæologi og historie som en kontinuerlig historie om succes og fremskridt. Kun i de seneste to årtier er andre aspekter af denne udvikling i ulige fordeling af magt (og rigdom) blevet undersøgt nærmere. Dette var til dels baseret på nye arkæologiske beviser udgravet for relativt nylig (se næste afsnit). En serie af beviser for konflikt eller civile uroligheder i Uruk-perioden har dog været kendt i lang tid: Cylinderseglet viser nøgne, bundne fanger, overvåget af mænd med våben foran en kunstfærdigt klædt mand med magtsymboler, altid portrætteret større end resten. Der er en række af disse seglaftryk (fra cylindersegel) kendt fra Uruk men også fra andre byer længere mod øst, i dagens Iran. Disse seglaftryk var oprindeligt blevet brugt til at forsegle containere, som tyder på eksistensen af en form for ejendomsrettighed, og de kan dateres fra

starten på den hastige udvikling mod hierarki og de store arbejdsprojekter, da de blev fundet i den første af de store bygninger.

Fangerne fremstår på disse segl bundet og undertiden truet eller i færd med at blive slået med en kæp. Der er ikke tegn på, at de kan karakteriseres som udlændinge eller krigsfanger. Da de optræder i grupper og nøgne, som symboliserer lav social status, er de mest sandsynligt lovovertrædere. Deres forbrydelse kunne meget vel have været et mislykket oprør mod det konstant stigende antal tributter, både i form af korn og arbejdskraft, der blev indkrævet for at finansiere den dyre byudvikling. Disse tributter må have lagt et stadigt stigende pres på landbefolkningen og de forsøgte at flygte ved simpelthen at forlade landet i de følgende århundreder. Magthaveren portrætteres også på nogle af disse segl, men de fleste segl afbilder kun

fanger og vagter. Da denne afgrænsede civilisation var veletableret og magtstrukturerne cementeret efter opførslen af flere administrative bygninger forsvandt disse segl. Først nogle århundreder senere, fortæller historiske tekster om det "kaos", som fulgte med centraliseringen af magten og udryddelsen af tidligere kongerige.

Knogler kan afsløre

På omtrent samme tid, men i en by meget længere mod nord, skete der noget, som også antyder oprør i forbindelse med statens udvikling og voksende kontrol. I Tell Brak i det nordlige Syrien, et meget stort og langvarigt arkæologisk område, har det seneste fund af massegrave fra det 4. årtusinde f.Kr. givet anledning til nye forståelse af magt og konflikt. Hovedområdet i Tell Brak havde mindst én monumental bygning og et tempel, samt store mure, masseproduceret keramik og

genstande som er potentielle symboler på differentieret rigdom og magt. Mindre steder omgiver den primære bosættelse, som synes at opfylde særlige funktioner, såsom indsamlingssteder for affald som er tilfældet med Tell Majnuna. Dette lille område er blevet udgravet siden 2006, og her er der fundet fire fællesgrave, eller massegrave (fig. 4). De blev lavet på et tidspunkt, hvor hovedområdet i Tell Brak var i hastig vækst. En af disse massegrave (MTW) indeholder mindst 54 individer, da graven var blevet forstyrret af moderne landbrugsarbejde, således at mange ekstra knogler blev fundet uden for sammenhæng. Skeletterne var disarticulerede, hvilket tyder på, at de var blevet flyttet fra det oprindelige dødssted til denne gravplads. Omhyggelig undersøgelse af knoglerne har vist, at uger og måske måneder var passeret mellem død og begravelse samt at død, henfald og fjernelse

af knogler var samtidig for alle. Størstedelen af personerne var mellem 20 og 35 år samt flere mellem 15 og 20, da de afgik ved døden, hvilket er meget usædvanligt. Den normale forventning som følge af sygdom eller katastrofer, der forårsager mange menneskers død, ville være at finde de yngste og de ældste i et samfund i en sådan grav. Dette er til gengæld netop den aldersgruppe, som ville deltage i en voldelig konflikt. Nogle af personerne viste hegede sår på deres kranier. Sådanne kranieskader er en god indikator for vold på personer i samfund som i Uruk-perioden, hvor det primære våben sandsynligvis var en kølle eller en morgenstjerne. Sådanne våben er effektive i nærkamp, når de anvendes til at give et slag i hovedet.

I samme massegrav lå store mængder af dyrekogler ovenpå de humane skeletter. Cirka 75 kvæg og 300 får eller geder, der

er fundet af arkæolog Augusta McMahon, er blevet deponeret i graven på kort tid. Dette indikerer en festlighed for en stor gruppe af mennesker (7100 mennesker i 3 dage ville have indtaget 1 kg kød hver dag). En sådan festlighed, kombineret med de menneskelige knogler, kunne have været fejringen over fjender eller en sejr i en intern konflikt.

De andre massegrave viser også aldersprofiler, som ikke passer til en naturkatastrofe samt til de disartikulerede kroppe. I tilfælde af en anden massegrav (EM) blev nogle af de menneskelige knogler omarbejdet til knogleværktøjer, hvilket er meget usædvanligt (normalt bruges dyreknogetil til dette), og kranierne viser tegn på polering, sandsynligvis som forberedelse til at blive brugt som trofæer. Tilstedeværelsen af børn i massegravene indikerer ikke formel krigsførelse, men

Resterne af en massegrav i Tell Majnuna (Tell Brak) med arkæolog Augusta McMahon til venstre. Venligst udlånt af A. McMahon.

kunne meget vel passe til situationen med borgerkrig og oprør. Den mangel på respekt som ligene blev behandlet med, og som efterlod hele dele af den enkelte krop udenfor graven, og egentlig bare begravet i affalddynger, antyder en stærk negativ følelse over for disse mennesker. Brugen af knogler som værktøj og trofæer ville også sende en stærk advarsel til alle, der måske tænker på yderligere oprør.

Hvordan hierarki udvikle sig

De store offentlige projekter og langdistance handelen med værdifulde varer, som begge blev finansieret af et hyldestsystem, hvor varer og arbejdskraft blev bevæget fra producenter til en nyopstået elite i byerne, skal ses i sammenhæng med andre arkæologiske beviser. Disse

omfatter fremkomsten af nye bureaukratiske værktøjer og den særlige keramikbeholder med den skrå kant, der sandsynligvis blev brugt til at brødføde store grupper af arbejdstagere. For første gang sammenholdes skildringer af folk med en klar overlegen position med segl, der viser fanger og massegrave. Disse kunne pege på interne oprør som reaktion på en voksende hierarkisering og stigning i udnyttelsen af (store?) dele af samfundet. Beviser der tyder på, at dette ikke var en ukompliceret udvikling uden konflikter og modsætninger, er stadig få, men i lang tid kiggede arkæologerne ikke i den retning. Hvis arkæologerne ikke forventer at se noget, ser de det måske ikke. Dette omfatter mere komplekse kønsroller i fortiden, forsigtige forhandlinger eller drastisk udnyt-

telse af naturlige forhold og ikke mindst interne stridigheder. En sådan forsømmelse af arkæologiske beviser for mulige interne konflikter, har ført til en alt for overfladisk fortælling om fortidens sociopolitiske udvikling. I Sydvestasien er der i det mindste tegn på, at spirende eliter har nedkæmpet nogle interne stridigheder med tunge midler og med succes. Når et hierarkisk system er etableret, fortsætter det som regel med at vokse, selv om der senere har været eksempler på oprør. Dette viser, at en mere realistisk fortælling om den historiske udvikling kræver et kig på alle niveauer i samfundet.

Susanne Kerner

Susanne Kerner er lektor på ToRS og har studeret arkæologi, etnografi og orientalske oldtidssprog. Hun er Dr. Phil i Nærorientalsk arkæologi (Freie Universität Berlin) og har været direktør for et arkæologisk institut i Amman, Jordan, hvor hun har ledet udgravninger af eksempelvis romerske vandingssystemer og stenalderlandsbyer. Senest har hun været med til at udgrave en rituel plads (Murayghat) med stendysser, opretstående sten og anden arkitektur. Susanne har udgivet værker om mad og madkultur, klima, arbejdspecialisering og social organisering i 5.-4. århundrede f.v.t. Hun interesserer sig for de teoretiske aspekter af arkæologien, konsstudier og forholdet mellem materiel kultur og socio-politisk organisering.

VIDERE LÆSNING

Susan Pollock:

Ancient Mesopotamia. 1999.

Susan Pollock. Politics of Food in Early Mesopotamian Centralised Societies. *ORIGINI XXXIV*, 153-168. 2012

McMahon, Augusta, Sołtysiak, Arkadiusz & Weber, Jill. Late Chalcolithic mass graves at Tell Brak, Syria, and violent conflict during the growth of early city-states. *Journal of Field Archaeology* 36.3, 201-220. 2011.

MODSTAND MOD KRISTENDOMMEN I ROMERRIGET

Under temaet ”oprør” er det er ikke den romerske stats modstand mod kristendommen der er emnet for dette bidrag. I stedet skal vi se på både den folkelige og politiske modstand mod kristendommen i det 4. århundrede, da kejserne, med én enkelt undtagelse, alle var kristne og understøttede den kristne religion. På den tid blev modstand mod kristendommen et oprør mod den bestående religiøse politik.

Serapis

Man kan blandt andet kende Serapis på, at han har et kornmål på hovedet. Guden skal have vist sig for den græske hersker over Ægypten i 300 fvt Ptolemaios 1. Soter i den græske form, som han kendes under. Ptolemaios byggede et enormt tempel til Serapis i Alexandria, som blev ødelagt i 391. Statuen er fra ca 150 og findes på det arkæologiske museum i Heraklion.

Foto: Egisto Sani.

Licens: creative commons

4. århundrede

Mange verdenshistoriske oversigter slutter i hovedtræk Romerrigets historie med Konstantin (306 - 337) og lægger derefter vægten på det byzantinske rige, med en kort omtale af kejser Theodosius (379 - 395). Det gælder for eksempel bindet om Romerrigets historie i Politikens og Gyldendals Verdenshistorie fra 1983.

Hermed springer man nærmest perioden fra 300 til 400 over og selve religionsskiftet får status af et givet faktum, ofte baseret på en bred folkelig opbakning. Ingen form for folkelig modstand omtales i nyere oversigter som religionssociologen Rodney Starks bøger fra 1996 og 2006 eller kirkehistorikeren Bart Ehrmans bog fra 2018. I stedet diskuterer man væksten i antallet af kristne. Ehrman har foreslået at

der var omtrent 4 mio. kristne i Romerriget i 312. Det var året hvor Konstantin blev enehersker over rigets vestlige halvdel og begyndte at begunstige Kristendommen med forskellige økonomiske og sociale fordele. Tallet skyldes en simpel statistisk fremskrivning af en anslået mængde af kristne i år 60, baseret på en gradvis eksponentiel vækst på 2,5% om året. Underliggende er en idé om, at de kristne ivrigt ønskede, at så mange som muligt blev kristne.

Det er ikke helt i overensstemmelse med samtidige kilder, der lægger stor vægt på, at de kristne skulle være en forsamling af udvalgte og syndfri mennesker. For eksempel skulle man sponsoreres af et medlem og måtte udstå tre års prøvetid,

førend man kunne døbes. Der er derfor grund til at være skeptisk overfor, at Kristendommen ligefrem skulle have været populær, eller at det skulle have været på grund af et stort antal kristne, at religionsskiftet fandt sted.

Modstand

Selvom der faktisk er rigtig mange kilder, som belyser forskellige aspekter af det 4. århundrede, er det ikke helt enkelt at finde eksempler på modstand mod kristendommen. De kristne kilder har ingen direkte interesse i emnet, og de ikke-kristne kilder vi har overleveret, drejer sig kun sjældent om religiøse forhold. Fem episoder er dog ret velbelyste. Dels er der kejser Julians forsøg på at genetablere det traditionelle

religiøse liv (361-363), den deraf følgende opstand i Alexandria, hvor biskoppen blev dræbt (361), senatets reaktion på, at kejser Gratian fjernede Victoria-altret (382), filosofen Libanius' klageskrift om tempe-lødelæggelser (388) og begivenhederne i forbindelse med ødelæggelsen af Sera-pis-templet i Alexandria (391).

Julians politik

Julian var en af meget få, der ikke blev dræbt, da Konstantins sønner gennemførte en massakre på næsten hele deres slægt efter Konstantins død i 337. Julian var da 6 år gammel og var ingen trussel. I stedet blev han bevogtet og fik en kristen opdragelse. Julian beretter, at han var ca. 20 år, da han besluttede, at han ikke ville

Konstantin
Kolossalt bronzehovede af Kejser Konstantin. Konstantin regerede det vestlige romerrige fra 312 og hele riget fra 325 og til sin død i 337. Han støttede kristendommen, blandt andet ved at give kristne præster økonomiske fordele. Hans styre var udfordret af flere mindre revolter og det var næppe særligt populært. Hovedet er udstillet på Musei Capitolini i Rom. Forfatters foto.

være kristen længere. Han holdt dog sin omvendelse skjult og blev udnævnt til underkejsere (Cæsar) af Konstantins eneste tilbageværende søn, Konstantius II, i 355; han fik ansvaret for den nordvestlige grænse og han løste sine administrative og militære opgaver dygtigt. I 360 udråbte hæren ham til Augustus og året efter drog han med sin hær imod Konstantius II, men denne døde inden det kom til kamp og Julian blev dermed enehersker. Konstantins sønner, Konstans og Konstantius II, havde i 341 forbudt ofringer og lukket templerne. Julian beordrede at templerne

skulle genåbnes og fratog de kristne præster og biskopper deres skattelettelser og de omfattende sociale privilegier, som de havde haft siden Konstantins tid. Konstantius II havde forsøgt at få kontrol over kristendommen og havde sendt adskillige biskopper i eksil. Alle disse lod Julian vende hjem, hvilket skabte kaos for de menigheder, der havde valgt andre biskopper.

Julians idé om at støtte den traditionelle religion bliver afskrevet af flere moderne historikere som en excentrisk og virkelighedsfjern drøm – Kristendommen havde

Aquileia

Snart efter Konstantins magtovertagelse – i 320 – blev to store bygninger opført i den norditalienske by Aquileia, som var et flådecentrum og rigets niendestørste. Af de bevarede gulvmosaikker ses det at bygningerne blev brugt til kristne formål. Hanen overfor skildpadden symboliserer strid, og kunne godt skildre forholdet mellem de kristne og den øvrige befolkning; det er dog den almindelige mening at der sigtes til intern strid i den kristne bevægelse. Gulvet blev opdaget under den langt senere basilika (fra 1031) som kan besøges i Aquileia. Forfatters foto.

jo sejret. Der er dog ting, som taler imod en sådan forståelse.

Det er i hvert fald sikkert, at ikke alle kristne var lige rettroende. I et brev anbefaler Julian en (tidligere) biskop til et traditionelt præsteskab. Som biskop havde denne mand engang forklaret den unge Julian at han skam respekterede de gamle guder og havde taget ham med til et tempel (19):

Han førte mig så meget ivrigt derhen og åbnede templet og ligesom en bevisfremlæggelse viste han mig alle statuerne i perfekt tilstand og han gjorde på ingen måde, som disse ufromme mænd plejer at gøre, altså at skyggetegne mindet [hermed menes "gøre korsets tegn"] på den profane pande, og han fløjtede heller ikke for sig selv, som de gør.

Det er også bemærkelsesværdigt at kun én enkelt folkelig protest mod Julians politik er registreret (i den arabiske by Bostra). Ikke ét andet sted kom det øjensynligt til optøjer da en biskop pludselig ikke kunne virke som dommer, eller en kristen lærer ikke kunne undervise længere. Som vi skal se, var den folkelige reaktion på Julians politik meget anderledes.

Opstanden i Alexandria

I forbindelse med at han tog magten i 361, lod Julian Ægyptens guvernør Artemius henrette. Da den nyhed nåede til Alexandria, kastede folkemængden sig over biskoppen Georgios, der ofte åbenlyst havde hånet byens berømte Serapis-tempel. Georgios og to andre højtstående kejserlige embedsmænd – også kristne – blev dræbt, deres lig blev brændt på stranden og asken smidt i havet.

Julian skrev et brev til Alexandrias befolkning, som vi har overleveret af kirkehistorikeren Socrates Scholasticus. Tonen er naturligvis bebrejdende, men Julian nævner dog selv en mulig undskyldning for befolkningen, nemlig at biskoppen havde fået guvernøren til at plyndre Serapistemplet for kunst og skatte.

Victoria-alteret

Affæren omkring det alter for sejrsgudinden som Augustus havde opstillet i senatsbygningen og som fungerede som det sted, hvorpå senatet svor eder (på samme måde som bibelen bliver brugt i flere kristne lande), er speget. Da Konstantius II i 357 for første og eneste gang i sin regeringsperiode besøgte Rom, lod man alteret fjerne, men under Julian var det kommet tilbage igen. Efter Julians død blev mange af hans forordninger sløjet og

især fik de kristne præster og biskopper deres privilegier tilbage. Det er dog bemærkelsesværdigt, at Julians efterfølgere, Jovian og, efter ham, Valentinian og Valens ikke lod templerne lukke igen. I 382 var imidlertid både Valentinian og Valens døde og Valentinians søn Gratian regerede Vestriget, mens generalen Theodosius var blevet udnævnt til kejser over rigets østlige del. Der er almindelig enighed blandt historikere om, at Theodosius var hovedmanden bag et edikt, der gjorde den nikaeanske form for kristendom til rigets eneste, og at han i det hele taget var bag den mere restriktive politik overfor den traditionelle kult, som var karakteristisk for århundredets sidste femtedel. Men det var Gratian, der i 382 atter lod Victoria-alteret fjerne og som også fratog præsteskabernes deres offentlige løn og templerne de jordbesiddelser, som de

FAKTA

Kejsere i det 4. århundrede

- 305:** Konstantius og Galerius bliver Augusti, to nye underkejsere, Maximinus og Severus bliver udnævnt.
- 306:** Konstantius dør og hans søn Konstantin bliver udråbt til Augustus. Maximians søn Maxentius tager magten i Rom og Italien. Regeringssystemet bryder sammen.
- 311:** Galerius dør. Licinius ny Augustus i øst.
- 312:** Konstantin erobrer Rom og tager magten i den vestlige del.
- 313:** Licinius nedkæmper Maximinus og er enehersker i den østlige del.
- 324:** Konstantin besejrer og henretter Licinius
- 337:** Konstantin dør – hans tre sønner Konstantin II, Konstans og Konstantius II deler riget.
- 340:** Konstantin II dræbt i kamp mod Konstans.
- 350:** Konstans dræbt under Magnentius' oprør.
- 353:** Konstantius II besejrer Magnentius som begår selvmord.
- 360:** Julian bliver udråbt til Augustus – i et oprør mod Konstantius II.
- 361:** Konstantius II dør af sygdom. Julian enehersker.
- 363:** Julian dræbt under felttog. Jovian udråbt til kejser.
- 364:** Jovian dør pludseligt. Valentinian udråbt til kejser. Hans bror Valens bliver medkejser over rigets østlige del.
- 375:** Valentinian dør. Hans sønner Gratian (17 år) og Valentinian II (4 år) bliver medkejsere over det vestlige rige.
- 378:** Valens dræbt under et felttog.
- 379:** Theodosius gjort til Gratians medkejser i det østlige rige.
- 383:** Magnus Maximus gør oprør og Gratian bliver dræbt.
- 388:** Maximus nedkæmpet.
- 392:** Valentinian II fundet hængt i sit gemak. Eugenius gør oprør mod Theodosius.
- 394:** Theodosius lader Eugenius henrette.
- 395:** Theodosius dør.

måtte have fået gennem arv. Dermed kan denne kejser få æren af at have gjort Romerriget kristent, for fra dette år blev den traditionelle religion sådan set ikke længe understøttet af staten.

Det forhold at Gratian blev dræbt under et oprør året efter, har næppe noget med denne beslutning at gøre, for oprøreren Magnus Maximus var selv aktiv kristen, men senatet reagerede. I 384, da Gratian var død skrev bypræfekten i Rom, den bredt respekterede ikke-kristne adelsmand Symmachus, en officiel meddelelse til kejserne. På vegne af et enigt senat – skrev han – anmodede han inderligt om, at alteret måtte bringes tilbage så man kunne aflægge bindende eder på det igen:

Vi beder altså om fred for vores fædres guder og vort lands guder. Det er retfærdigt når al tilbedelse bliver opfattet ens. Vi betragter de samme stjerner, vi har himlen til fælles, den samme verden omgiver os: Hvad forskel gør det ved hvilken omhu enhver søger sandheden? Ad én eneste vej kan vi ikke nå så stort et mysterium.

Anmodningen blev afvist, og alteret kom ikke tilbage til senatet.

Den modstand, der her ses, er på ingen måde folkelig. Den foregår i samfundets allerøverste top, hvor den ikke-kristne del af eliten gør høflig modstand med legale midler. Men alligevel er den værd at tage med, som et eksempel på, hvordan de

øverste lag reagerede inden for systemets rammer.

Libanius' forsvar for templerne

En anden reaktion fra samme lag udgøres af en tale som muligvis aldrig er blevet holdt. Det er retoren Libanius' klage over, at kristne munke ødelagde templer uden skelen til ejendomsret eller anden jura. Libanius boede i Antiochia og var på ingen måde kristen. Han støttede tværtimod varmt Julian, da han regerede. Alligevel beundrede kejser Theodosius ham så meget, at Libanius blev udnævnt til æresbypræfekt i Antiochia. Libanius skrev formentlig sin tale for templerne i 388. Han fremhævede, at templerne ikke var blevet lukket og at ublodige ofre ikke var forbudt. Derefter beskrev han munkene, som han

hævder spiste mere end elefanter og drak som svampe, men skjulte deres vellevned med sorte klæder og bag en bleghed, som de lavede med sminke:

De løber til templerne med [redskaber af] træ og sten og jern, nogen endda uden sådanne, men bare med hænder og fødder. Så følger en plyndring som i Mysien [dvs en plyndring hvor ofrene ikke gør modstand]: Taget bliver revet af, væggene revet ned, statuerne båret væk og altrene væltede. Præsterne må enten være tavse eller dø.

Heller ikke denne protest blev taget nådigt op. I stedet blev alle former for ofringer – også røgelsesafbrænding i private hjem

– forbudt. Selvom Theodosius ønskede, at templer og gudestatuer på visse steder skulle skånes, som de kunstværker de var, beskyttede han ikke templerne og var i visse tilfælde med til at iværksætte ødelæggelser. Sådant ser det i hvert fald ud i forhold til det, der skete med det store Serapistempel i Alexandria.

Affæren omkring Serapeion i Alexandria

Begivenhederne omkring ødelæggelsen af Serapistemplet i Alexandria er meget uklare og omstændighederne meget dramatiske. Rufinus af Aquileia (død 411) var samtidig, men han var ikke øjenvidne. Han beretter, at Alexandrias biskop Theophilus havde udstillet genstande, han havde fundet i et hedensk tempel for at latter-

Resterne af Serapistemplet i Alexandria
Ødelæggelsen af Serapistemplet i 391 var total, og de rester der ligger tilbage i dag er ikke imponerende. Den store søjle i billedet er ikke en del af et bygningsværk, men rejst af Diocletian i 300. Under templet har man udgravet et stort ganganlæg og blandt andet fundet en statue af en Apis-tyr i sort diorit. Forfatters foto.

liggøre dem. Hedningene var blevet vrede og det var kommet til en gadekamp, som endte med at hedningene forskansede sig i templet, hvor de torturerede kristne fanger og blandt andet tvang dem til at ofre. Ingen kunne få dem til at komme ud derfra. Kejser Theodosius løste problemet ved at give hedningene frit lejde ud af templet på betingelse af, at det så blev ødelagt. Andre kilder er mere detaljerede men ikke nødvendigvis mere troværdige. Når man sorterer i de forskellige beretninger, står det i det mindste klart, at der må have været et voldsomt overfald på de

kristne i Alexandria, der dog endte med hedningenes nederlag og templets ødelæggelse.

Mere subtile spor

De nævnte forhold og episoder er nogenlunde velkendte, men der findes andre spor af en folkelig modstand mod kristendommen, som ikke omtales så ofte. En af de få af Kejser Jovians love, der berører religiøse spørgsmål, drejer sig om straffen for at bare foreslå ægteskab med en af de indviede jomfruer, som var en del af en kristen forsamling på den tid. En sådan

tilnærmelse skulle straffes med døden. Formentlig afspejler det, at sådanne jomfruer i Julians regeringstid ikke havde nydt kejserlig støtte og havde været udsatte for både forførelse og ægteskabstilbud.

To forfattere, Gregor af Nazianz (nok i 365) og Ambrosius af Milano (i 388), nævner også i forbifarten at de kristne blev overfaldet under Julian. Ambrosius ville forhindre at Theodosius opkrævede erstatning for en synagoge, som en biskop havde beordret brændt ned. Derfor fremhævede han, at under Julian brændte jøder og hedninge kristne kirker ned i Damaskus,

Gaza, Askalon, Berytus og Alexandria ”og i næsten alle byer i den egn,” uden at der blev betalt erstatning.

Gregor der holdt to taler imod Julian – efter at han var død – fremhævede det som en del af kejserens politik, at han ikke forfulgte de kristne med vold men på det mest ondskabsfulde med argumenter og overtalelse. Men også at han overlod det til pøbelen at overfalde de kristne, uden at tilskynde dem, men også uden at straffe dem.

Kristendom og folkelighed

Lynchningen af biskop Georgios samt de øvrige angreb på kristne under Julian, foruden det overfald som var baggrunden for Serapistemplets ødelæggelse er eksempler på folkelig modstand mod kristendommen. Da kejsermagten ikke forsvarede de kristne, blev deres kirker ødelagt; deres indviede jomfruer kom (sandsynligvis) under pres for at gifte sig og nogle biskopper blev hedenske præster – det nævnte eksempel er ikke det eneste. Den

folkelige modstand mod kristendommen forblev stærk i det 4. århundrede. Når dette tages i betragtning, var Julian næppe fantastisk, men snarere populist. Julians uheldige felttog og pludselige død ændrede muligvis på nogles holdning til kristendommen. Jovian rullede Julians politik tilbage, men hverken han eller Valentinian og Valens, der kom efter ham, lukkede templerne eller standsede ublodige ofre. Da sådanne forbud kom, som vi har set, blev det igen årsag til folkelige oprør.

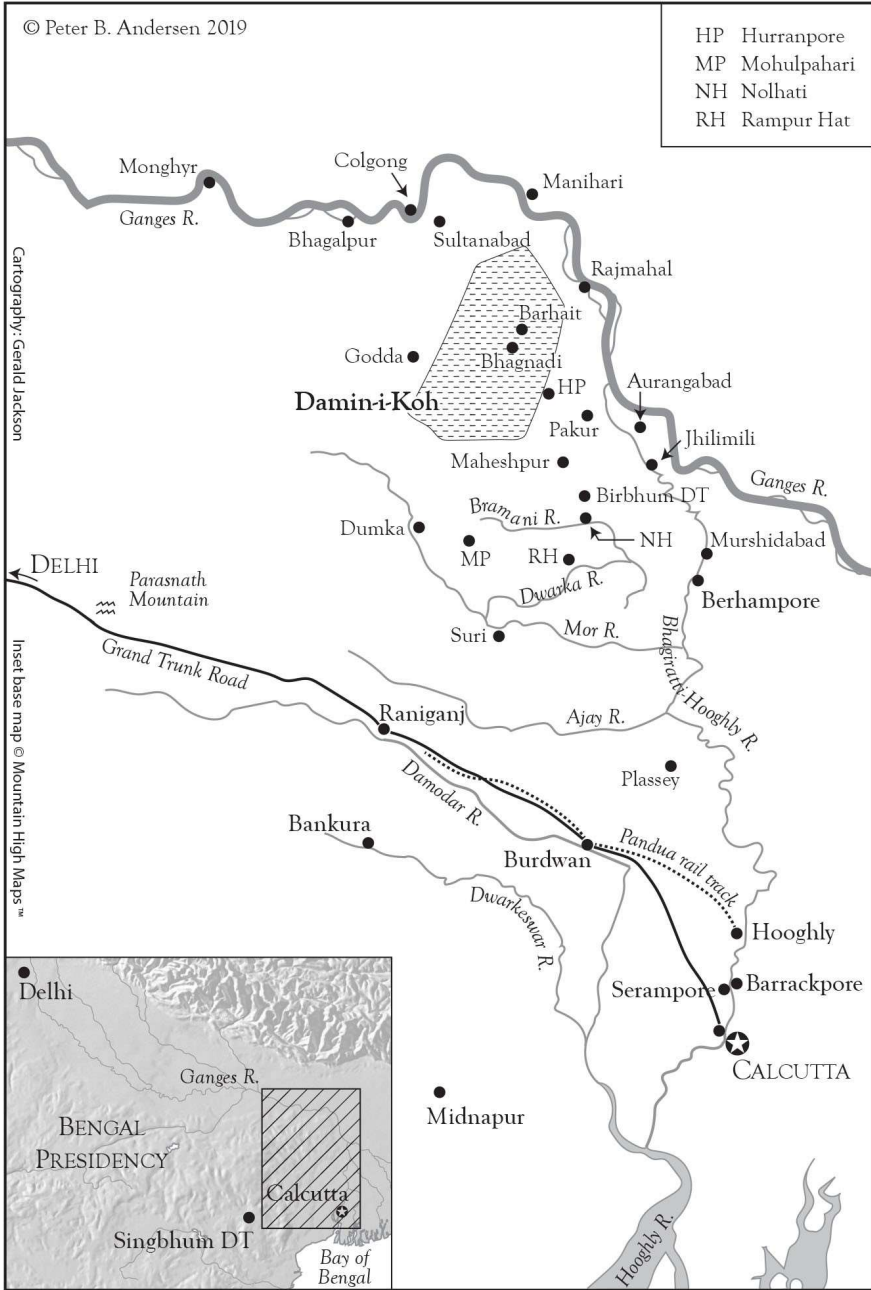

Morten Warmind

Morten Warmind (1957) er mag art & phd i religionssociologi, lektor i religionsvidenskab ved Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier, Københavns Universitet. Han har især, men ikke udelukkende, arbejdet med religioner i Europas fortid, særligt keltiske og nordiske, samt hellenistiske religioner. Det sidste felt optager ham mest for tiden. To temaer, der binder det meste sammen er en interesse for herskermagt og religiøs forandring.

STAMME ELLER BONDEOPRØR?

Stamme eller bondeoprør – om man foretrækker den ene eller den anden af de to betegnelser kommer helt an på om man ser på oprør som noget der finder sted i mere eller mindre isolerede stammer; eller om man ser på dem som udtryk for klassekonflikter.

I Indien har marxistiske forskere i forlængelse af historikeren Ranajit Guhas banebrydende undersøgelse *Elementary Aspects of Peasant Insurgency in Colonial India* fra 1983 ofte fortolket stammeoprør som bondeoprør. Forskellen kan lyde som en ren petitesse, men hvis først man er blevet overbevist om, at stammerne bare er bønder, så har det store konsekvenser for den måde man anbefaler staten at tilrettelægge politik på. Man vil for eksempel anbefale politik, som søger at integrere stammefolkene til majoritetskulturen så hurtigt som mulig. Politik der vil sigte på, at deres sociale organisation og kulturelle særtræk hurtigst muligt gøres til gamle pittoreske skikke, som stammefolkene bør distancere sig fra. Marxistiske fortolkninger kan på den måde ende med

at føre til kulturel og social undertrykkelse af de selvsamme lavsociale grupper, marxismen ellers søger at mobilisere til gruppernes eget bedste. I Indien, hvor arkæologiske og historiske studier bestandig inddrages i begrundelsen af dagens politik, har de tilsyneladende små sproglige forskelle igen og igen store – og undertiden meget negative – konsekvenser for stammefolkene.

Guha mener selv, at han har demonstreret, hvordan de undertiden gør det i klassebaserede (fx bonde)oprør. Guha har samarbejdet med litteraturkritikeren og filosofen Gayatri Chakravorty Spivak, som ligesom Guha selv benytter det neo-marxistiske begreb underordnede folk ('subalterns') i stedet for undertrykte folk,

fordi hun mener, at de underordnede accepterer undertrykkelsens overherredømme ('hegemoni') og de så skal arbejde for at gøre sig psykologisk fri af den. Hun er imidlertid i tvivl om, hvorvidt de underordnede folk (såsom for eksempel kvinder) overhovedet kan få mæle i historien. Et punkt hun og Guha altså er uenige om, og han har selv i en lang række undersøgelser og redigerede værker prøvet at give de underordnede stemme. Blandt andet i serien Subaltern Studies som har haft umådelig stor betydning for postkoloniale studier i Indien. Ikke desto mindre kommer han, som vi skal se, i sin analyse af det oprør santalerne lavede i 1855-1856 netop til at fratage dem stemme ved at gøre dem til bønder i stedet for et stammefolk.

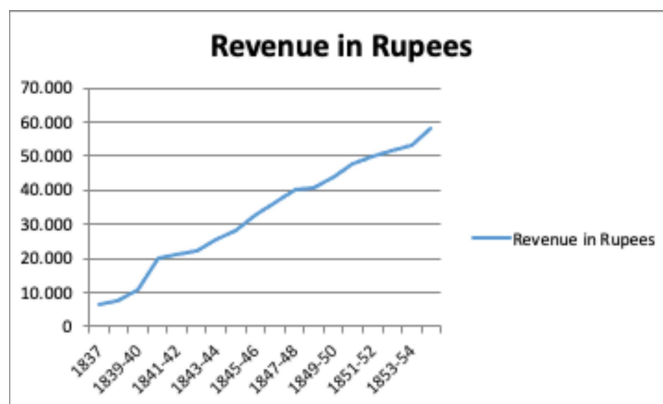
FAKTA

Stammebegrebet

Antropologien har gjort op med stamme-begrebet. Det er blevet kritiseret for at lede til, at man ser på såkaldte stammer som isolerede og uforanderlige grupper af mennesker. Antropologer pointerer helt med rette, at ingen grupper af mennesker nogensinde lever eller har levet i isolation og at alle mennesker bestandig forandrer deres kultur (og religion) i vekselvirkning med omgivende samfund.

Når stammebegrebet bruges i denne artikel, skyldes det dels, at det i Indien er en teknisk term, hvor nogle mennesker kan tilhøre *Scheduled Tribes*, som der bl.a. reserveres offentlige job og pladser til i uddannelsessystemet. Hele artiklens opgør med den marxistiske fortolkning af stammeoprøret som et klasseoprør har imidlertid en videre betydning for, hvorvidt planlægning skal beskytte stammer eller indfødte folk, som de ofte kaldes, socialt og kulturelt.

Stammebegrebet og afgrænsningen af stammer minder nemlig om begrebet indfødte folk, *indigenous peoples*, hvis rettigheder IWGIA (International Work Group for Indigenous Affairs) arbejder for. Indien har ikke tiltrådt ILO konventionen om *Indigenous and Tribal Peoples Convention* (No. 169) fra 1989, men internationalt anses *Scheduled Tribes* i Indien for indfødte folk. Hertil kommer selvfølgelig grupper af stammerfolk, som ikke lokalt i Indien er klassificeret som *Scheduled Tribes*.

Baseret på A.C. Bidwell, Special Commissioner for Suppression of the Santal Insurrection til Secretary of the Government of Bengal i Calcutta, dateret i Bhagalpur den 20. december 1855 (grafen er opstillet af Andersen i Andersen 2011: 131)

Figur 1: East India Companys indtægter fra Damin-i-Koh fra 1837-38 til 1854-55

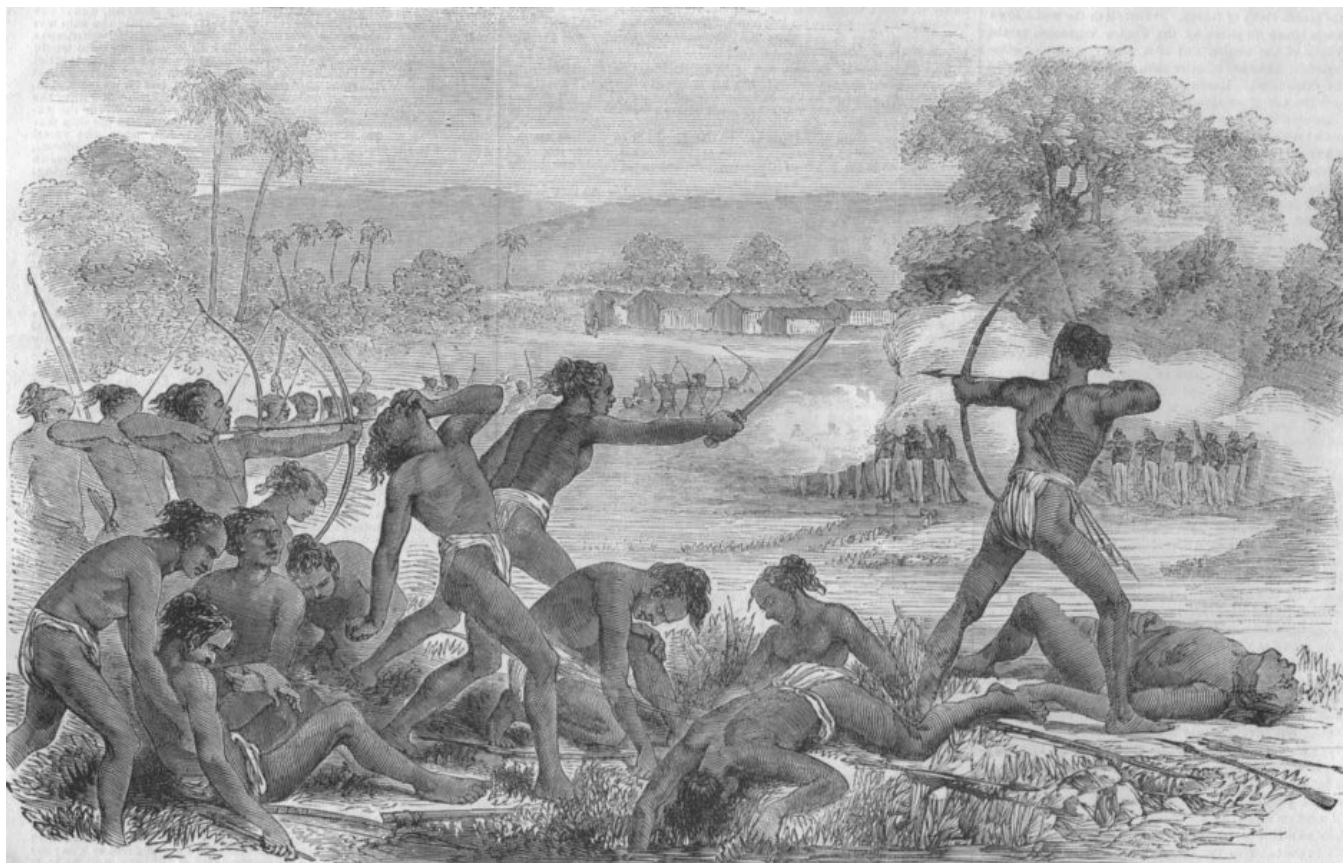
Santalerne – baggrund

Historisk set kender man santalerne tilbage til 1790'erne, hvor de for første gang blev omtalt i områderne syd for Gangesflodens løb imod øst og syd; og vest for dens videre sydlige løb i Bhagiurati floden. Når santalerne dukkede op på dette tidspunkt, skyldtes det, at det britiske handelskompagni East India Company i 1765 havde forpagtet den civile administration og afgiftsopkrævningen i Bengalen (Den Bengalske Suba) fra stormogulen i Delhi. Kompagniet satsede på at øge indtægterne, så det tog fat på at øge de afgifter, som godsejerne, *zamindarerne*, skulle levere til kompagniet. I 1793 blev der indført en reform, 'the Permanent Settlement (of Land Revenue)', som satte afgifterne adskillige gange højere end hidtil. Så zamindarerne arbejdede på at øge deres indtægter ved at opdyrke jungle og

brakland, sådan at der samlet set kom mere land under plov, og kompagniets indtægter steg i de følgende år. For santalerne betød det, at de sådan set frivilligt tilsluttede sig den kommercialisering af landbruget, som jordreformen var udtryk for, men at de også mødte de problemer, som selvforsynende langbrugere så ofte har mødt ved overgangen til kommercielt landbrug, typisk gældsætning. For santalerne startede det med, at en gruppe santaler under ledelse af en landsbyøverste fik tillagt et stykke jord, hvor de ryddede skoven og byggede en landsby, men at de måtte låne til udsæd for at opretholde livet indtil den første høst.

Formodentligt havde santalerne været til stede i den sydlige del af Bengalen i lang tid. Kilderne viser i hvert fald, at grupper af santaler bevægede sig nordpå, fordi de

var utilfredse med de forhold, lokale zamindarer havde budt dem. Der viste sig imidlertid en mulighed for nogle santaler, da en dalslugt omgivet af bakker, Damin-i-Koh, blev lagt ud som et statsgods, hvor en anden stamme, pahariaerne, fik særlige rettigheder. Her kunne stammefolkene blandt andet ikke afhænde deres jord til grupper, der ikke var defineret som stammer, og de var således beskyttet imod nogle af problemerne ved pantsætning af jorden. Da santalerne også blev klassificeret som en stamme, betød det at de også kunne slå sig ned i Damin-i-Koh, hvor deres antal såvel som indtægterne til East India Company hurtigt voksede. I 1853 var der således 82.795 santaler fordelt over området.

"Attack by 600 Santhals upon a party of 50 sepoys, 40th regiment native infantry", formodentligt baseret på en skitse af kaptajn Walter Stanhope Sherwill, *Illustrated London News*, 1856.

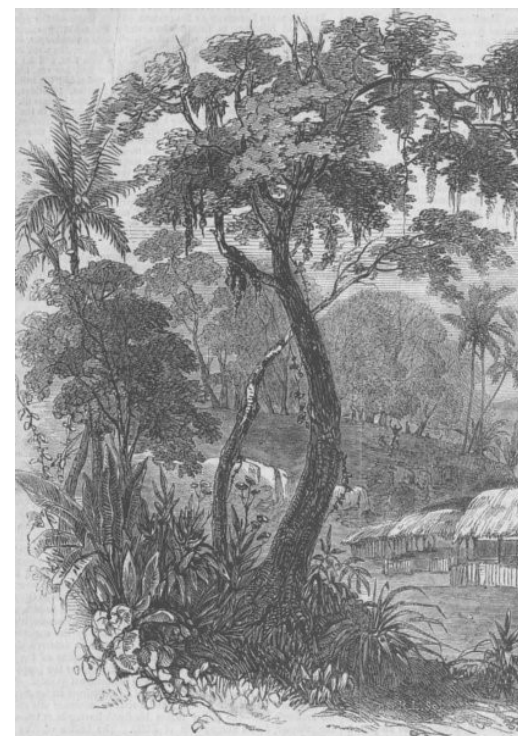
Santaloprøret

De gode indtægter, som opstod på baggrund af, at handelskompagniet inkluderede området i den globale økonomi, havde imidlertid også den bagside, at santalerne oplevede, at de blev udbyttet, og at kompagniet ikke gav dem en rimelig behandling som undersåtter, hvilket også blev pointeret af oprørets ledere.

Det var i denne atmosfære af økonomisk udbytning og undertrykkelse, at to brødre, Sido og Kanhhu, stod frem fra deres landsby Bhagnadi i Damin-I-Koh. De havde modtaget besked fra guddommen Thakur om, at de skulle fordrive kompagniet til østsiden af Gangesfloden og oprette deres eget styre. De samlede ved flere lejligheder omkring 10.000 mennesker omkring sig i landsbyen. Thakur steg ned til dem om natten og meddelte dem sine ordrer, men om dagen kunne Sido også udstede ordrer på hans vegne foran det alter, der var bygget til Thakur. Det var formet som et vognhjul fra en oksekærre og gennemskåret af to eger. Her sad

Sido med en indisk oversættelse af et af de nytestamentlige skrifter og udstedte sine ordrer efter Thakurs ønske. Efter flere måneders optrapning brød oprøret ud den 7. juli 1855, da santalerne under Sido og Kanhhus ledelse angreb og dræbte en politiofficer, nogle af hans folk og en pengeudlåner. I den sidste tid inden oprøret brød ud havde Sido og Kanhhu forberedt det ved at søge allierede, blandt andet ved at skrive til indiske fyrster for at få dem til at slutte sig til oprøret. Forsøg der alle løb ud i sandet.

I løbet af oprøret som varede fra sommeren 1855 til det reelt var nedkæmpet tidligt på foråret 1856 blev der mange gange rapporteret om grupper af 5-10.000 oprørere. Nogle gange er den samme gruppe formentligt blevet rapporteret flere gange, men man kan regne med, at en solid del af santalerne i Damin-i-Koh og i områderne imod vest og øst sluttede sig til oprøret. Også i dag ville dette være en imponerende opbakning til et oprør.

"Santhal Rebellion: Beerbhoom, the head-quarters of the Santals," vi kender ikke oprindelsen til det idylliserende billede af Sido og Kanhus landsby Bhagnadi. Bemærk de overordentligt velnærede og store zebu okser forrest i billedet, som blev bragt i *The Illustrated Times* i 1855.

FAKTA

Guden Thakur

Hos santalerne er Thakur en af de guder, der forbindes med skabelsen, hvor han fik en række dyr til at hjælpe med at bringe jord op fra havets bund på ryggen af en skildpadde. Efter en række forgæves forsøg endte det med at krabben brød jorden løs nede på havbunden, og regnormen så åd den og sked den ud oppe på ryggen af skildpadden. Tre af skildpaddens ben er tøjrede til havets bund, men når den bevæger det sidste, så bliver der jordskælv.

Under oprøret blev han tilbedt ved et alter af ler, der var formet så det lignede et vognhjul med fire stærke eger. Dharma Thakur kendes også i nogle af de folkelige religiøse kulte i Bengalen, men han er ikke meget kendt i øvrigt. En af kilderne til santaloprøret beretter dog, at der var et tempel, hvor ikke-santaler tilbad Thakur Hjulherren et sted i området.

Først svarede viceguvernøren igen med en militæraktion under ledelse af den lokale civile administration, men senere blev der erklæret krigstilstand (*Martial Law*) fra 10. november 1855 til 3. januar 1856. På det tidspunkt var oprøret nedkæmpet. Sido og Kānhu blev begge arresteret og henrettet, Kānhu ved at blive hængt over Ṭhākurs alter foran sit og broderens hus. Efter oprøret kom viceguvernøren, der styrede Bengalen, ud til santalområdet og igangsatte en række initiativer, hvor der blev taget hånd om nogle af santalernes problemer. Juridisk blev der således rettet op på en række af de administrative fejl i det korrupte retssystem; og der blev oprettet et nyt distrikt, Santal Parganas, hvor retssystemet blev strømlinet til stammefolkenes fordel. Afgifterne til staten blev der ikke lettet på, og de fortsatte med at stige, men det er en anden historie.

Var santalerne så bønder eller stammefolk?

For Guha var santalerne som sagt bønder. Ud over den detalje at de selvfølgelig dyrkede jorden ligesom andre stammer og lavkastefolk omkring dem, så var hans argument at Sido og Kānhu formåede at etablere en bred alliance med andre grupper af bønder i området. Og for ham var det helt ligeud at

In the [...] case [of the Santal rebellion] there was no section of the rural poor, tribal or otherwise, that can be said to have abstained from the mass violence of the hool [the rebellion] or from active collaboration with its initiators and leaders, the Santals. They were all rebels. (kursiv hos Guha 1983:183)

Når nogle santaler ikke bakkede op, sådan som Guha rigtignok anfører, så var det fordi de med hans ladede begreb var 'betrayers' og han tillod sig derfor at se bort fra dem i sin videre analyse. Andre stammegrupper såsom *pahariaerne* (som Guha kalder mal) og kaster såsom smedene (*lohar*), tømrene, pottemagerne (*kumbhakar, kumhar, kumar*), oliepresserne (*tili, telee*), kohyrderne (*goala, gwalla*) og fejerne (*dom*) var alle med i en alliance af de 'fem særligt favoriserede kaster' ('five exempted castes'). Guha og andre marxister kan da også helt i overensstemmelse med kilderne opregne eksempler på deltagere i oprøret fra hver af disse grupper.

Damin-i-Koh ligger i delstaten Jharkhand, som blev udskilt af den sydlige del af Bihar i november 2000. I Jharkhand består 1/3 af befolkningen af forskellige stammefolk. Mange steder i Jharkhand er der rejst statuer til minde om Sido og Kanhū. Statuerne er afbilleder typisk Sido kontemplativt bedende som han er afbilledet på et samtidigt træsnit efter en skitse af kaptajn Walter Stanhope Sherwill. Der findes ingen samtidige billeder af Kanhū og hans billede er skabt over en santal, der sad model for hans billede til det frimærke som Indien udstedte 6. april 2002.

Min nylæsning af arkiverne til santaloprøret på India Office Library i London viser imidlertid, at oprøret forårsagede rædsel, ikke bare blandt de velstående zamindarer og pengeudlånere, men også blandt andre stammer og den almindelige bengalske bondebefolkning, som alle blev udsat for grusomheder fra santalerne. Der er eksempler på paharia landsbyøverster, der i slutningen af juli tappert forsvarede deres landsbyer imod gentagne santalan greb, som det blev beskrevet i et af de mange breve til viceguvernøren. Det var også grupper af pahariaer, der lod sig rekruttere til at besætte bjergpassene vest for Damin-i-Koh, så oprøret ikke kunne spredes imod vest som det ligeledes blev rapporteret i august. Og senere på måneden kunne den generalmajor, der ledte den militære aktion skrive, at pahariaerne

var santalernes 'dødsfjender'. En overvældende mængde af indberetninger til regeringen i Calcutta berettede om, hvordan de kasteorganiserede landsbybefolkninger i Damin-i-Koh og på sletterne imod vest og øst flygtede for santalerne i skræk.

Det var altså kun undtagelsesvist, at santalerne fik opbakning fra andre stammer og bønder, og der var ikke nogen alliance mellem santalerne og de omgivende bønder. Så Guha og andre marxisters

antagelse om et klassebaseret bondeoprør er ikke holdbar. De enkelte tilhængere fra andre stammer og lavkastegrupper er undtagelser fra den store masse af stamfolk og lavkastefolk, der netop flygtede fra oprøret. Forhold der peger på betydningen af at holde sig stamme eller/og indfødte folks kulturelle og sociale rettigheder klar dengang såvel som i dag.

VIDERE LÆSNING

Andersen, Peter B. 2020: 'Santalernes religiøse globalisering', i: Religion i en globaliseret verden, Margit Warburg og Annika Hvithamar (redaktører), Højbjerg: Forlaget Univers: 82-99.

Andersen, Peter B. 2015: 'Den u-civile informationsudveksling mellem en kolonial stat og stammesamfund illustreret ud fra santaloprøret i Indien i 1855', i: *Værdier, Videnskab og Visioner. Festskrift til Peter Gundelach*, Margaretha Järvinen, Belle Marckmann & Esther Nørrgård-Nielsen (redaktører), København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 317-330.

Andersen, Peter B. 2011: 'Rituel legitimering af Santaloprøret', i: *Den Sammenklæppelige Tid. Festskrift til Jørgen Podemann Sørensen*, Tim Jensen and Mikael Rothstein (redaktører), København: Forlaget Chaos, 129-139.

Andersen, Peter B. 1984. "Indien: Santalernes religion", i: Bendt Alster og Christian Lindtner (red.), *GADS religionshistoriske tekster*, 487-495.

Hodne, Olav 1966: L.O. *Skrefsrud Missionary and Social Reformer among the Santals of Santal Parganas*, Oslo: Egede Instituttet, Hovedkommissjon Forlaget Land og Kirke.

Rosenlund, R 1949. *Fra Santalistan*, København: Udgivet af Dansk Santalmission.

Peter B. Andersen

Peter B. Andersen er lektor i religionssociologi og ph.d. Han forsker primært i hvordan religion forandres i moderniteten. I Indien, hvor han har opholdt sig 5-6 år, har tilgangen været gennem observation, interview og arkivstudier. I Vesten har tilgangen hovedsageligt været kvantitativ. Andersen har medvirket i Den Danske Værdiundersøgelse siden 1999 og deltaget i surveys af lærerstuderende, gymnasieelever, scientology (PI), indre mission og leder 2020-2021 et survey om Covid-19-pandemien i Danmark.

SHARI'A ER OPHÆVET! BABI-OPRØRENE I IRAN 1844 - 53

Babi-oprørene i Iran i midten af 1800-tallet udsprang af radikale religiøse strømninger inden for shia-islam, og de kulminerede i et enestående brud med islam i 1848. Oprørene blev efterhånden nedkæmpet militært, men kampene fik langtrækkende politiske og religiøse eftervirkninger i Iran. Babiernes religiøse ideer udviklede sig senere til en selvstændig religion, *baha'i*, som i dag har omkring 6 millioner tilhængere over hele verden.

Af Margit Warburg

Babier i fort Tabarsi beder for en døende babi-leder. Læg mærke til det sorte banner. Efter maleri af Ivan Lloyd.

Iran var en svækket stormagt i midten af 1800-tallet – under pres både indefra og udefra. Det enevældige shah-styre savnede vilje og midler til at sikre kontrollen over de traditionelt bestemmende grupper i det iranske samfund, nemlig den religiøse klasse af islamiske lærde kaldet *ulama*, de store jordejere, købmandsklassen samt de mange, delvist autonome nomadefolk. Udadtil var Iran presset af stormagterne Rusland og Storbritannien, der repræsenterede en militær og merkantil modernitet, som shah-styret heller ikke kunne håndtere til gavn for landet og befolkningen. Udviklingen ledte til stigende social uro og lokale oprør.

Babierne var en religiøst motiveret oprørsbevægelse i en brydningstid mellem tradition og modernisering. Inden for islam repræsenterede babiernes budskaber et unikt dogmatisk opgør med islam, som bragte dem i konflikt med *ulama*. Den nuværende islamiske republik Iran ser stadig babilierne og baha'ierne som kættere 170 år efter oprøret.

FAKTA

Islam har to hovedretninger: Sunni-islam og shia-islam. Opdelingen mellem sunni og shia har rod i en strid om arvefølgen efter profeten Muhammed. I 680 blev shiiternes leder, Muhammeds dattersøn Hussein og hans nærmeste følgere og familie dræbt ved Kerbala i det sydlige Irak. Shiitterne markerer dagen for Husseins død med store sørgeoptog.

Shiitterne mener, at en historisk række af elleve imamer var de retmæssige overhoveder for islam, hvoraf Hussein var nummer tre. Da den sidste imam døde i år 873, forsvandt imidlertid den udpegede efterfølger, den tolvte imam. Efter shiiternes opfattelse døde han ikke, men var gået i skjul for en dag at vende tilbage og lede de troende i det endelige opgør med de vantro.

I Iran blev shia-islam statsreligion under *safaviderne* (1501-1722), og det har den været lige siden. Shia-islam er desuden udbredt i Irak, Aserbajdsjan, Libanon, Bahrain, Yemen og Kuwait. I andre muslimske lande udgør shiitterne typisk 10-15 pct. af befolkningen.

Bab – den selverklærede forny af islam

Den centrale skikkelse i babi-oprøret var Muhammed Ali Shirazi (1819–1850). Han var født ind i en købmandsfamilie, men hans interesse for religiøse spørgsmål fik ham til at forlade handelslivet for i stedet at fordybe sig i læsning af koranen og esoteriske skrifter. Han blev også kendt for hurtigt at kunne formulere sine religiøse tanker på vers, og han blev efterhånden overbevist om, at han havde en særlig guddommelig mission for sig.

Sådanne tanker blandt kommende religiøse ledere kommer sjældent uden inspiration fra omgivelserne. Muhammed Ali opholdt sig omkring et år i shiiternes hellige by Kerbala, og her kom han i nær kontakt med en af de vigtigste yderligtgående religiøse bevægelser inden for shiismen, kaldet sheikismen. I Kerbalas shiitiske miljø trivedes blandt andet en forventning om, at den forsvundne imams tilbagekomst var nært forestående, for efter islamisk tidsregning ville der snart (i 1844)

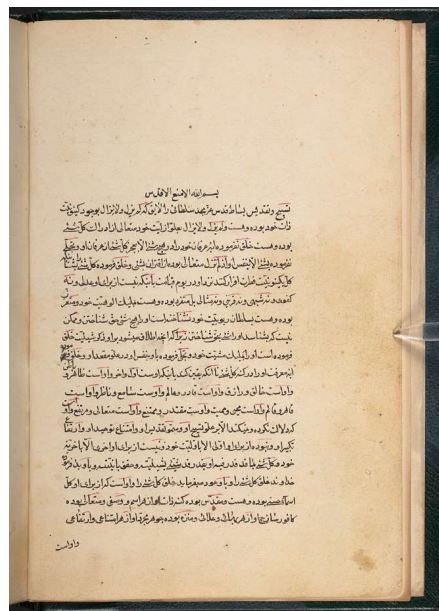
være forløbet 1000 år, siden den tolvte imam forsvandt. Imamens tilbagekomst ville blive formidlet gennem et menneske med ekstraordinære kvaliteter, som kunne virke som ”porten” (på arabisk *bab*) til imamen.

Muhammed Ali vendte hjem til Shiraz i 1841, og her fortsatte han sine religiøse studier og nedskrev sine visioner om imamens tilbagekomst. I januar 1844 døde sheikiernes daværende leder uden at have udpeget en efterfølger, og sheikierne skulle finde en ny leder. En af de ledende sheikier var mulla Hussein (1813–1849). I sin søgen efter en mulig ny leder opsøgte han Muhammed Ali, som han kendte fra Kerbala. Ifølge overleveringen boede mulla Hussein i flere dage hos Muhammed Ali, og her førte de lange natlige samtaler om sheikiernes lederkrise og mulighederne for imamens tilbagekomst. I løbet af disse samtaler fremførte Muhammed Ali, at han selv besad de rette kvalifikationer til ikke bare at være leder af sheikierne, men også at han kunne påkalde sig titlen

som *bab*. Efter lang tids tøven og tvivl blev mulla Hussein overbevist, og han blev den første, som anerkendte Muhammed Ali som den lovede *bab*.

Muhammed Alis budskab vandt et vist gehør, først blandt en del af sheikierne og senere blandt menige *ulama* og befolkningen i øvrigt. Muhammed Ali blev efterhånden kendt under navnet Bab, og snart kunne hans følgere, babierne, tælles i tusinder. Blandt de ledende *ulama* blev Babs påstande imidlertid skarpt fordømt, og i det hele taget skabte babiernes mission megen uro. Bab selv blev arresteret i 1847, men hans fangenskab var ikke mere restriktivt, end at han kunne opretholde kontakten med sine tilhængere gennem mange breve og religiøse skrifter, hvori han udbyggede sin nye lære.

Shahens regering ignorerede i første omgang babi-bevægelsen som en intern strid blandt de meget troende, men piben fik en anden lyd, efterhånden som Babs ideer blev mere og mere radikale. I foråret 1848 erklærede han i et brev til de leden-

En side fra Babs hovedværk, den persiske Bayan ("forklaring"). ©The British Library Board.

Bab skrev dette værk i sit fangenskab i 1847-48. Her udlagde han hovedlinjerne i sin nye lære, og bayanen skal ses som babismens afløser af koranen.

de babier, at han ikke alene var *bab*, men selve den skjulte imam. Det var alvorligt, for efter shiitisk tankegang betyder det, at han var den retmæssige religiøse og politiske leder af shiitterne i hvert fald i Iran.

Mod et brud med islam

Babs krav om at være den tilbagevendte imam var i princippet en solnedgangsklausul for islam og shah-styret, og det blev selvsagt ikke vel modtaget, hverken af *ulama* eller regeringen. I sommeren 1848 gennemførte den iranske regering sammen med førende *ulama* en retssag i Tabriz mod Bab. Retten dømte Bab som kætter, men på grund af Babs folkelige popularitet blev han ikke henrettet med det samme. I stedet blev han ført tilbage i fangenskab i Chihriq i det nordvestlige Iran.

Efter at Bab havde erklæret, at han var den tilbagevendte imam, mødtes de fleste andre ledende babier i en lille by, Badasht i det nordlige Iran for at diskutere situationen. Ifølge kilderne gik bølgerne højt, men i sidste ende vandt de mest radikale synspunkter, og på mødet fulgte flertallet Babs budskab og erklærede sharia for ophævet. Guds lov, som den var formuleret i koranen og i traditionerne (*hadith*), kunne dermed blive afløst af et nyt trosgrundlag, som det forelå i form af Babs skrifter.

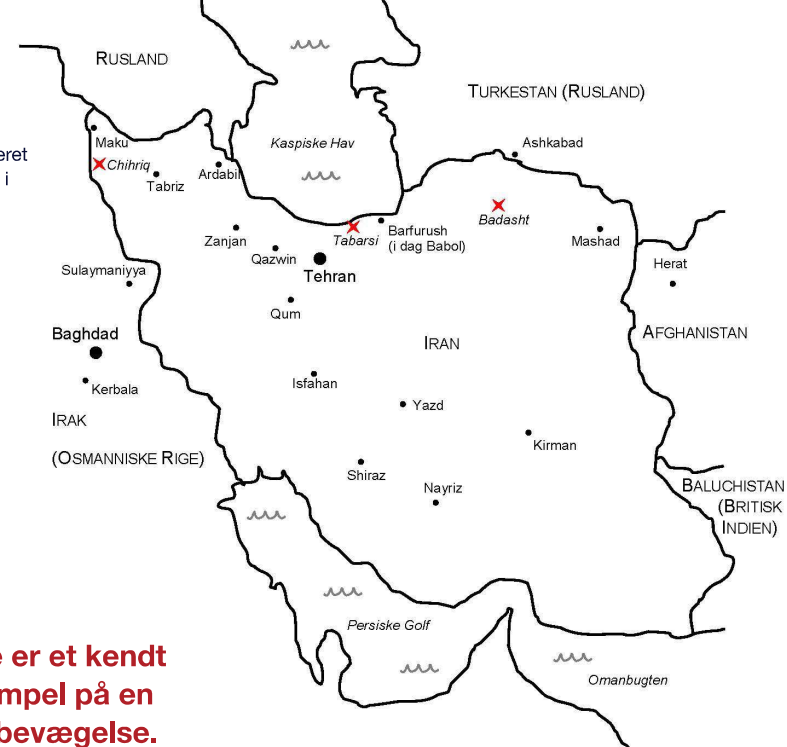
Efter det var der ingen vej tilbage mod forsoning. Antallet af babier voksede stadig, og efterhånden ledte det til forskellige lokale voldelige opgør mellem babierne og deres modstandere.

Belejring og millenaristiske forventninger

I efteråret 1848 var en større gruppe babier under ledelse af mulla Hussein på vej fra byen Mashad i provinsen Khorasan for at befri Bab fra hans fangenskab. Ifølge nogle overleveringer hejste Hussein et sort banner som tegn på missionens vigtighed, for profeten Muhammed skulle have sagt, at når det sorte banner blev rejst i Khorasan, var det et tegn på imams genkomst.

Det lykkedes dog ikke for mulla Husseins gruppe af babier at nå længere end til byen Barfush. Her blev de standset af lokale fjendtlige beboere, som jagede babierne ud af byen og dræbte et par af dem. Efter fortsatte overfald endte babi-

Kort over Iran 1850–1900. Steder markeret med x er lokaliteter af special betydning i babiernes historie.

FAKTA

Babi-oprørene er et kendt historisk eksempel på en millenaristisk bevægelse. Millenarisme er en religiøst begrundet vision om en dennesidig, kollektiv frelse for den troende skare og en inspiration til kollektiv handling for at fremme udviklingen mod den frelsende omvæltning, idet Gud er på de troendes side. Betegnelsen millenarisme er afledt af millennium og hentyder til de malende skildringer i Johannes' Åbenbaring 20, 1-6 af kampen mellem de gode og onde kræfter og det sejrende tusindårige med den genkomne Jesus i spidsen.

erne med at søge tilflugt ved et gravmæle over en shiitisk lærer, sheik Tabarsi. Gravmælet var omgivet af en lav jordvold, og babieme udbyggede området til et intermistisk fort. Andre grupper af babier stødte til, og snart var de omkring 600 i fortet. Regeringen samlede en hær og begyndte en belejring, men babieme modstod belejringen gennem mange måneder, og de gennemførte adskillige vellykkede udfald mod regeringshæren, som led betydelige tab.

Kilderne til kampene giver mange eksempler på mirakuløse hændelser, som bestyrkede babieme i, at de havde guddommelig støtte til deres sag. For eksempel viste mulla Hussein sig at besidde overmenneskelig styrke i kampen; såle-

des havde han angiveligt i ét sværdhug skåret tværs igennem en fjendtlig soldat, hans gevær samt det træ, som soldaten havde søgt beskyttelse bagved! En anden beretning gik på, at en ung babi vendte hjem fra et udfald mod fjenden, og da han tog sit bælte af, så hans kammerater, at bæltet havde opfanget en byge af geværkugler, uden at han var blevet såret. Det gentog sig efter det næste udfald, og en babi-leder, kaldet Quddus så det som et tegn på, at Gud havde besluttet, at den unge mand ikke skulle være martyr ved Tabarsi. Quddus sendte ham derfor hjem.

Kilderne viser tydeligt, at de millenaristiske forventninger var bærende for babiernes kampånd og strategi. For eksempel sagde Quddus på et vist tidspunkt til babieme

Foto af gravmælet over sheik Tabarsi. Fra Warburg, *Citizens of the World*, planche III.

Babierne befæstede området omkring gravmælet med volde og vagttårne, og de holdt stand under næsten 9 måneders belejring i 1848–49.

ne, at deres opgave var at fremme Guds sandhed, ikke at leve i den luksus, som de havde fortaget. På hans ordre gav babierne derfor deres lager af ris som foder til hestene og kvæget, for de ville ikke selv få brug det i den sidste kamp til døden. Det betød, at forsyningerne af mad snart slap op, og babierne var nødt til at overleve først på hestekød, siden udelukkende på grøntsager og til sidst på græs og blade. Det var reelt sulten, der fik babierne til at opgive modstanden efter næsten ni måneders belejring. Babierne overgav sig efter at være blevet lovet frit lejde, men regeringshæren brød dette løfte og massakrerede de overlevende. I alt regner man med, at der blev dræbt over 1.500 mennesker ved Tabarsi, heraf størstedelen regeringssoldater.

Så kaldt rationelle forklaringer søges

Quddus' destruktive og militært set uforvarselige ordre om at bruge risen til foder kan kun forstås ud fra en millenaristisk tankegang. *Millenaristiske* bevægelser har jævnligt kastet sig ud i materielle ødelæggelser som led i at fremme overgangen til tusindårsriget. Sådanne handlinger bliver ofte set som irrationelle, og nogle forskere har søgt andre og mere "rationelle" forklaringer end religiøse forventninger. For eksempel har flere marxistisk-inspirerede forskere set babi-oprørene som udtryk for en klassekamp, som i tid faldt sammen med Europas glørværdige revolutionsår 1848. Men babi-oprørenes forbindelse til de europæiske revolutioner er stort set ikke påviselig. Heller ikke andre forsøg på ikke-religiøse forklaringer med udgangspunkt i interne iranske forhold har vist

sig særlig bæredygtige som *hovedforklaringer*, hvilket ikke er det samme som at sige, at ikke-religiøse forhold utvivlsomt også har haft en vis betydning for oprørens opståen og udbredelse.

Det er min og flere andre forskeres opfattelse, at de troendes religiøse begrundelser er valide og væsentlige forklaringer på en adfærd, som fandt sted i en tid og i en kultur, der var gennemsyret af religiøse ideer. Babierne vidste fra deres leder, at islams tidsalder var udrundet og imamen vendt tilbage. Det giver mening, når mulla Hussein ifølge kilderne forudså, at kampene ved Tabarsi ville blive en rituel gentagelse af martyriet ved Kerbala.

Efterveerne efter Tabarsi

Babiernes oprør blev ikke endeligt knust

efter Tabarsi, og der udbrod flere andre opstande, som det først lykkedes shah-styret at knække militært i 1852–53, ofte efter en grusom behandling af de oprørske babier. I 1850 følte regeringen, at den havde fået så meget overtag, at man gav ordre til at henrette den fængslede Bab og en af hans følgere ved skydning. De henrettedes lig blev efterladt i en voldgrav, men det lykkedes babierne at bjerge liget af Bab, og ligresterne blev gemt i hemmelighed.

I 1852 forsøgte en gruppe babier et attentat på shahen, men attentatet fejlede, og regeringen arresterede og henrettede stort set alle de overlevende babi-ledere. Det lykkedes dog enkelte ledere, heriblandt Hussein-Ali Nuri, kaldet Baha'u'llah (1817–1892) at slippe ud af Iran, og de

Regeringstropperne havde i begyndelsen ikke kanoner, hvad der kan forklare, at babierne bag fortets volde kunne holde stand så længe mod en numerisk overlegen fjende. I marts 1849 i den sidste fase af belejringen blev hæren imidlertid forstærket med en deling let artilleri. Vi ved ikke, om kanonerne blev ført frem på kamelryg, men det ville være sandsynligt i det uvejsomme terræn. Kamelen er trænet til at lægge sig ned, når kanonen skal affyres. Det specialiserede kamel-artilleri har været brugt i Iran i flere hundrede år og kaldes *zamburak*.

Tegningen har titlen "Cannonier Persan" (En persisk kanonér) og er fra et illustreret værk om alverdens folk af Auguste Wahlen: *Moeurs, usages et costumes de tous les peuples du monde. Asie. Bruxelles 1843* (planche mellem side 438 og 439).

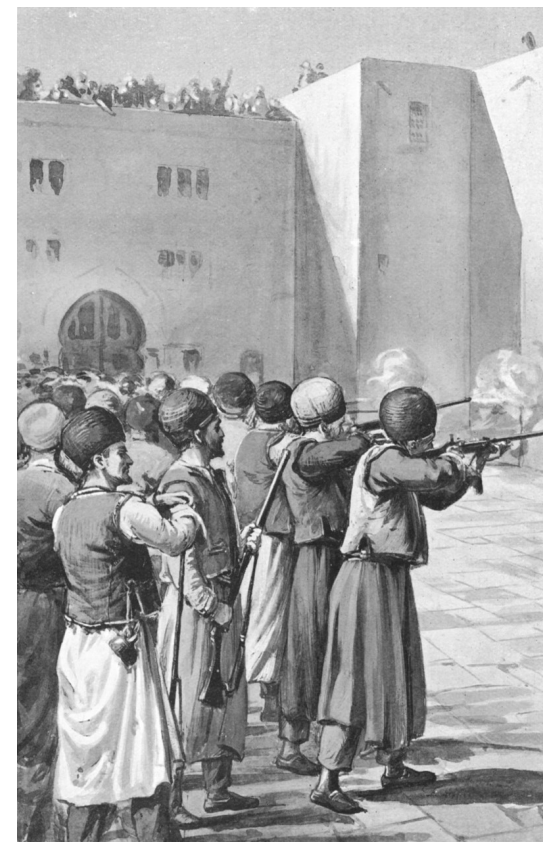
etablerede et babi-lederskab i eksil i Osmannerriget. Efter interne stridigheder i 1860'erne anerkendte langt hovedparten af de iranske babier Baha'u'llah som deres leder. Han videreudviklede babismen til at være en selvstændig religion, *baha'i*, som i dag har hovedsæde i Haifa i Israel.

To spor efter babi-oprøret

Babi-oprørene har trukket to vigtige spor gennem historien, et religiøst og et politisk. Baha'i er på mange måder det historisk mest ekstreme religiøse brud med islam, idet baha'ierne fastholder, at Babs og senere Baha'u'llahs guddommelige åbenbaringer gjorde op med islams dogme om, at Muhammed var den sidste og endegyldige profet. For mange muslimer er denne tanke så kættersk, at det forklarer, hvorfor baha'ierne er uglesete og ofte forfulgt i den muslimske verden.

Med den iranske revolution i 1979 kom *ulama* til magten i Iran med ayatollah

Khomeini (1902–1989) i spidsen. For baha'ierne, som jo var kættere og *ulamas* fjender, blev tiderne meget hårde. Baha'ierne repræsenterede desuden ofte en veluddannet og internationalt orienteret elite, hvis værdier stod i modsætning til *ulamas* religiøst-konservative syn på blandt andet kvindernes stilling. Tusinder af baha'ier blev fængslet, de mistede stort set alle deres borgerrettigheder, og mere end 200 blev torteret og henrettet i de første år efter revolutionen. Forfølgelsen af de iranske baha'ier er gentagne gange blevet kraftigt fordømt internationalt. Babi-oprørenes politiske spor kom faktisk også til syne under den iranske revolution i 1979. Det nye styre forenede den verdslige og religiøse magt i et teokrati under ledelse af et råd af førende *ulama*. Ironisk nok ligner det Babs forestillinger om, hvordan Iran skulle regeres under den tilbagevendte imam. Til sin død legede ayatollah Khomeini da også med tanken om, at han (måske) inkarnerede den tolvte imam.

Bab blev henrettet ved skydning sammen med en af hans følgere. Henrettelsen fandt sted på militærkasernen i Tabriz, den 9. juli 1850. Fra Richard Temple, "The Persians", i Walter Hutchinson (red.), Hutchinson's History of the Nations, Bd. II, 959–1004. London 1915. Tegningen er efter et maleri af Margaret Dovaston og står på side 1002.

VIDERE LÆSNING

Warburg, Margit: 'Millenarisme i religionsvidenskabelig belysning', Chaos. Dansk-norsk tidsskrift for religionshistoriske studier, nr. 33: 9-24, 2000.

Warburg, Margit: Citizens of the World. A History and Sociology of the Baha'is from a Globalisation Perspective. Brill 2006.

Margit Warburg

Margit Warburg er mag. art. og dr. phil. Hun er professor i religionssociologi og har særligt forsket i forholdet mellem religion, migration og globalisering; religiøs demografi; religiøse minoriteter, specielt baha'is; civilreligion og religion blandt danskere i ind- og udland. Som led i hendes deltagelse i det internationale no religion projekt arbejder hun i øjeblikket med teoretiske problemstillinger vedrørende religiøs identitet.

OPGØRET MED KOLONIMAGTEN: LEDEREN, MILITÆRET OG DET EGYPTISKE FOLK

Fortællingen om en tæt og naturlig forbindelse mellem landets leder, hæren og det egyptiske folk har fået en opblomstring i Egypten efter indsættelsen af Abd el-Fatah el-Sisi som præsident i 2014. Det er en fortælling med spor tilbage til revolutionen i 1952 og Suez-krigen i 1956. Begge var begivenheder, der leverede stærke symboler og billeder om opgøret med kolonimagten. Disse er blevet formidlet i adskillige egyptiske film og anvendes nu af Sisi til legitimering af sin magt.

Port Saida borgmester opfordres til at overgive byen til de britiske og franske styrker. Han afviser med symbolsk støtte fra billedet af præsident Nasser bag ham."

I august 2014 kunne man på egyptiske medier se præsident Abd el-Fatah el-Sisi officielt indvie det nye Suezkanal-projekt, der indbefattede en udvidelse af den eksisterende Suezkanal. Dækningen tog flere timer og iscenesatte symbolsk præsidenten og projektet som en national succes. Transmissionen fungerede således som promovning af Sisi efter hans tiltrædelse som præsident i juni 2014. Hans overtagelse af præsidentembedet fulgte efter tre års politisk uro, som var fulgt i kølvandet på de sociopolitiske og revolutionære protester i foråret 2011 mod den tidligere præsident Mubaraks autoritære styreform, også omtalt som den egyptiske revolution.

Den nye Suezkanal blev i forbindelse med indvielsen præsenteret som et afgørende punkt i en påstået revolutionær forandring

med en militærfigur – den tidligere militærchef og nuværende præsident Sisi – i hovedrollen. Derudover indgik egyptere i form af soldater og arbejdere i den stort opsatte begivenhed. De blev iscenesat i rollen som dem, der – ligesom deres forfædre – skulle genopbygge landet og seje over kolonimagten. Alle tre maskuline figurer: den magtfulde præsident, hæren og de hengivne arbejdere er populære symboler, som populærkulturen har brugt i fremstillingen af og fortællingen om den egyptiske nationale identitet. Som sådan kan det hævdes, at transmissionen var afhængig af eksisterende nationale symboler, som siden den nationale uafhængighed har været gengivet i blandt andet den egyptiske filmindustri. Iscenesættelsen af Sisi ved Suezkanalen trækker både på fortællinger om præsident Gamal Abdel Nasser (1956-1970), om den nationale

FAKTA

Den 26. juli 1956 nationaliserede den daværende egyptiske præsident Gamal Abdel Nasser Suezkanalen. I forsøget på at genvinde kontrollen over kanalen angreb Israel, Storbritannien og Frankrig Egypten i slutningen af oktober. På grund af internationalt pres, særligt fra USA og Sovjetunionen, måtte landene bag 'treparts-aggressionen', som den senere blev kaldt, trække sig tilbage. Nasser og Egypten stod tilbage som vinderen. Nationaliseringen, og hvad der fulgte med, kan ses som det sidste brud med de tidligere britiske og franske kolonimagter samt som en symbolsk bekræftelse på den uafhængige, egyptiske nationale identitet. Samtidig tilbød konflikten og dens resultat et reservoir af symboler og fortællinger, der var centrale for skabelsen af en national forestilling om frihedskamp, heroisme og loyalitet som udtryk for den egyptiske identitet.

Den blinde pige synger om Nassers nationalisering af Suezkanalen.

uafhængighed og om den egyptiske frihedskamp og sejr over de tidligere kolonisatorer, som det blandt andet kommer til udtryk i forbindelse med fremstillingen af 1956-krigen om Suezkanalen.

Perioden efter revolutionen i 1952 er generelt kendetegnet ved de nationale lederes bevidste brug af medier til at mobilisere det egyptiske folk. De nye magthavere investerede målrettet i kultur- og filmindustrien, hvilket resulterede i en guldalder for produktionen af populære og folkelige film. Spørgsmålet er, hvordan sådanne populære film har bidraget til forestillingen om det postkoloniale Egypten. I lyset af 1956-krigens centrale og endelige opgør med den tidligere kolonimagt er det ikke overraskende, at film om Suezkrigen udelukkende ser krigen som en sejr for Egypten. Denne ukritiske tilgang blev

adopteret allerede før krigens afslutning, hvor adskillige film, som allerede var i produktion, ændrede manuskriptet og gav plads til krigen.

Port Said (1957) var den første film, der havde krigen og frihedskampen som hovedemne, mens krigsperioden i de følgende år blev en central kontekst for fortællingen i flere andre egyptiske film, hvori hovedpersonernes roller blev påvirket og foldede sig ud i kraft af krigen. Mens målet med disse senere film ikke primært var at fremstille krigen, blev krigen baggrunden for fortællingen om egypterne og den egyptiske nation. Disse film både trækker på og reproducerer det reservoir af symboler og fortællinger, som opstod omkring uafhængigheden i 1952 og Suezkrigen i 1956, herunder særligt alliancen mellem den stærke leder, hæren og det egypt-

tiske folk. Med afsæt i nationen som afgrænset og suveræn kan nationaliseringen af Suezkanalen ses som Nassers forsøg på at sikre det postkoloniale territorium. Hertil bidrager film om Suezkanalen ved at fremstille en national selvforståelse – et nationalt *vi*, hvor den postkoloniale identitet etableres som en kollektiv erindring, der forbinder nationens politiske historie med historien om folket.

I det følgende har jeg identificeret to overordnede processer i konstruktion af det nationale *vi* igennem identifikationen af, hvem der hører til, og hvem der ikke hører til. Det egyptiske *vi* er for det første et folkets *vi* og for det andet et postkolonialt *vi*. Fremstillingen af Suezkrigen iscenesætter dette *vi* gennem konstruktionen af et sammenfald mellem hæren, lederen og folket.

Kvarterets beboere diskuterer krigen i den lokale café.

Et folkeligt vi

Port Said er en krigsfilm, hvori man præsenteres for kamphandlinger, militær styrke og strategier struktureret af Suez-krigens begivenheder. Filmens generelle budskab er, at Egypten er defineret ved sin hær og dens ledere samt frihedskæmpere fra folket. Filmens sceneri skifter mellem fremstillinger af det daglige liv i boligkvarteret *el-Hay el-'Arab* (Det Arabiske Kvarter), som ligger i Port Saims centrum, samt af frihedskæmpernes og hærens kamp. Egyptens politiske sejr over kolonimagten fremstilles som det vellykkede resultat af alliancen mellem hæren, ledere og folket.

Filmens grundlæggende fortælling præsenterer Egypten som den, der eliminerer de imperiale og koloniale magter i kraft af sin militære styrke, evner og engagement. Fjenden, i form af de tre aggressorer, repræsenteres ved deres militære maskine-

FAKTA

Filmen *Port Said* blev frigivet den 8. juli 1957 kun syv måneder efter afslutningen af Suez-krigen den 23. december 1956. Titlen henviser til kystbyen Port Said, som er strategisk placeret og forbinder Suezkanalen og Middelhavet. Byens befolkning er historisk kendt for modstand mod fremmede magter på grund af sin placering. Den korte periode mellem afslutningen på konflikten og filmudgivelsen kan delvis forklare filmens stærke fokus på krigen, oprørskampe og dens ensidige politiske og nationalistiske aspekter. Instruktøren 'Izz el-Dīn Dhūlfuqār fik idéen, mens han var indlagt på hospitalet i Port Said under krigen. Efter aftale med producenten, den berømte skuespiller Farīd Shawqī, begyndte Dhūlfuqār at optage filmen umiddelbart efter, han var blevet udskrevet fra hospitalet. Filmen var i sort/hvid og flere roller blev spillet af kendte skuespillere.

FAKTA

Fremstillingen af Gamal Abdel Nasser som en antikolonial helt blev senere styrket i de historiske film *Saladin the Victorious* (1963) og i *Nasser 56* (1996). *Nasser 56* fokuserer på hans succeser i 1956 og *Nasser som "en frelser fra kolonial undertrykkelse"*. Nasser blev en almindelig reference og metafor for kvaliteter som dyd, ærlighed og loyalitet.

Pat forsøger at forføre marineofficeren fra kvarteret.

ri. Umiddelbart efter filmens indledende march-sang *Allahu 'Akbar* følger en scene med egyptere, der lytter til Nassers historiske tale, hvori han annoncerer nationaliseringen af Suezkanalen. Dernæst ses den berømte skuespillerinde Hudā Sulṭān synge en sang med omkvædet "Gamal har nationaliseret kanalen". Sangen illustrerer starten på den personkult, som voksede ud af Nassers popularitet og i de følgende år blev styrket gennem populærkulturens fremstillinger. I *Port Said* præsenteres Nasser som den stærke mand, der ikke er bange for at udfordre de imperiale kræfter. Heroverfor er filmens centrale hovedfigurer de familier, som bor i Det Arabiske Kvarter. De deler klassestatus og historie bl.a. illustreret ved de to nabofamilier, som begge mistede deres fædre under 1948-krigen mod Israel. Der er forskellige måder at deltage i oprørsbevægelsen på. I en af familierne er den unge mand marineofficer og har således en direkte rolle i beskyttelsen af nationen. Som for-

ældreløse var det nabokonen, der tog sig af ham og hans blinde søster. Nabokonen bor sammen med sin søn Tulba. Tulba er filmens frihedskæmper, der som figur spejler Nasser. Ligesom Nasser bliver Tulba repræsentativ for nationen gennem kropsliggørelsen af forestillede egyptiske værdier som integritet, loyalitet, styrke og mod.

Som i andre egyptiske film, blandt andre de der baseres på den egyptiske forfatter *Naguib Mahfouz's* historier, danner nabolaget et mikrokosmos, der samtidig symboliserer den egyptiske nation. Alle kender hinanden og mødes på gaden, i moskeen, i caféen, hos købmanden eller hos frisøren. Da byen bliver angrebet, begynder Tulba at træne Det Arabiske Kvarters befolkning. På tværs af alder og køn insisterer nabolagets indbyggere på at indgå i det civile forsvar. Mens marinens og militærets succes fremstilles som baseret på den almindelige egyptiske mands

deltagelse, fremstilles frihedskæmpernes engagement og vilje til at dø som et udtryk for både egyptiske mænds og kvinders opfattelse af modstanden som et naturligt og uundgåeligt aspekt af det at være egypter.

Det er samtidig også Tulba, der elsker og hjælper dem, der har brug for det, som for eksempel den blinde nabopige. Sammenblandingen af kærlighed til nabopigen, kærlighed til landet og kærlighed til familien understreger alliancen mellem modstanden mod kolonimagten og folket. Det antyder også, at integritet og medfølelse over for andre på tværs af tidligere autoritære linjer er egyptiske værdier. Kampen mod kolonimagten bliver således også en kamp mod traditionelle hierarkiske strukturer, som kolonimagten fik skylden for. Portrættingen af de revolutionære – både frihedskæmpere, soldater og militære ledere – som en del af folket skabes i kontrast til det tidligere regimes aristokrati.

Pat forsøger at forføre frihedskæmperen Tulba.

En populær figur, der går igen i flere film, er således hærofficeren, der med en lavere eller middelklassebaggrund fremstår som den autentiske repræsentant for det egyptiske folk, idet han kæmper for nationen i modsætning til den velhavende og kyniske aristokrat, der samarbejder med kolonimagten, og derfor både fremstilles som forræder, korrupt og uden ære. Det er samtidig revolutionen, der gør hærofficeren i stand til at gifte sig med den kvinde, han elsker, som typisk er datter af en velhavende aristokrat. En sådan alliance ville ikke have været mulig før revolutionen på grund af klasseforskellene.

Ligesom klasseforskellene sættes kønsforskellene også mere fri gennem opgøret med kolonimagten. Det sker i *Port Said*, når kvinderne indgår som aktive aktører i

modstandskampen, hvilket understreger, at kærlighed til nationen er for alle uanset klasse, køn og alder. I flere senere film, som bruger 1956-krigen som kulisse, er det netop ikke krigen men klasse- og kønskampene, som er det centrale tema. Således produceres en national fortælling om, at vellykket modstand mod kolonimagten baseres på et horisontalt kammeratskab, der er loyal over for sig selv (nationen) men også over for hæren og lederen.

Et postkolonialt vi

Port Said styrker forståelsen af nabolaget som et spejl af nationen ved at identificere de koloniale fjender, som er en del af lokalsamfundet. I kvarteret bor personer, som i sidste ende viser sig at være forrædere. Én af disse er Pat, som er sy-

geplejerske og født i Egypten af britiske forældre. I starten af filmen sætter nogle af beboerne spørgsmålstegn ved hendes troværdighed på grund af hendes koloniale baggrund og vil have hende ud af Egypten, mens andre forsvarer og støtter hende. I sidste ende afsløres det, at hun er spion for briterne og hjælper dem med at infiltrere lokalsamfundet. Det formildende træk er, at hun trods sin loyalitet over for briterne tilsyneladende opretholder en respekt over for de lokale indbyggere og deres ønske om uafhængighed. Dette fremstår som en understregning af den egyptiske nations naturlige legitimitet.

En anden figur er frisøren, der taler som og ligner alle andre egyptere. Senere afsløres det, at han udover at være jøde er en forræder, der informerer den britiske

Den blinde pige og hendes bror udsættes under fangenskab for tortur af britiske og franske soldater.

kommandør i *Port Said* om medlemmer af modstandsbevægelsen, og om hvor de skjuler deres våben. Han hjælper blandt andet briterne med at kidnappe kvarterets ældre, ansete mand med det formål at presse ham til at overtale indbyggerne til at stoppe modstanden. Da den ældre mand indser, at frisøren er en forræder, siger han: "Det forventede jeg ikke af dig". Frisøren svarer: "Tror du, jeg er muslim?" Den gamle mand svarer: "Du kan heller ikke være kristen", hvilket får frisøren til at ytre: "Jeg er heller ikke egypter". Den gamle mand skifter nu til klassisk arabisk og giver dermed udsagnet ekstra vægt: "takket være Gud, er der er ingen forrædere blandt os". Således bliver frisøren og sygeplejersken symboler på kolonimagterne, som hverken hører til i nabolaget

eller i nationen. Ordudvekslingen mellem frisøren og den gamle mand understreger, at man ikke kan være egypter og forræder på samme tid. Ved at nævne de kristne, hævder filmen, at det at være kristen og egypter ikke er modsætninger, samtidig med at den sætter spørgsmålstegn ved muligheden for at være jøde og egypter. Egyptiske jøders ambivalente position bliver endnu mere eksplicit i senere film, hvori Israel fik rollen som hovedfjenden.

Filmen slutter med, at kolonimagten forsøger at tvinge Tulba til at overgive sig, mod at de vil løslade hans store kærlighed, som er den blind nabopige, og hendes bror. De er begge blevet afhørt under tortur i forsøget på at få dem til at røbe, hvor Tulba gemmer sig, da han står an-

klaget for drab på og kidnapning af britiske soldater. Tulba får at vide, at han skal overgive sig på en plads midt i Det Arabiske Kvarter. Britiske soldater står parat, da en mand med tildækket ansigt går frem mod dem, mens den blinde pige og hendes bror løber i retning af oprørerne. Da den tildækkede mand nærmer sig soldaterne, begynder de af skyde, og han falder død på jorden. Pat, frisøren og de britiske og franske generaler glæder sig allerede over Tulbas død, da de fjerner tildækningen af hans ansigt. Den døde viser sig at være en kidnappet britisk general, som er blevet instrueret af oprørerne. Derefter dukker Tulba op, krammer både den blinde pige og hendes bror, mens kvarterets befolkning dukker op på hustagene, hvorfra de skyder på de britiske og

franske soldater, der står i pladsen. Mens egypterne jubler og synger den egyptiske nationalsang, ses de britiske og franske soldater falde om på jorden.

På denne måde afgrænser og cementerer Suez-krigen egypternes identitet ved at skelne mellem de ægte egyptere, som er klar til at risikere deres liv for nationen, og ikke-egypterne i form af kolonisatorerne og forræderne. Selv om Pats og frisørens forræderi delvis forklares med britisk og jødisk identitet, er det ikke primært de kulturelle markører, som gør forskellen. De lokale forrædere ser på overfladen ud som eller opfører sig i hverdagen som egypterne. Det er deres forræderi i form af en umoralsk og ikke-patriotisk opførsel, der gør dem til utroværdige eller falske egyptere.

Konklusion

I egyptiske film har Suez-krigen fungeret som en kontekst for det endelige opgør med kolonimagten og har dermed spillet en afgørende rolle i den egyptiske selvopfattelse. At Suez-krigen har fået denne

rolle, skyldtes blandt andet Nassers og mediernes succes med at fremstille krigsresultatet som Egyptens fortjeneste, hvilket adskilte sig markant fra nederlagene mod Israel i 1948 og i 1967. Mens de koloniale fjender er repræsenteret ved deres militære maskineri, betegnes det egyptiske militær som vellykket på grund af færdigheder, loyalitet og dedikation. Ifølge de egyptiske film sikrer krigen det nationale territorium og nationens suverænitet ved at uddrive de koloniale og imperiale magter samt lokalisere og eliminere fjenderne bag linjen. En stærk forbindelse mellem lederen, hæren og folket er etableret ved at tilskrive dem alle de samme egenskaber og værdier, når det kommer til troen på nationen og menneskelig opførsel, og ved at fremhæve at lederne såvel som soldaterne har rødder i den almindelige befolkning.

Sisis genlancering af dette symbolkompleks ses blandt andet i det nævnte Suezkanalprojekt, der som politisk iscenesættelse er med til at legitimere den tætte forbindelse mellem Sisi som landets leder

og det egyptiske militær. Denne fortælling har siden 2014 kun fået yderligere næring af andre såkaldte megaprojekter i form af store nationale bygge- og anlægsprojekter med militæret som central aktør, der samtidig har fået maksimal mediedækning. Det er til gengæld ikke nedbrydningen af klasse- og kønsforskelle, som længere fremstilles som central for den fælles forståelse af folket. I stedet handler det om at legitimere militærets og Sisis egne øgede magtbeføjelser, hvor folket først og fremmest fremstår som en marionet for alliancen. Det kan samtidig forklare dominansen af maskulin symbolik under iscenesættelsen af Suezkanalprojektet, hvor kvinderne blev tildelt en sekundær rolle. Tilbage står en symbolsk iscenesættelse af et folk, der først og fremmest bliver til gennem præsidentens og militærets handlinger frem for deres egne.

Ehab Galal

Ehab Galal, ph.d. og lektor ved Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier, Københavns Universitet. Hans forskningsfokus er arabiske medier, som han har publiceret adskillige artikler om. Han er leder af forskningsprojektet Mediatized diaspora (MEDIASP) - Contentious politics among Arab media users in Europe, som er finansieret af Danmarks Frie Forskningsfond nr. 8018-00038B.

VIDERE LÆSNING

Joel S. Gordon: *Revolutionary Melodrama: Popular Film and Civic Identity in Nasser's Egypt*, Chicago: Studies on the Middle East, 2002.

Dalia Said Mostafa: *The Egyptian Military in Popular Culture*, London: Palgrave Macmillan, 2017.

Samia Mehrez: *Egypt's Culture Wars: Politics and Practice*, London: Routledge, 2008.

Malek Khouri: *The Arab National Project in Youssef Chahine's Cinema*, Cairo: American University in Cairo Press, 2010.

Chapman, James: *Past and Present: National Identity and the British Historical Film*, London: IB Tauris, 2005.

FRA AKTIVIST TIL TERRORIST (OG TILBAGE IGEN?)

I dag er Japan kendt som et fredeligt land uden særlige interne konflikter, med en lav rate af kriminalitet og noget der grænser til politisk apati i befolkningen. Men sådan har det ikke altid været. Japan har gennem tiden haft sine oprør, lige fra bondeoprør i det feudale Japan til religiøst betingede oprør i 1400-tallet, for eksempel Ikkô-sekten, til politiske oprør, mest kendt er nok begivenhederne op til, hvor shôgunen blev væltet (1867).

af Marie Højlund Roesgaard

Sakamoto Ryōma, én af de mest berømte arkitekter bag det oprør, der satte shōgunen fra magten til fordel for kejseren. Dette oprør blev også starten på Japans modernisering. kilde: wikimedia.org

Japan var i 1964 vært for OL, som symbol på den materielle velstand man havde opnået, blev bl.a. Yoyogi Stadion bygget, tegnet af Tange Kenzo. kilde: wikimedia.org

I de første årtier efter Anden Verdenskrig var det japanske samfund da også præget af idealisme og stor energi, også i forbindelse med at udtrykke tilfredshed med samfund og regering. I starten af 1970'erne gik Japan heller ikke ram forbi, når det gjaldt venstreekstremistiske militante grupper. Hvor for eksempel Italien havde Brigade Rosse, og Tyskland Rote Armee Fraktion, havde Japan Sekigun (den Røde Hær). På samme måde som andre 'røde krigere' var målet for den Røde Hær i Japan at kæmpe mod kapi-

talisme og at revolutionere samfundet, og deres metoder blev i stigende grad voldelige og ulovlige. Her kommer historien om en gruppe unge, der startede med en utopisk og idealistisk drøm om at forbedre samfundet, som endte i et mareridt – vi begynder med slutningen.

Mareridt

Om aftenen den 28. februar 1972 sad jeg som niårig og så TV – det samme gjorde 89.2% af Tv-seerne i Japan. Vi overværede dækningen af en gidselsituation i et

afsides bjergområde i Japan. Fem medlemmer af den Forenede Røde Hær (FRH) havde, under deres flugt fra politiet, søgt tilflugt i et hus på Asama-bjerget. De havde taget en kvinde som gidsel, og efter ni dages belejring var politiet nu i gang med at afslutte situationen. Gidseltagerne var bevæbnede med skydevåben, så politiet valgte at bryde ind med en nedbrydningskugle – man var simpelthen i gang med at rive huset ned om ørerne på gidseltagerne såvel som gidsel. Gidseltagerne forsvarede sig med skud og eksplosiver, og selv om det udefra set var uklart, hvad der egentlig foregik, var politiaktionen rystende TV; det var den første maraton live-udsendelse i Japan, og billederne står stadig skarpt i min og mange japaneres erindring.

Efter otte timers kamp fik politiet gidslet ud i live og arresterede gidseltagerne. To betjente og en civil var blevet dræbt.

De daværende medlemmer af FRH, i alt 27, havde fra december 1971 til februar 1972 været i træningslejr et afsides sted. Gruppen var sammensat af en marxistisk fraktion, som tilsluttede sig Che Guevaras idé om en verdensrevolution, og en maoistisk fraktion, der var inspireret af Kulturrevolutionen i Kina. Ved hjælp af kritik, selvkritik og gruppekritik efter maoistisk forbillede skulle der skabes fællesskab, og de revolutionære tanker trimmes. Men

processen løb ud af kontrol, og blev en voldelig og blodig udrensning blandt medlemmerne. Det endte med 12 døde. Politiet kom på sporet af gruppen, så de besluttede at forlade lejren i mindre grupper, og det var én af disse, der endte i huset på Asama-bjerget. Af de fem politiet arresterede ved denne lejlighed, begik én selvmord et år senere i fængslet. Resten af medlemmerne i den oprindelige større gruppe blev arresteret forskellige steder i området, og fik fængselsdomme fra fem år og opefter; to fik dødsstraf, som dog ikke er blevet eksekveret i skrivende stund for den enes vedkommende, mens den anden døde i fængslet i 2011 af en hjerne-tumor. Men hvad lå bag denne voldsomme afslutning, hvordan kunne det komme så vidt? Lad os starte med lidt historisk baggrund.

Oprør mod forbrug

Japan var i 1960'erne et land, hvor forbrugersamfundet var i hastig vækst. Værdi var lig med vækstrater, og de forbrugs-

goder, befolkningen stræbte efter, var TV, elektrisk vaskemaskine og køleskab, ofte omtalt som "de tre skatte". I forstæderne voksede store boligkomplekser frem, folk flyttede fra land til by, og forventningerne til hvad materiel vækst kunne gøre for fremtiden var høje. Men det efterlod også mange med en søgen efter noget mere værdifuldt, det rejste eksistentielle spørgsmål, og som det også skete for mange unge i andre lande, begyndte flere unge i Japan at søge andre værdier. Det var i denne tid kimen til det, der udviklede sig til den Røde Hær, blev lagt.

Oprør mod magthavere

Japan var efter Anden Verdenskrig under amerikansk besættelse frem til 1952 og var langsomt men sikkert blevet USA's bolværk mod kommunismen, og dette afspejlede blandt andet i sikkerhedspagten fra 1951, der var præget af det ulige magtforhold på forhandlingstidspunktet. Pagten, kaldet Ampo i Japan, skulle genforhandles i 1960, og nu var dele af

befolkningen klar til at ytre deres holdning til Ampo, særligt blandt unge var utilfredsheden med den nære forbindelse til USA stor. Den tætte kontakt og amerikanske baser i Japan opfattede de som en klar risikofaktor, Japan risikerede at blive trukket med ind i de krige, amerikanerne engagerede sig i. Disse unge tilhørte en generation, der havde fået den såkaldte "fredsuddannelse" – i øvrigt gennemtruffet af amerikanerne selv under besættelsen – hvor de havde fået banket ind i hovederne, at Japan havde en pacifistisk forpligtelse på grund af den japanske forfatnings paragraf 9, en paragraf amerikanerne havde været pennefører for, der forbyder Japan at have et offensivt militær.

Genforhandlingen foregik under store protester, især ført an af studentergrupper og huskes især for store demonstrationer i Hibiyparken i Tokyo. Op gennem 1960'erne blev studenterorganisationerne stærkere og de havde ofte relationer til venstreorienterede grupperinger, både i

Japan og i udlandet. I 1968 var japanske studerende og andre unge på barrikaderne, ligesom det skete mange andre steder i verden, og de blev inspirerede af at høre, hvordan ungdomsoprøret foregik andre steder, eksempelvis i Paris. I Japan blev centrale bygninger på flere store universiteter besat, og der var uro på en stor del af universiteterne landet over, så det akademiske år 1968-69 måtte helt aflyses, og især i Tokyo var der ganske voldsomme kampscener mellem demonstranter og politi.

Søgen efter mening

Der var forskellige grunde til at deltage i studenteroprøret i Japan. Nogle kom bare fordi der var gang i gaden. Andre kom med drømme om at skabe et samfund, hvor fokus ikke var så meget på forbrug, hvor materialisme og "de tre skatte" (som i slutningen af 1960'erne havde ændret sig til farve-TV, aircondition og bil), men på frihed, lighed og kamp mod kapitalisme og magtmisbrug.

Man kæmpede både mod staten, især i form af politiet, men også mod hinanden, for der var ikke tale om en samlet bevægelse, men et væld af grupperinger med forskellige dagsordner: Kamp mod eksisterende sociale strukturer, afvisning af forbrugersamfundet og jagten på prestige, realisering af selvet og jagt på viden og dygtiggørelse og så videre. Et kendetegn for de fleste var dog, at de i forhold til forfatningen og dens paragraffer om frihed til individet og forbud mod et offensivt militær var 'konservative'; de ville bevare forfatningen som den var, og så tidens politiske tiltag som en trussel mod japanernes frihed og mulighed for at leve fredeligt side om side med hele resten af verdenen, og ikke blot USA.

I 1969, da besættelserne blev opløst og universiteterne genoptog undervisningen, gik de fleste tilbage til deres studier eller arbejde, men nogle af de mest militante gik under jorden og fortsatte kampen for samfundsendringer. I dag er den mest kendte af disse grupper den Røde Hær (Sekigun).

Den Røde Hær

Medlemmerne af den Røde Hær var optaget af de sociale, politiske og moralske problemer, de mente, blev skabt af den japanske stat og bureaukratiet med USA som indpisker. Deres udgangspunkt var marxistisk, som store dele af studenterbevægelsen, men gruppen skilte sig ud

På Asama bjergtet findes dette mindesmærke for de voldsomme begivenheder i 1972, dette er de to nedrivningskugler, der blev anvendt af politiet. kilde: wikimedia.org

ved at anerkende anvendelsen af militante midler for at opnå deres mål. Set fra deres synspunkt var selve det demokratiske projekt i Japan kompromitteret af inklusionen i det amerikansk-ledede globale system. De så forbrugersamfundet som den ultimative fjende af klassekampen og udviklede derfor en stærk antimaterialisme. Koldkrigsprioriteringer gjorde, ifølge gruppen, at statsapparatet i Japan ikke stod vagt om individuelle rettigheder og friheder. Bureaukratisk styring af universiteterne, der havde udløst studenteroptøjerne, ekspropriering af land til at bygge f.eks. Narita lufthavn (1967) og miljøskandaler, hvor de små i samfundet led mest (f.eks. kviksølvforgiftning i Minamata, opdaget 1956) bestyrkede denne holdning. Fordi de mente at deres mål, nemlig at udløse den befriende revolution, var i alles interesse, var holdningen også, at hensigten helliger midlet. De så sig selv om fortrøpne i en global revolution sammen med andre 'oprørshære' eksempelvis i Europa og Mellemøsten og erklærede krig mod

FAKTA

Med tiden blev den Røde Hær splittet i tre: Yodo-gruppen, navngivet efter det fly de kaprede i 1972 for at flygte til Nordkorea, hvor de efter den japanske regerings vurdering blev en del af Nordkoreas aktiviteter med hvidvask af penge, bortførelser af japanske statsborgere med mere. Den Japanske Røde Hær, der tog til Libanon i 1971, og sluttede sig til PFLP (Popular Front for the Liberation of Palestine) og medvirkede bl.a. i angrebet på lufthavnen i Tel Aviv i 1972, og den tredje gruppe, den Forenede Røde Hær (Rengō Sekigun), der blev i Japan og stod bag Asama-tragedien.

Det genopbyggede hus på Asama-bjerget. I dag er det ikke til at se, at det var skueplads for en begivenhed, der rystede Japan i dets grundvold.
kilde: wikimedia.org

stat og storkapital, der undertrykte den almindelige borger og demokratiet. De sprængte bomber og røvede banker og skabte forbindelser til ligesindede grupper i resten af verdenen.

Hvordan det gik så galt

Professor ved Keio Universitet, Oguma Eiji, der forsker i blandt andet sociale bevægelser, har følgende bud på, hvad der skete: Det var længe uklart, hvorfor 12 mennesker skulle dø, men tilsyneladende var der frygt for i gruppen, at nogle medlemmer ville stikke af og afsløre for politiet, hvor gruppen befandt sig. Man udrensende derfor de individer, der virkede mindre stålsatte. Eller som Meredith Box og Gavin McCormack udtrykker det i deres analyse: Social isolation, frygt for at blive arresteret og stram disciplin gjorde, at medlemmerne mistede tilliden til deres egne vurderinger og ikke kunne modstå lederne og gruppen, tvivl blev set som svaghed, så de gjorde sig ekstra umage for et bevis deres engagement og beslutsomhed.

Men, fortsætter Oguma, det var ikke den historie, der blev fortalt i samtiden. Pressen fokuserede på, at udrensningen skyldtes doktrinære uenigheder og medlemmers mangelfulde afstandtagen til de eksisterende magtstrukturer og forbrugersamfundets tilløkkelser. F.eks. bragtes en historie om, at et kvindeligt medlem skulle være blevet myrdet, fordi hun bar en fingerring, noget der ifølge gruppens doktriner viste hendes manglende evne til at lægge afstand til undertrykkende strukturer. Patricia Steinhoff beskriver den gru mange i Japan følte ved at opleve, hvor galt det kunne gå med helt almindelige sociale processer i en gruppe, der tog selvkritik og ideologisk renhed ud i sin yderste konsekvens; aktivisme forekom nu farligt. I Ogumas optik har det endda betydet, at dannelsen af sociale bevægelser og NGO'er, som i 1970'erne og 1980'erne ellers tog fart i mange andre lande, blev voldsomt hæmmet i Japan, da det ikke længere syntes muligt at sætte sig op mod realiteter som økonomisk vækst og forbrugersamfundet på en civiliseret måde.

Hvordan det gik så galt – røde krigeres bud

Siden Stillehavskrigen havde antikrigsbevægelsen haft vind i sejlene i Japan, og japanske aktivister anså Japan som medskyldig i for eksempel Vietnam-krigen, fordi Japans økonomi nød godt af den.

I 2008 blev der i forbindelse med en film om Asamatragedien udgivet en bog med dokumenter fra tiden op til tragedien, samt interviews og breve fra de involverede. Et tidligere medlem, Maezawa, siger om sine bevæggrunde for at blive medlem af FRH:

"Japanerne var skyld i og tabte Stillehavskrigen, hvor det siges at 20 millioner mennesker mistede livet. Men så kom vi ovenpå igen på grund af Koreakrigen, og vi tumlede ind i en højvækstperiode som følge af Vietnamkrigen. Det var i denne periode, jeg havde mine tidlige ungdomsår. Jeg skammede mig over det, og det blev en faktor i forhold til min tilslutning til radikaliserede grupper. Når jeg som japaner tænkte på forholdet til andre asiater, tænkte jeg, at jeg som én af japanerne ville sone vores skyld ved at ofre mit liv; dette var vigtigt for min tilslutning til FRH."

Et andet tidligere medlem, Iwata, kommer ind på det paradoksale i denne kamp for

at gøre det rigtige, da han i 2019 i en dokumentar sagde: "Vi troede på en illusion, vi kunne ikke se, at 'folket', som vi kæmpede for, var lige ved siden af os. Gjorde vi livet bedre for nogen som helst? Nej, vi skabte lidelse og tragedier," sagde han bl.a. med henvisning til udrensningerne. Flere tidligere medlemmer fortæller, at de har tænkt over, hvad de egentlig mente med at kæmpe "for folket". Det var som om folket var en fjern eksistens, og ikke for eksempel det gidsel de tog, som én af dem forklarer.

At se fortiden i øjnene

Internt i gruppen blev grusomhederne mod medlemmer forklaret med, at man skulle "overvinde egne svagheder" ved at udstå pinslerne, for "svage soldater" var en trussel mod gruppens mål. De benyttede sig af militær terminologi og hård disciplin, "soldaterne" skulle adlyde "officererne". De 'svage' blev banket eller på anden måde torteret til døde af deres kammerater. Maezawa, der stak af fra lej-

ren i en anden gruppe end den, der endte på Asama-bjerget husker:

”Det er let at kritisere ledernes udrensning i dag. Men [...] selv om jeg kunne blive lidt ilde til mode over udrensningerne, så accepterede jeg dem som et middel til at nå målet. Og da jeg ikke længere kunne leve med at slå kammerater ihjel, stak jeg af. Hvor mange gange har jeg ikke ønsket, at jeg ikke var stukket af, at vi ikke havde taget et gidsel på Asama-bjerget, at jeg var blevet dræbt der. I dag, 40 år efter, lever jeg med skyldfølelsen over at have overlevet så længe, jeg ved, at vi aldrig må glemme, hvad der skete.”

Forpligtelsen til at huske går igen hos flere af de overlevne medlemmer. Uegaki, som blev løsladt i 1998 efter at have afsonet 20 år, ejer nu en lille pub på sin hjemegn. Han fortæller nutidens unge om tiden dengang, og hvordan det gik så galt. Hans egen kæreste var blandt ofrene. ”Det hele

gik så hurtigt, vi havde ikke tid til at tænke over vores tvivl – den tid fik vi i fængslet”, fortæller han. Som et soningsoffer husker han det hele og fortæller det videre, også selv om folk bliver skræmte. ”Man kan ikke blot angre og så få tilgivelse, når man har gjort, hvad jeg har. Man må se det direkte i øjnene, erkende det, huske det og fortælle det videre, ikke være en kujon, der gemmer sig bag anonymitet.”

De nye aktivister

Selv om de grusomme begivenheder i 1972 har sat sig spor i Japan i forhold til aktivisme og oprør, så er aktivismen dog ikke død i Japan. Uegaki, der kæmper for at udbrede kendskabet til tragedien blandt nutidens unge, er et eksempel. For andre er miljø og klima blevet en yndet form for aktivisme, det rækker lige fra modstand mod nybyggerier over krav om renere natur og økologisk dyrkning. Medlemmet Katō blev løsladt efter 13 år i fængsel, han har i dag overtaget den fædrene gård, og

er aktiv i en lokal miljøgruppe. Aktivismen er stadig vigtig, men han ved, det er under ansvar. Katō var 19 år, da det hele fandt sted, og han var med til at banke sin egen storebror ihjel. Han ved, at de var ude af kontrol, og siger i dag: ”Det vi gjorde, var utilgiveligt. Men vi havde svært ved det normale; det almindelige liv var svært – så var det nemmere at overlade alt det svære til ledelsen.”

Marie Højlund Roesgaard

Marie Højlund Roesgaard er Ph.D. og lektor i Japanstudier med speciale i det moderne japanske samfund og kultur, som hun formidler bredt om. Hendes forskning kredser især om spørgsmål om uddannelse, dannelse, verdensborgerskab og bæredygtighed. Den seneste bog er om undervisning i moral og etik i japanske skoler: *Moral Education in Japan- Values in a Global Context*. Hun underviser i japansk sprog, kultur og samfund.

VIDERE LÆSNING

Meredith Box & Gavin McCormack (2004) "Terror in Japan" i *Critical Asian Studies*, 36:1, 91-112.

Eiji Oguma (2015) "Japan's 1968:
A Collective Reaction to Rapid Economic Growth in an Age of Turmoil" i *The Asia-Pacific Journal*, 13:12 No 1. <https://apjif.org/2015/13/11/Oguma-Eiji/4300.html>

Patricia G. Steinhoff (23 March 2011). "Hijackers, Bombers, and Bank Robbers: Managerial Style in the Japanese Red Army" i *The Journal of Asian Studies*. 48 (4): 724-740.

OPRØRET I DEN SORTE ENGEL NÅR NOK ER NOK

Det gik ellers rigtigt godt. Grønland havde fået åbnet en indbringende mine, som gik under navnet den Sorte Engel. Blandt minearbejderne var der grønlændere, og den nærliggende kommune fik gode skatteindtægter. Alligevel voksede kritikken af de ulige lønforhold mellem grønlændere og andre ansatte, og det mandede ud i en konfliktfyldt strejke. Selv om oprøret i den Sorte Engel i 1977 var grønlændernes første strejke, synes den ikke at have haft særlig stor opmærksomhed. Det burde den, fordi strejken afspejler nogle forhold, som Grønland kan komme til at opleve, når de åbner for fremtidens forventede mineeventyr.

Af Frank Sejersen

STREJKEAVISEN

»DEN SORTE ENGEL«

udgivet af G.A.S.-SOLIDARITET - København. Støttepris kr. 5,-

NY UDGAVE

På vej til den endelige sejr

VORES STREJKE I MINEBYEN Marmorliik — den første strejke i den grønlandske fagbevægelses korte historie — har hidtil været sejrrig.

DET SKYLDSES SELVFLØJELIG først og fremmest vore 57 strejkende medlemers viljestyrke i den isolerede arbejdslejr i Nordvestgrønland. På trods af mineselskabet Greenex' talrige forsøg på chikane og kyniske udnyttelse af de store, ja næsten enevældige, magtbeføjelser, som den danske stat har givet selskabet over sine ansattes arbejdstid og fritid, har vore medlemmer fastholdt deres og Grønlands Arbejdersammenslutnings faldt lovlige og berettigede kamp for en overenskomst.

Men det skyldes også den støtte, vi har fået fra danske kammerater. Lige fra den første anmodning om hjælp har vi mødt stor sympati og velvilje. Vi har således fået de økonomiske midler, der har været nødvendige for at kunne sætte møg bag vores strejke, og det skal i alle henseender tak for **KAMPEN ER IMIDLERTID IKKE FORBI.** (danske vist har Greenex bojet sig for de krav, som vi varslede strejken på. Greenex har måttet acceptere, at det ikke fremover kan føre en lønpolitik, der dybest set hviler på et racistisk grundlag. For vores varsling af strejken nægtede Greenex konsekvent, og havde gjort det gennem flere år, at betale grønlandske arbejdere samme løn som f.eks. danske arbejdere, selvom arbejdet var det samme, isolationsforholdene det samme, de personlige afsevner de samme, det psykiske pres ved at arbejde i et samfund uden for lands lov og ret, hvor arbejdsgiveren kontrollerer alt: arbejdet, fritiden, boligen, kosten, kommunikationsmidlerne — alt.)

Dette har været en klar sejr for vores 57 strejkende medlemmer, for Grønlands Arbejdersammenslutning, for alle grønlandske arbejdere, og for de progressive kræfter i Danmark og i Grønland, der har bakket os op. Men Greenex opgiver end ikke lønracisme uden at ville have noget til gengæld. For at skrive overenskomst med os har selskabet således krævet, at danske arbejdsretlige regler, forligsmandsloven og Hovedaftalen mellem Dansk Arbejdsgiverforening og LO skal accepteres af os.

INGEN AF DISSE BESTEMMELSER gælder i dag for Grønland, og vi mener det er fuldstændigt uacceptabelt, for ikke at kalde det sjofelt, at ville gennemtvinge så omfattende systemer for at vi kan få noget så elementært som en overenskomst.

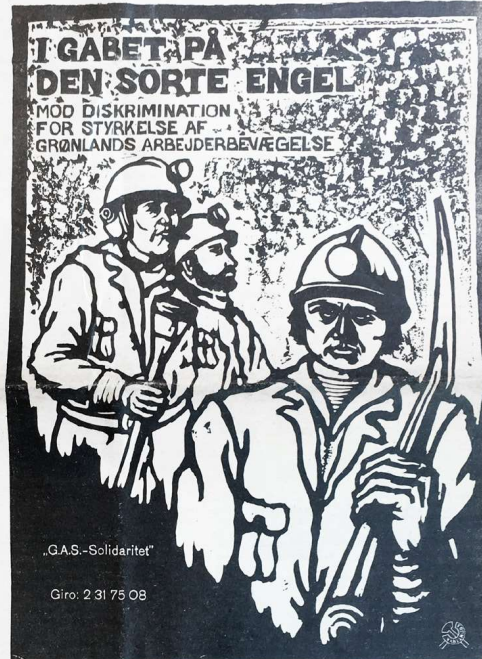
Det er grunden til, at strejken alligevel blev en realitet, og det er det, kampen nu står om.

VI KAN GODT GÅ MED TIL AT FORHANDLE os frem til et arbejdsmarkedssystem, der passer på de særlige grønlandske forhold. Men vi vil ikke indføre forhold, der er ulfornet i et samfund, der er væsentligt forskelligt fra vores. Samtidig mener vi, at Greenex forsøger at underminere det hjemmestyre, som er under forberedelse, og som den danske regering er indforstået med. Denne lovgivning skal gennemføres i det kommende år, og det indgår bl.a., at arbejdsmarkedets forhold skal være et hjemmestyreanliggende.

Det grønlandske folk har i årevis kæmpet for øget selvstændighed og indflydelse på udformningen af det grønlandske samfund. Vi hverken kan eller vil acceptere, at Greenex nu forsøger at bremse denne udvikling umiddelbart før den er en realitet.

HAR VI DERFOR SEJRET HIDTIL, så har vi stadig den endelige sejr til gode. Vi er ikke i tvivl om, at vi når frem til den. Men vi har mere end nogensinde brug for hjælp. Vi har brug for at danske arbejdere ikke udfører strejkerørnet arbejde i Marmorliik. Vi har brug for moralsk støtte over for en kynisk udnyttelse. Vi har brug for økonomisk hjælp, så Greenex hele tiden ved, at de ikke kan køre os træd. De har stor kapitalen ryggen. Men vi har retten.

Hjælp os til at retten sejrer definitivt. **ODAQ OLSEN**

Grafik: Lars Hansen, København.

Natten mellem den 16. og 17. oktober blev den af Grønlands Arbejder Sammenslutning varslede strejke over for det multinationale mineselskab Greenex A/S en realitet. Baggrunden for strejken var ønsket om, at de grønlandske minearbejdere i Marmorliik skulle opnå ligheden efter en 10 måneders ansættelsesperiode i bjergværket »Den sorte Engel« i Marmorliik. Allerede ved afslutningen af det første strejkevarsel nedsatte Grønlands Arbejder Sammenslutning en grøn-

landske støttee-komite — »G.A.S.-SOLIDARITET« i København. Baggrunden for dette skridt var, at G.A.S. ikke i sin 21-årige eksistens tidligere har strejket. Sammenslutningen havde ingen strejkekrav og der har igennem tiden ikke været mulighed for at opsamlle midler i et strejkefond fra de kontingentbetalinger G.A.S.-medlemmerne på baggrund af deres lavere løn har kunnet betale. »G.A.S.-SOLIDARITET« har indtil nu forsøgt at skaffe såvel økonomisk som moralsk støtte til kampen mod Greenex. Det er sket ved henvendelser til såvel LO som de danske fagforbund. Men for også at få en bred opbakning fra alle danske

arbejdere gik vi også igang med at lave en strejkeavis, som kunne fortælle om denne kamp i almindelighed og om forholdene i Marmorliik i særdeleshed.

Da Greenex imidlertid opfyldte ligestrøket krav, men samtidig sammen med Dansk Arbejdsgiverforening stillede krav om indførelse af henholdsvis Hovedaftalen, Forligsmandsloven og Arbejdsretsloven i Marmorliik og krævede at G.A.S. og DA i fællesskab skulle rette en henvendelse til det grønlandske landråd og regeringen for at få dette lovfæstet for det grønlandske arbejdsmarked, besluttede G.A.S. at fortsætte strejken og udgive endnu et nummer af strejkeavisen.

FORSTETTES SIDE 3

Kampen om ordentlige lønvilkår for minearbejdere viste sig at blive en større kamp om retten til egen kontrol over arbejdsmarkedets forhold. Foto: Forfatteren

Mineeventyret i den Sorte Engel

Grønland har haft få mineeventyr af denne størrelse og betydning. Det vurderes, at der i alt blev produceret 11,3 millioner ton zink, bly og sølv i Maarmorilik. I 1976 var selskabet bag minen (Greenex) vurderet til at være blandt de 110 største selskaber, som var virksomme i Danmark. Bag Greenex var et af verdens største multinationale mineselskaber, Cominco. Betydningen for Grønland var dog også vigtig, og i 1975 var de grønlandske eksportindtægter fra mineraler større end fra fiskeprodukter.

Greenexs brydning fandt sted 600 meter oppe i fjeldet den Sorte Engel. Transporten af malmen inde i minen foregik med lastbiler og tog i de flere kilometer lange gange. På pynten, hvor produktionsanlægget var anlagt, lå minelejren med boliger, kantine, butik, posthus, hospital, vaskeri, havneanlæg, elværk, lagre, brandstation og heliport.

STREJKEAVISEN

»DEN SORTE ENGEL«

udgivet af G.A.S.-SOLIDARITET - København

Vi skal vinde kampen mod Greenex

VI MÅ OG SKAL vinde kampen mod Greenex. Men da vi har meget få ressourcer, står vi uden strejkefond og er dermed en fattig og svag organisation. Derfor må vi på denne måde appellere til de danske arbejdere og de danske faglige organisationer om solidaritet og støtte i denne sag.

Vore medlemmer i Grønland yder, hvad de kan, men med den lave løn, den grønlandske arbejder får, har han svært ved at afse ret meget, hvis han skal holde skindet på næsen.

DETER MEGET AFGØRENDE både for Grønlands Arbejder Sammenslutning og for det grønlandske samfund som helhed, at vi får vore krav om ligheden — i denne omgang — efter 10 måneders ansættelse igennem, og det skyldes flere ting:

DET ER DEN FØRSTE STREJKE overhovedet i vores 21-årige historie, og den kan og skal give de grønlandske arbejdere tillid til deres egen styrke gennem Grønlands Arbejder Sammenslutning.

Vi har helt fra Greenex-virksomhedens start i Marmorilik kæmpet for dels at få ansat flere grønlandske arbejdere i minen, dels for at få ordentlige overenskomster. Nu vil vi ikke længere finde os i at blive diskrimineret i vort eget land af et multinationalt selskab, der tjener sig et stort overskud på vore ressourcer — så stort et overskud at det ikke kan være mangel på penge, der får Greenex til at sige nej til vore krav.

Hvis vi ikke nu får overenskomster med Greenex, kan Greenex' løn- og ansættelsespolitik overfor grønlandske arbejdere danne præcedens for kommende minevirksomheder, og det kan være katastrofale.

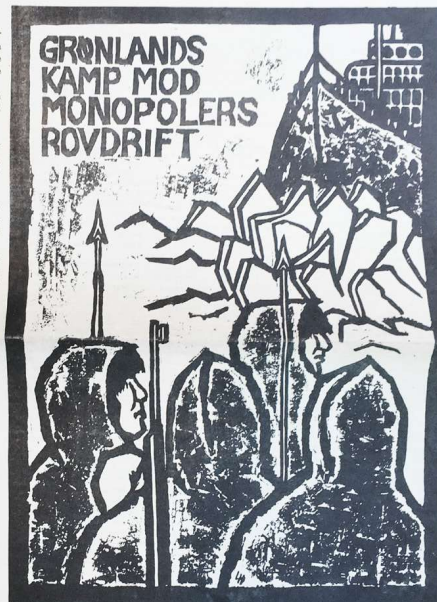
VI ER — godt nok mod vores vilje — med i EF, men i Romtraktaten står der, at der betales lige løn for lige arbejde! Det var den danske stat, der i sin tid gav Greenex koncessionen i Marmorilik. Det skete uden at der blev sikret den grønlandske arbejder ordentlige lønforhold — og i øvrigt også uden at sikre, at en vis del af arbejdstyrken skulle være grønlandsk. Det er også blevet erkendt siden. Derfor forekommer det os rimeligt, hvis den danske regering støttede os i denne sag.

HVIS GREENEX FORTSÆTTER at væge sig ved at acceptere vore krav, kan det ikke undgås, at vi fra grønlandsk side må rejse spørgsmålet ved, at den danske stat giver koncessioner til malmudbrydning i Grønland til multinationale selskaber, der udnytter landets befolkning. Det vil i høj grad spille ind ved behandlingen af kommende koncessionsansøgninger i landrådets forrådgivningsudvalg. Koncessionshavere bør — og skal respektere landet og dets befolkning samt landets øverste instans — Grønlands landsråd — som klart er gået ind for vore krav.

Da Greenex i 1973 fik tilladelse til at påbegynde malmudbrydningen i Marmorilik, skete det uden at der var indgået overenskomst med Grønlands Arbejder Sammenslutning om løn- og ansættelsesvilkår for grønlandske arbejdere. Det betød, at Greenex kunne give de grønlandske arbejdere den løn, selskabet fandt for godt — altså den lavest mulige.

Vi kan imidlertid ikke se, at Greenex har nogen som helst fornuftig grund til at afvise vores krav. Ganske vist siger firmaet, at de grønlandske arbejdere ikke lider så stort et afsavn som de øvrige arbejdere, fordi de arbejder i deres eget land, men den grønlandske arbejder lider lige så stort afsavn som de øvrige ansatte, fordi Marmorilik er et isoleret samfund — en arbejdslejr.

DERFOR er denne strejke varsel mod diskrimination — for styrkelse af Grønlands fagbevægelse. Odaq Olsen

Grafik: Lars Hansen, København.

Natten mellem den 16. og 17. oktober bliver den af Grønlands Arbejder Sammenslutnings varslede strejke over for det multinationale mineselskab Greenex A/S en realitet, hvis ikke firmaet forinden går ind på G.A.S.'s minimumskrav om ligheden for de grønlandske minearbejdere efter en 10 måneders ansættelsesperiode i bjergværket »Den sorte Engel« i Marmorilik.

Umiddelbart efter afsløbet af det første strejkevarsel blev der meddelt en grønlandsk statskommission — »G.A.S.-SOLIDARITET« — i København. Baggrunden for dette skridt er at G.A.S. ikke i sin 21-årige eksistens har haft mulighed for at opsumme midler i et strejkefond.

»G.A.S.-SOLIDARITET« har i perioden op til nu, hvor du sidder med denne strejkeavis, forsøgt at få såvel økonomisk som moralsk støtte til opbakning af deres krav fra LO og dansk fagbevægelse. Flere har allerede reageret positivt på henvedelserne, men tilbage står et få en best opbakning fra

danske arbejdere. G.A.S. har regnet ud, at hvis konflikten bliver langvarig, vil der blive brug for godt 400.000 kr. om måneden i kampen mod diskriminationen af de grønlandske minearbejdere. Fra de forskellige tilbagetrækninger til dette helår er der endnu lang vej. Derfor arbejder der i øjeblikket på de grønlandske minearbejdere, at få nedsat statskomiteer over hele landet. Også i Grønland er der blevet organiseret en solidaritetskomitee. Her er det ligesom i Danmark G.A.S. der står bag initiativet sammen med sammenslutningens politiske samarbejdspartner SIUMUT-partiet.

Strejkeavisen som GAS brugte til at forklare danskerne om urimeligheden i lønforskelle mellem danskere og grønlandere. Foto: Forfatteren

For at forstå oprøret i den Sorte Engel, er det vigtigt at kende til de dynamikker, som prægede minen. Minelejren var socialt afsondret fra det omgivende samfund, og Greenex kontrollerede næsten alle aspekter af arbejdernes liv, herunder transport, kommunikation, indkvartering, fritidsmuligheder, arbejdsforhold, mad. Samfundsforskere på daværende tidspunkt vurderede, at den sociale isolering kunne legitimere længere arbejdstid og dermed et færre antal ansatte, ligesom selskabet ikke skulle tilpasse sig eksisterende erhverv og samfundets normale rytmer. De ansatte skulle, ifølge samfundsforskerne, koncentrere sig om at arbejde og gerne rigtig meget. Afsondretheden var således en forretningsmodel godkendt af den danske stat. Minen lå ikke mere isoleret end så mange andre samfund i Grønland. Man havde simpelthen overladt den sociale kontrol til mineselskabet. Under de første kontrakter mistede de ansatte for eksempel retten til løn, logi, kost og hjemrejse ved en strejke. I praksis betød det, at der ville være meget store omkostninger ved at strejke.

Brydningen fandt sted med håndholdt boremaskine. Man bemandede boremaskiner i 10-timers skift. De ansatte arbejdede alle dage og var forpligtede til at arbejde mindst 60 timer om ugen. Der var stor respekt for de grønlandske medarbejdere, som bemandede de store maskiner. Lønningerne var imidlertid lavere for de

grønlandske arbejdere (kr. 25 mod kr. 35 for samme arbejde), men grønlændere kunne opnå samme lønniveau efter 30 måneders ansættelse. De færreste grønlændere var ansat i så lang tid.

Krav om ligeløn

Da overenskomsttalen i 1977 skulle genforhandles mellem Grønlands Arbejdersammenslutning (GAS) og Greenex, krævede GAS ligeløn. GAS argumenterede for, at når man sad i barakkens små værelser uden kontakt med omverden, så var alle lige langt væk hjemmefra og skulle håndtere samme afsavn. Og når man arbejdede dybt inde i minen dækket af svedigt støv, så var der ingen, der kunne se forskel på, hvor man stammede fra. Kiggede man derimod på lønsedlen, så var det tydeligt, at der var forskel på danskere og grønlændere. I 1960'erne indførte man det såkaldte 'fødestedskriterie', som betød, at danske ansatte fik bedre forhold og højere løn end deres grønlandske kollegaer. GAS var dog ikke imod ulighed i

Den grønlandske fagforening har siden 1956 kæmpet for at fjerne diskriminering på arbejdsmarkedet. Foto: Forfatteren

Fotografen Jette Bang dokumenterede i slutningen af 1950'erne livet i kulminebyen Qullissat. I modsætning hertil var ikke muligt at komme tæt på minelivet i den Sorte Engel, da selskabet udøvede streng kontrol med adgangen. Foto: Jette Bang Photo/Arktisk Institut.

løn, da man erkendte, at man kun kunne tiltrække og fastholde den nødvendige udenlandske arbejdskraft, hvis man kunne tilbyde konkurrencedygtig løn. Ligeledes tænkte man også, at lønninger på dansk niveau i hele Grønland ville underminere udviklingen. Men en lønforskel på helt op til 50% fandt GAS uacceptabelt, og det Grønlandske Landsstyre arbejdede da også på en lønudjævningspolitik.

Fødestedskriteriet var imidlertid en praksis, som har givet dybe ar i det grønlandske samfund, da det ofte placerede grønlandere som mindreværdige i forhold til danskerne. I 2017 udgav forsoningskommissionen en rapport over dette emne, fordi praksissen "...er en del af det grønlandske folks historie og udvikling i disse år [1965-1991]". Det fremhæves i rapporten, at selv om "forskelle i løn- og andre ansættelsesvilkår ikke alene er årsag hertil, er der ingen tvivl om, at disse har været med til at skabe skel og skarpe modsætninger i samfundet".

Minearbejdernes krav om ligeløn i den Sorte Engel blev begrundet med, at minen netop ikke var en del af det grønlandske samfund. Det var en minelejr løsrevet fra samfundet, hvor alle forhold i arbejde og fritid blev bestemt af mineselskabet. Alle var på den måde stillet lige og måtte undvære familie og hjem. Derfor skulle alle have samme løn, mente GAS.

David og Goliat

Forhandlingerne brød sammen, og GAS havde ikke de store muskler. De var en lille fagforening med en meget dårlig økonomi, ingen strejkekasse og meget lidt erfaring. Det lille fagforeningskontor i Nuuk var uopvarmet, og de måtte gå med overtøj indenfor om vinteren. Mod sig havde de et multinationalt selskab og den danske arbejdsgiverforening. Ligeledes lå GAS sideløbende i forhandlinger med den mægtigste arbejdsgiver af alle; den danske stat. En strejke ville ikke kun være en kamp mellem David og Goliat. Det var en fattig og overbelastet David, der skulle i kamp, hvis sammenbruddet i forhandlinger skulle følges op af en konfrontation.

Det var smeden Odaq Olsen og den tidligere faglig aktive forhandler for kontorfolk i Grønland Jens Lyberth, der ledte GAS, og de stod overfor nogle svære beslutninger. De forhørte sig i København, om de kunne få støtte til en strejke. I det Grønlandske Landsråd støttede man

Grønlands første strejke — dag for dag

Strejkens dyreste rejse gik fra Sdr. Strømfjord til Marmorilik i lejet helikopter. Odaq Olsen ser her spekulativt ud — ikke over udgiften, men over de mange forhindringer Greenex havde lagt i vejen

Kommunikationen til de strejkende var næsten umulig, og fagforeningsformand Odaq Olsen måtte leje en helikopter for at kunne tale til de strejkende minearbejdere. Foto: Forfatteren

GAS' krav om ligeløn i den Sorte Engel. Da de grønlandske minearbejdere fik et telegram, hvori GAS spurgte, om de var indstillet på at starte en strejke vel vidende, at det havde man ikke erfaring med i Grønland, kom svaret hurtigt tilbage. Minearbejderne meldte sig klar til en strejke uden nogen form for sikkerhed i ansættelse eller strejkekasse og med fare for, at mineselskabet overlod dem uden mad og tag over hovedet i en isoleret minelejr 2-3 timers sejlads i speedbåd fra byen Uummannaq. Mineselskabet havde endvidere forbudt udefrakommende adgang til området. GAS og minearbejderne satsede alt, da de den 4. oktober 1977 sendte et brev til forhandlingsparterne bl.a. med føl-

hanen og dermed lammet produktionen af malm. Aktionen er forløbet fuldstændig roligt og de danske arbejdere er sat til andet arbejde.
Lørdag den 22. oktober. De grønlandske arbejdere fortsætter blokaden af tovbanen. Alt forløber roligt. Greenex kalder blokaden for ulovlig og truer de strejkende arbejdere med personligt at gøre dem ansvarlige. I modsætning til situationen i juni hvor Greenex satte politi ind mod strejkende danske arbejdere vil Greenex ikke sætte politi ind mod arbejderne så længe der forhandles i København.
Mandag 24. oktober. Om aftenen henstiller forbandsformand Odaq Olsen til de grønlandske arbejdere i Marmorilik, at de standser deres blokade af tovbanen. Dette sker af to grunde. For det første ønsker G.A.S. at afvente det forventede LO-møde om de danske arbejderes udførelse af strejkeramt arbejde, og for det andet har FADVIG meddelt, at man ikke vil forhandle så længe blokaden varer.
«Vi har vist vores forhandlingsvilje endnu engang og regner derfor med, at vi nu kan nå til overenskomstforhandlingerne med en tiltrædelse af det protokollet, vi fredag præsenterede arbejdsgiverne for», udtaler Odaq Olsen.
Tirsdag den 25. oktober. Der forhandles igen mellem G.A.S. og ar-

gende ordlyd: "[GAS] skal derfor hermed meddele, at såfremt der fra Deres side ikke ses mulighed for videre forhandling, skal denne skrivelse betragtes som et strejkevarsel, for sammenslutningens 64 medlemmer hos Greenex og D.A.C i Marmorilik [...] arbejdsstandsningen vil blive iværksat 14 dage fra dags dato".

GAS etablerede sig i et lejet lokale i Grønlandernes Hus i Løvstræde, København. Herfra ville de koordinere det politiske solidaritetsarbejde og samle penge ind. De gik straks i gang med at skrive til tillidsfolk på danske arbejdspladser i håb om støtte. GAS ønskede at "fortælle vore danske kammerater om vor kamp for at opnå

en acceptabel løn". De sendte også en henvendelse om støtte til LO "med kammeratlig hilsen" og et "inderligt håb om, at den danske fagbevægelse vil vise sin solidaritet med den givetvis dårligst betalte del af arbejderklassen i det danske rige". Denne støtte fra LO skulle de dog vente lang tid på. På trods af tøven hos LO væltede det ind med solidaritetserklæringer fra store som små arbejdspladser, og rundt om i Danmark blev der oprettet støttearrangementer. Lager & Handelsarbejdernes Forbund skrev som så mange andre forbund, at "vi gerne vil udtale vores største sympati for de 64 kameraters kamp for anstændige løn- og arbejdsvilkår. Den grove nedvurdering af vore grønlandske kammerater der her finder sted, må så absolut bekæmpes [...] som udtryk for solidaritet har vi bevilliget kr. 2.000,00 [...] Med kammeratlig hilsen". Dagblade i hele landet dækkede strejken, og det lille kontor i Løvstræde arbejdede hårdt på at koordinere oplysningsarbejdet, blandt andet gennem udgivelse af strejkeaviser.

Udsigten fra mineindgangen i den Sorte Engel. Minebyen kan skimtes 750 meter nede.
Foto: Arktisk Institut/Jørgen Taagholt.

Op igennem 1970'erne var den internationale bevægelse af indfødte folk vokset, og i Arktis var der et stigende samarbejde med Inuit imellem. GAS fik politiske støtte fra disse bevægelser og stod pludseligt stærkt. I Nuuk ville man også iværksætte en indsamling, men det krævede den danske politimesters godkendelse. Den ville han ikke give: "formålet har efter min opfattelse ikke almen interesse, men tjener alene de strejkendes særinteresser [...] Såfremt De er utilfreds med nærværende afgørelse, har De adgang til at klage over afgørelsen til justitsministeriet ". I København gik GAS straks i gang med at klage, og tre dage senere gav justitsministeriet GAS ret til at samle penge ind i Grønland.

Taktiske manøvrer

Greenex' første træk var at true de strejkende med at blive smidt ud af minelejren. Det trak overskrifter i danske aviser og skabte usikkerhed blandt de strejkende. Greenex kom i dårligt lys og erklærede, at

"der måtte være sket en misforståelse". Bjergværkschefen forklarede i Radioavisen, at Odaq Olsen havde indrømmet over for ham i en telefonsamtale, at det var en nyhed, som GAS selv havde lavet for at kaste et dårligt skær over Greenex. Hvad værkchefen ikke vidste var, at GAS optog alle telefonsamtaler på bånd, og GAS kunne hurtigt i Radioavisen afkræfte påstanden. I det hele taget var GAS oppe i mod en magt, der havde en række kort på hånden, som skulle vise sig at være svære at finde modtræk til. For det første så kunne GAS kun kommunikere med de strejkende minearbejdere ved at ringe til den eneste telefon i minebyen. Og den stod på chefens kontor. Alle interne samtaler blev således overvåget af modparten. Ligeledes var afstanden et problem. Da krisen på et tidspunkt spidsede til, og de strejkende ikke vidste, om de var købt eller solgt, for de havde ikke hørt noget i et stykke tid, valgte Odaq Olsen at tage den dyre tur fra København op til Sdr. Strømfjord. Herfra skulle han så chartre en helikopter, som kunne flyve ham og assistenten ud til minebyen. Denne helikopter stod i kr. 45.000, hvilket må ses i lyset af de kr. 25 som en grønlandsk minearbejder tjente i timen. Da helikopteren landede i minebyen krævede minechefen, at assistenten ikke måtte forlade helikopteren. For at kunne nå tilbage til Sdr. Strømfjord og videre til forhandlingerne i København havde Odaq Olsen kun én

FAKTA

Hvad kan vi lære?

1. Hvis samfund, ansatte og selskaber skal have noget ud af minedrift, kræver det en høj grad af organisering.

2. Hvis forhandlinger skal være produktive, skal alle parter have adgang til faglig assistance.

3. Hvis isolerede minebyer oplever faglige problemer, så kan isolationen i sig selv blive et problem.

4. Hvis mineselskaber har retten til at vurdere, hvem de betragter som kvalificeret arbejdskraft, giver det dem mulighed for diskriminering.

5. Solidaritetsarbejde på tværs af sektorer og landegrænser er en positiv drivkraft for en svag part i forhandlinger.

Frank Sejersen

Frank Sejersen er uddannet antropolog. Hans daglige gang er på ToRS' afdeling for Grønlandske og arktiske studier, hvor han som lektor forsker og underviser i arktiske samfunds- og kulturforhold. Lige nu er han er med i et omfattende nordisk forskningsprojekt (REXSAC), som fokuserer på minedriftens bæredygtighed og inddragelse af lokalsamfund.

time med de strejkende. GAS var utilfreds og skrev til ministeren og bad om at få en uvildig tilsynsførende til minen, for lige nu var selskabet "eneherskere over kommunikationen". Ministeren sendte aldrig en tilsynsførende, og Greenex havde frit spil.

Lige løn til alle

Forholdsvist hurtigt bøjede Greenex sig og accepterede kravet om ligeløn. Det som Greenex og arbejdsgiverforeningen nu krævede var, at man ville have et såkaldt protokollat (en tilføjelsestekst). De ville kun underskrive overenskomsten, hvis man kunne få de danske fagretslige system til også at gælde i Grønland. Det store problem, som GAS nu skulle løse, var at overtale de strejkende til at fortsætte med strejken, selv om Greenex var gået med til ligeløn.

Det grønlandske arbejdsmarked havde intet fagretligt system. Det er forståeligt, at Greenex ville have ordnede forhold. Også GAS var interesseret i nogle ordentlige

rammer. Uenigheden lå i, at Greenex ville have de danske regler til at gælde i Grønland, mens GAS ville give det grønlandske hjemmestyre, som lå i støbeskeen, lov til at formulere dets egne regler. At give efter for Greenexs krav var at åbne en ny katelem for danske spilleregler i et land, som netop ønskede at lave dets egne. GAS fik overtalt minearbejderne til at fortsætte strejken.

De forhandlinger, som forløb over ni dage mellem GAS og arbejdsgiverne, er blevet kaldt Protokollat-krigen. Det var en krig om at sikre sig størst mulig indflydelse på fremtidens arbejdsmarked i Grønland og dermed en helt grundlæggende kamp for begge parter. Under disse forhandlinger fik GAS hjælp af en række juraeksperter. Som modvægt mønstrede arbejdsgiverne Dansk Arbejdsgiverforeningens formand Jens Thorsen.

Vi har vundet, vi har vundet!

Protokollatkrigen var en skyttegravskrig, hvor juridiske detaljer konstant skabte snubletråde for GAS. Men pludselig en dag kom GAS' forhandler Jens Lyberth løbende ned af gangen i Grønlændernes Hus, mens han råbte: "De har skrevet under, de har skrevet under. Vi har vundet, vi har vundet". Sejrsrusen blev dog hurtigt erstattet af usikkerhed: "Kunne det virkelig være sandt, at en lille 'snottet' grønlandsk fagforening kunne vinde over Dansk Arbejdsgiverforening? Havde David virkelig pandet Goliat ned?", som journalist Philip Lauritzen skrev i sin bog om strejken. GAS havde fået trumfet ligeløn til minearbejderne igennem og fået bremset uønsket dansk politik på arbejdsmarkedet. Nærlæsningen af aftalen gav ikke grund til bekymring, og Odaq Olsen skrev i GAS' strejkeavis: "Sejren er ikke kun en sejr for vore medlemmer i Marmorilik. Det er en sejr for hele den grønlandske arbejderbevægelse, ja for hele det grønlandske samfund. Havde vi tabt, havde danske arbejdsgiverinteresser fået yderligere magt i Grønland".

Konflikten havde kostet omkring kr. 420.000. En måned efter, at LO var blevet orienteret om strejken, modtog GAS et brev. LO ville dække op til kr. 100.000 af udgifterne. Denne støtte var ikke kun en økonomisk håndsrækning men en opbakning fra den samlede fagbevægelse, som GAS havde ventet så længe på.

Efterdønninger

Efterfølgende fortsatte produktionen i minen, men selskabet var mådeholdende med at ansætte grønlandere. Ligeløn blev set som en mulighed for at fjerne nogle tiltag, som understøttede rekrutteringen af grønlandsk arbejdskraft, herunder korte kontrakter på to måneder og muligheden for at spise grønlandsk mad. Grønlændernes ønske om at få adgang til grønlandsk mad blev af en ledende funktionær ved minen i øvrigt betragtet som en dårlig undskyldning for manglende arbejdsmæssig tilpasning.

Grønlands første strejke varede i 14 dage. Den var en stor sejr for de strejkende, og i dag står den grønlandske fagbevægelse stærkt. Blandt andet spiller den en vigtig rolle i diskussioner om, hvordan man ønsker at takle en øget industrialisering af Grønland. En væsentlig knast her er, at det vil kræve flere tusinde udenlandske ansatte, og selskaberne kræver ofte, at de skal lønnes dårligere end grønlandske ansatte. Spørgsmålet om social dumpning af udenlandsk arbejdskraft er således en af arbejdsmarkedets nyere udfordringer, og svært at navigere i for en fagbevægelse, som har kæmpet for ligeløn.

VIDERE LÆSNING

Philip Lauritzen

Den Sorte Engel. Grønlændernes første strejke, København. Informations Forlag 1978.

Frank Sejersen

Efterforskning og udnyttelse af råstoffer i Grønland i historisk perspektiv. Baggrundspapir. 2014.

Udvalget for samfundsgavnlig udnyttelse af Grønlands naturressourcer

Til gavn for Grønland. Nuuk og København. 2014.

ZAPATISTAOPSTANDEN I 1994 I CHIAPAS, MEXICO: OPRØR, VIDEN OG KREATIVITET I DEN POSTKOLONIALE OG POSTREVOLUTIONÆRE NATIONALSTAT

Den 1. januar 1994, dagen hvor den nordamerikanske frihandelsaftale (NAFTA) mellem Mexico, USA og Canada trådte i kraft, erklærede en gruppe bevæbnede indfødte guerillaer af hovedsagelig Maya-oprindelse krig mod den mexicanske regering i den sydligste stat Chiapas.

Af Sarah Washbrook
Oversættelse: Kevin Kroh

Den 1. januar 1994 gjorde EZLN (Zapatista Army of National Liberation) oprør mod den mexicanske regering. Fotograf: Jose Javier Martin.
Licens: creative commons

Damián Martínez fra Sak Tzevul (Lynglimt). Billede leveret af Damián Martínez.

Oprøret fra Zapatista Army of National Liberation (EZLN, opkaldt efter Emiliano Zapata (1879-1919), den revolutionære landbrugs- og militære leder i 1910-19) var kort, men eftervirkningen af oprøret var vidtrækkende. Det udfordrede ikke kun Mexicos sejrende neoliberale fremtid, men også arven fra Mexicos nationale revolution i 1910-40 og fremhævede den fortsatte virkning af 500 års racistisk undertrykkelse mod de indfødte folkeslag. Oprøret bidrog til demokratiseringen og afslutningen på Institutional Revolutionary Partys (PRI) etpartistyre i 2000 (efter 71 år ved magten), anerkendelsen af oprindelige folks rettigheder og kultur og om-

defineringen af Mexico som en flerkulturel nation. I denne artikel vil jeg undersøge, hvordan Zapatismo har påvirket to indfødte kunstnere i Chiapas' liv og værker efter 1994, med henblik på at udforske forholdet mellem oprør, viden og kreativitet i Mexicos postkoloniale og post-revolutionære nationalstat.

Zapatistas, kulturel produktion og nationsopbygning

I 1994 var Chiapas Mexicos fattigste, mest racemæssigt polariserede stat og med den højeste koncentration af indfødte. Efter det første oprør, blev EZLN, som havde sine rødder i bondebevægelse

for jord og social retfærdighed, en "ny social bevægelse", som ville fremme krav om demokrati, menneskerettigheder og kvinders og indfødtes rettigheder. Bevægelsens succes, i forhold til andre væbnede guerillabevægelser i Mexico og Mellemamerika efter 1960, lå i kyndigt brug af medierne til at forbinde halvkuglens opfordring til anerkendelse af indfødtes rettigheder efter 500-året i 1992 med bevægelser mod globalisering såvel som med et stigende krav om demokratisering i Mexico. EZLN satte en streg under Mexico som en flerkulturel nation og fejrede sin oprindelige arv, selv om det paradoksalt nok havde tendens til at genskabe en

statisk idé om de oprindelige folk, som gentog den mexicanske stats selvsamme mestiz-nationalistiske diskurs, som EZLN kritiserede. I praksis bidrog EZLN dog til at nedbryde sociale og politiske barrierer og til at inspirere en generation af kunstnere og aktivister, og de fik skabt en ny frihed og nye muligheder for indfødt kulturel identitet og kunst efter 1994, nogle gange på linje med bevægelsen og andre gange ikke.

Damián Martínez, Musiker

Damián Martínez er mayansk musiker fra tsotsil-byen Zinacantán i Chiapas, for hvem Zapatismo var en definerende og inspirerende indflydelse. Han etablerede Sak Tzevul (Lynglimt), det første indfødte rockband i Mexico i 1996, da han var 18 år gammel. Martínez er født og opvokset i Zinacantán, ligesom sin far og bedstefar. Men der var også italienske rødder på fars side, hans mor var af Zapotec oprindelse (en anden indfødt gruppe fra nabostaten Oaxaca) og familien talte spansk derhjemme. Derfor blev han ofte anset for kaxlan (mestiz) af folk i Zinacantán, samtidig med at han blev diskrimineret af San Cristobal's Ladinoer (mestiz) som indfødt (indianer). Han identificerer sig med Zinacantán-kulturen og synger på tsotsil-sproget, men han synger også på spansk og betragter udtrykket "indfødt" som en stereotyp etiket, der anvendes til at opdele mennesker.

Sak Tzevul i begyndelsen af deres karriere. Billede leveret af Damián Martínez.

"Jeg er zinacanteco, ja. Og jeg ved ikke, om det indebærer, at jeg er indfødt, men det er ikke mit problem. Det er ikke min fortolkning. Jeg føler mig zinacanteco, det er alt jeg ved. Jeg identificerer mig ikke som indfødt, eller som indianer, jeg er zinacanteco, jeg har tsotsil-rødder, jeg har zapateco-rødder, jeg har mestiz-rødder, og jeg identificerer mig som et menneske. Jeg identificerer mig ikke med... ordet indfødt. Jeg bruger det, fordi nogle gange er det et middel. Statslige institutioner bruger det ... nogle gange er man nødt til at påtage sig det af politiske årsager også."

Martínez gik i skole i den regionale hovedstad, San Cristobal, en by præget af en dyb rodfæstet racisme fra Ladino-befolkningen mod indbyggerne i de omkringliggende tsotsil- og tzeltalbyer. Efter 1994 blev San Cristobal en smeltedigel af radikale politiske, kunstneriske og intellektuelle udvekslinger, og selvom Zapatista-bevægelsen opstod i Lacandon-junglen og det østlige lavland, var det i San Cristobal i det centrale højland, hvor forskere, journalister og aktivister fra hele Mexico (og verden) samledes på vej til og fra junglen. Med dem kom mange kunstnere og intellektuelle, med hvem unge indfødte mænd og kvinder havde mulighed for at interagere sig som ligeværdige. Zapatista-bevægelsen udvidede perspektiverne for unge som Martínez, gjorde dem mere bevidste om årsagerne til den racisme og udstødelse, som de var udsat for i Chiapas og åbnede nye horisonter for politiske og kunstneriske udtryk, der flyttede grænserne for musikalsk og kulturel identitet.

"Jeg arvede denne frihed gennem disse tider, ikke før, da systemet formede mig meget. Eller du er den ene eller den anden ting. Eller du er indfødt eller mestiz. Jeg brød systemets regler. Jeg tror ikke, der er grænser for musikalsk udtryk ... kunst er en sti uden grænser ... eller etiketter. Problemet med identitet, ja man er nødt til at forsvare det, have det til stede, men du kan ikke gøre identitet til et fængsel, gøre din identitet til et gyldent bur".

Zapatismo påvirkede tilblivelsen og udviklingen af Sak Tzevul, men bandet var ikke et talerør for Zapatista-bevægelsen. Da han startede bandet, ønskede Martínez at ændre den opfattelse, unge zinacantecos havde af deres egen kultur og af sig selv, samt den måde kulturen blev set på af udenforstående. Han forsøgte at give disse unge mennesker en stemme og en ny identitet inden for en kultur, hvor de var "usynlige" uden ret til at påtage sig visse skikke eller forfædres viden. Dette

var kontroversielt med de ældre generationer i starten, men med tiden er hans arbejde blevet accepteret og værdsat i Zinacantan, som det er blevet over hele Chiapas og Mexico. Således blev bandet inspireret som et middel til at genskabe og retfærdiggøre zinacanteco-kultur i en ny politisk sammenhæng påvirket af idealerne i EZLN. Det blev også forment af volden i disse år, især Acteal-massakren i 1997, som afslørede dybe politiske sår, som kunstnere som Martínez og digter Rupertta Bautista (se nedenfor) følte et ansvar for at adressere. Til sidst, var bandet påvirket af en selvstændig motivation for kunstnerisk kreativitet og musikalsk innovation og ekspertise:

"Jeg ønskede, at mine kompositioner skulle være originale. Jeg har aldrig ønsket at sige, at jeg gjorde dette for Zapatista. Jeg blev inspireret, men jeg komponerede, hvad jeg ønskede at gøre som skaber".

Albumcover til Selva Soñadora (Drømmende jungle). Billede leveret af Damián Martínez.

For eksempel blev bandets fjerde album Selva Sonadora (Jungledrømmeren), der udkom i 2012, ikke kun dedikeret til Zapatista-bevægelsen, der opstod der, men til selve junglen og alt, hvad det indbefatter, det åndelige, politiske, sociale og økologiske.

Ruperta Bautista Vázquez, digter

Zapatista-opstanden i 1994 var også et afgørende øjeblik i digteren Ruperta Bautistas liv. Som datter af migranter fra den nærliggende tsotsil-by Huistán, blev Bautista født i San Cristobal og voksede op med at tale tsotsil derhjemme. Fra en tidlig alder lærte hendes mor hende om de oprindelige folks historie i Mexico og værdien af hendes kultur. Hun ønskede ikke i første omgang, at Ruperta skulle gå i skole af frygt for, at hun ville lide under diskrimination og blive kulturelt tilpasset. Men drevet af et behov for at læse og skrive, indskrev hun sig selv i en alder af seks år. Da hun fyldte ni, havde hun oversat

Ruperta Batista, digter. Billede leveret af Ruperta Bautista Vázquez

biografien om Benito Juárez, Mexicos liberale helt fra det nittende århundrede og Zapotec-indianer, til sit modersmål, selv om der ikke var noget formelt skriftsprog og ingen andre tekster på tsotsil. Hendes form for selvforsvar mod den diskrimination og vold, hun stødte på i dagligdagen, var at læse, skrive og blive den bedste elev i skolen. Derhjemme skrev hun romaner, kærlighedshistorier og digte, som hendes lærere nægtede at acceptere kunne have været skrevet af et indfødt barn, når hun viste dem til dem.

Da Bautista stadig gik i gymnasiet, var hun vidne til, at hendes "Zapatista-brødre" gik ind i San Cristobal om morgenen den 1. januar, 1994, og løb straks hjem for at pakke en taske for at deltage i den væbnede bevægelse. Men efter en refleksion foranlediget af hendes mor, besluttede hun "mit våben skal være litteraturen". I løbet af de følgende år kom Bautista meget tæt på EZLN, og hendes digte afspejlede deres idealer, politik og erfarin-

ger. Hun betragtede sig selv som en del af en kulturel bevægelse, der ledsagede den væbnede bevægelse. Hun er fortsat engageret i en politisk rolle med sin poesi.

"At være forfatter handler ikke om at prale og sige 'jeg er en stor forfatter'. Det er et stort engagement og det indebærer at gøre ting. Måske tillader skrivning ikke en at forbedre tingene [direkte], men man er nødt til at fordømme, at sige, hvad der sker, for hvis du ikke gør det, gør du ikke meget."

Bautista udgav først sine digte i den tosprogede antologi Palabra Conjurada, Cinco Voces, Cinco Cantos (Tryllebundet Ord, Fem Stemmer, Fem Sange), som udkom i 1999. Dette var bogen, der banede vejen for modersmålslitteratur i Chiapas. Hendes digt "Lunes en el Pozo" (Mandag i Brønden) var dedikeret til mindet om dem, der blev dræbt i massakren af paramilitære i Acteal i 1997. Hun udgav Vivencias

(Oplevelser) i 2003, Eclipse en la Madre Tierra (Eklipsen på Moder Jord) i 2008 og Telar Luminaria (Det Truende Lys) i 2013, og arbejder i øjeblikket på en ny samling digte og sin første roman. Alle Bautistas digte har til formål at fordømme den barske og voldelige virkelighed om den historiske racisme, som oprindelige folk i Chiapas har lidt under, og vise, at de også har kunst, litteratur, videnskab og retten til værdighed og respekt.

Centret for Indfødt Sprog, Kunst og Litteratur (CELALI)

Ud over at inspirere individuelle kunstnere og forfattere, såede EZLN-ideen til et statsligt institut, der skulle fremme og støtte litterære og kunstneriske produktioner lavet af indfødte fra Chiapas. I San Andres-aftalerne fra 1996 foreslog zapatistaerne, at staten skulle oprette et institut for oprindelige sprog, som blev til Centret for Indfødt Sprog, Kunst og Litteratur (CELALI) grundlagt i 1997. Ifølge Martínez

Damián Martínez holder et musik workshop.
Billede leveret af Damián Martínez.

var det det oprindelige forslag, som tiltrak kunstnere som ham selv, radikalt. Mellem 1998 og 2010 deltog han i en række aktiviteter som at undervise børn i musik i tsotsil-byen Chamula, arrangere kurser og workshops, oprette et orkester og organisere en musikfestival. Men CELALI havde ikke tilstrækkelig autonomi fra regeringen til at opfylde de oprindelige forhåbninger hos mange kunstnere som ham selv. Det begrænsede budget skabte økonomisk afhængighed og konkurrence blandt indfødte kunstnere for "krummer" kastet deres vej af regeringen. Regeringen kunne hævde at opfylde sin politiske kvote for støtte til de oprindelige samfund, uden at

EZLN kæmpede for demokratisk og autonom selvstændighed fra den mexicanske regering.
Fotograf: spike55151. Licens: creative commons

udfordre lokale sociale og politiske hierarkier. Derfor blev institutionen for Martínez i praksis en "forestilling", der bevarede snarere end udfordrede status quo. Det var et forræderi mod Zapatismo

"Nogle gange har vi en idé om, at det er institutioner, der skal fortælle os, hvad vi skal gøre, men sådan er det ikke... de er der for at tjene folket. Det er de mennesker, der designer institutionerne ... og hvis de er forældede, er det de mennesker, der er nødt til at ændre dem ... det er lidt af det, jeg forstod fra Zapatismo, autonomi, selvforsyning og oprør. At være oprørske betyder ikke at være destruktiv, at være autonom betyder ikke, at man skal være alene, og at være selvforsynende betyder ikke, at man skal leve i fattigdom."

Regeringen placerede "marionetter" i bureaukratiske stillinger i CELALI, der fungerede som vogtere af kulturen, men hvis primære loyalitet lå hos regeringen, der betalte deres løn, pensioner osv. og ikke hos de mennesker, de skulle repræsentere. Denne "kulturelle bossisme" resulterede i en kortsigtet top-down tilgang, som Martínez mener tilbageholdt udviklingen af indfødte kunstnere og udbredelsen af deres arbejde. Institutionen havde den største indvirkning på at fremme udviklingen og offentliggørelsen af litteratur på oprindelige sprog. Men i et land, hvor få mennesker læser på noget sprog, har et publikum for sådanne bøger været begrænset, noget som CELALI har undladt at adressere. For eksempel foreslog Martínez, at lydbøger ville være mere passende til at gøre litteratur på oprindelige sprog populært blandt folk, for hvem "mundtlig hukommelse var deres forfædres". Han forsøgte endda at oprette et lydstudie, så de, der ikke vidste, hvordan man læser eller ikke var vant til at læse, ville have adgang til ny litteratur på deres eget sprog. Men hans forslag blev ligesom andre, der ikke kom fra magthaverne, afvist. Der var også mangel på engagement i at finansiere projekter på langt sigt, så nye initiativer blev hurtigt udfaset, når deres oprindelige politiske tilskud var brugt op. For Martínez fungerede CELALI derfor, set i bakspejlet, som et kontrolmiddel og et instrument til "kulturel

oprørsbekæmpelse" mod zapatistaerne, samtidigt med at det hævdede at personificere deres idealer. Af disse grunde valgte han stort set at følge en uafhængig vej med bandet Sak Tzevul frem for den institutionelle rute, der tilbydes af CELALI. På samme måde var Ruperta Bautista en del af den oprindelige gruppe af indfødte forfattere, der bidrog til etableringen af CELALI i 1997. Men ligesom Martínez, føler hun, at CELALI i sidste ende blev et middel, hvormed regeringen kontrollerede

Bandet Sak Tzevul. Billede leveret af Damián Martínez.

FAKTA

1. januar, 1994

Den tidligere ukendte bevægelse, Den Nationale Zapatistiske Befrielseshær (EZLN) erklærer krig mod den mexicanske regering og erobrer fire kommuner i staten Chiapas.

12. januar, 1994

Under intens national og international kontrol udråber den føderale regering under ledelse af Carlos Salinas fra PRI (Institutional Revolutionary Party) en ensidig våbenhvile.

December, 1994 – februar, 1995

38 kommuner erklærer sin støtte til EZLN og uafhængige af den føderale regering.

Februar, 1995

Den føderale regering bryder våbenhvilen i et forgæves forsøg på at erobre EZLN's ledelse, men generobrer store områder, der kontrolleres af EZLN.

Oktober, 1995

Der indledes forhandlinger mellem den føderale regering og EZLN i tsotsil-byen San Andrés i udkanten af San Cristobal de Las Casas. Fire punkter er planlagt til diskussion, men kun det første om indfødtes rettigheder og kultur kom til forhandlingsbordet.

Februar, 1996

Den føderale regering og EZLN underskriver San Andrés-aftalerne, men EZLN trækker sig ud af yderligere forhandlinger, utilfredse med deres gennemførelse.

Februar, 1996

Den føderale regering optrapper den militære tilstedeværelse og oprørsbekæmpelse i Chiapas, og den paramilitære vold i indfødte byer stiger.

22. december, 1997

Acteal-massakren, hvor paramilitære grupper i forbindelse med den lokale PRI trængte ind i et kapel og myrdede 47 medlemmer af en menneskerettighedsorganisation tilknyttet EZLN.

December, 2000

Vicente Fox fra PAN (National Action Party) bliver præsident (efter PRI har haft 71 år ved magten) og deeskalerer den militære tilstedeværelse i Chiapas. Han sender straks en forfatningsreform om indfødtes rettigheder og kultur til senatet.

April, 2001

Forfatningsreformen om indfødtes rettigheder og kultur bliver lov, men den afvises af EZLN som en udvandet version.

2001-2020

EZLN kontrollerer fortsat en række selvstyrende kommuner i Chiapas, men dets styrke som politisk og kulturel kraft på nationalt plan er stærkt reduceret.

Sarah Washbrook

Sarah Washbrook har en kandidatuddannelse i latinamerikanske studier og en ph.d. i historie fra Oxford Universitet. Hun startede på ToRS i 2018 som Marie Curie postdoc for at arbejde på projektet, Indiansk sprog, historie og kultur: Politik, skrivning og afkolonisering af viden i Chiapas, Mexico, 1970-2015. Hendes arbejde er tværfagligt og drevet af målet om at udvikle nye historiografiske perspektiver på kolonisering, formationen af nationalstaten og kapitalistisk udvikling i den moderne periode.

og brugte indfødte forfattere og kunstnere i forræderi mod San Andres-aftalen af 1996. Mange af den oprindelige gruppe mistede deres retning og blev i stedet veltilfredse med litterær anerkendelse og en regelmæssig indkomst. Derfor har hun, på trods af at hun samarbejdede om en række projekter, stort set valgt at følge en uafhængig rute, tjene til livets ophold ved at arbejde for ngo'er med indfødtes rettigheder og fortsætte med at skrive poesi tilsat social kritik og politisk oprør.

Oprør, viden og kreativitet

Den mexicanske revolution i 1910-40 var bundet til etpartistyre, mestiz-nationalisme og en statslig lov om indigenismo, som forsøgte at assimilere Mexicos forskellige indfødte befolkninger med spanskaltalende national kultur. Zapatista-oprøret i 1994 bragte spørgsmålet om de oprindelige folks rettigheder og kultur i front i kampen for demokratisering i Mexico. Det radikale potentiale i mange af Zapatistas ideer har haft en tendens til at blive neutraliseret eller brugt af staten selv. Men ved at fokusere

VIDERE LÆSNING

Jan Rus, Rosalva Aída Hernández Castillo og Shannon L. Mattiace (red.), 2003, Mayan Lives, Mayan Utopias: The Indigenous Peoples of Chiapas and the Zapatista Rebellion (Lanham MD: Rowman and Littlefield Publishers, Inc.).

Sarah Washbrook (red.), 2006, Rural Chiapas Ti år efter Zapatista opstanden, (London: Routledge)

på kommunikation, sprog, teknologi og politisk autonomi snarere end beslaglæggelse af statsmagten via voldelige midler bidrog Zapatista-bevægelsen også til at fremme en revolution i kreativitet og bevidsthed blandt unge indfødte. Dette er for eksempel kommet til udtryk i udviklingen af nye former for litteratur, kunst og musik og har bidraget til en rekonstruktion og repositionering af oprindelige identiteter i Mexico i forhold til staten, nationen og moderniteten.

NEPALS MAOISME: NÅR GENERATIONELT OPRØR BLIVER TIL POLITIK

Nepal gennemlevede en maoistisk revolution – en såkaldt ‘Folkets Krig’ – i årene fra 1996 til 2006. Fra et europæisk perspektiv fremstår revolutionær politik som håbløst gammeldags og maoismens storhedstid ebbede ud allerede i starten af 1970’erne, så hvordan skal vi forstå den store opbakning som Nepals maoister fik fra både hjem- og udland? Hvad var det egentlig for en kamp store dele af Nepals ungdom kæmpede for under de revolutionære faner indtil for ganske nylig? Og kan verden i dag lære noget af politiske forandringer i et afsidesliggende hjørne af Himalaya-bjergene?

Af Dan V. Hirsland

Maoisternes hær voksede efter 2001 til bataljon-størrelse og vandt flere spektakulære sejre mod Nepals regeringshær inden de i 2004 og 2005 mødte stigende modstand. Kredit: Ingmar Zahorsky, 2009. Licens: creative commons

Den bulgarsk-fødte forfatter Elias Canetti beskrev i sin bog *Masse und Macht* fra 1960, hvordan der opstår en speciel energi, når mennesker bliver løsrevet fra deres individualitet og handler kollektivt i tæt fysisk kontakt med andre. Sådanne folkemængder kan være både destruktive og skræmmende – men for deltagerne opleves de oftest som euforiske, da de ophæver individets magtesløshed og adskillelse fra andre. Vi kender muligvis følelsen af eksalteret samhørighed fra koncerter eller sportsbegivenheder. Men det har også været en grundingrediens i historiens store revolutionære bevægelser, hvor især unge mennesker er blevet mobiliseret til oprør gennem en psykosocial erfaring med at leve, kæmpe og dø side om side med andre ligesindede. Den amerikanske politolog Jodi Dean ser derfor i sådanne folkemængder en unik ligestilling, der kommer af en homogenisering af erfaringen, fordi alle oplever det samme og oplever det sammen.

Ungdom og revolution

Den lighedsdynamik var også central i Nepals maoistiske oprørsbevægelse, der var tæt på at nedkæmpe statens styrker og blive regeringsbærende under CPN-M's – Communist Party of Nepal (Maoist) – røde faner. Det var specielt fattige unge fra landet (op mod 100,000) der udgjorde maoisternes politiske og militære styrker. I 10 år gemte de sig i Himalaya bjergene og svært fremkommelige jungler; de boede i interimistiske lejre, hvor de delte pligter, lærte revolutionshistorie og tog på togter sammen. Ligesom det har været tilfældet i andre revolutionære perioder – i Rusland efter 1917, Cuba efter 1953 og under kulturrevolutionen i Kina – opstod der en fortælling om unge som den nye avantgarde, og der blev arbejdet aktivt på at udvikle en kulturpolitik, der kunne bryde med fortidens samfundsnormer. Hos de nepalesiske maoister drejede det sig især om at udfordre kastesystemets hierarkier ved at lave mad og spise sammen

for derved at undergrave de dominerende bramingers, hinduismens præstekaste, syn på lavkaster som urene.

For mange, som antropologen Ina Zharkevich beskriver fra interview med tidligere kombattanter i en artikel fra 2009, blev livet som Maoist derfor betragtet som en uddannelse: kadrer slæbte rundt på oversættelser af Maos, Lenins og Che Guevaras værker og holdt forelæsninger for landsbyboere om deres kamp for en mere retfærdig samfundsorden. Det var et etisk fællesskab næret af erfaringen med at leve skjult sammen i årevis, modet det krævede at bryde med familiære relationer og frygten for en fjende med overlegne våben. Det nok mest spektakulære element af denne ungdomskultur kom til udtryk i en stærk krigsmytologi, der ironisk nok byggede på hinduismens kosmologi om en særlig kriger-kaste, kshatriya i Indien og chhetri i Nepal, hvis opgave det var at beskytte de hellige kræfter på jorden. I Nepal, som havde været regeret af en smal elite af hindu-monarker siden landet blev forenet i midten af 1700-tallet, var denne krigertradition blevet holdt ved lige gennem et korps af specialiserede lejesoldater.

Men maoisterne videreudviklede traditionen og brugte fortællingen om krigens ofre som en 'gave' de revolutionære kunne give til 'folket' og landets imaginære fremtid. Det var, som den franske antropo-

Nepals maoister fortsatte deres aktive kampagne for sociale forandringer efter krigens afslutning i 2006 og forsøgte flere gange at mobilisere fredelige oprør mod staten. Kredit: Wayan Vota, 2010. Licens: creative commons

log Marie Lecomte-Tilouine forklarer, baseret på en gennemgang af maoisternes litterære produktion fra 2006, ideen om martyrer som en regenerativ opofrelse: jo flere der blev dræbt desto vigtigere blev de overlevendes dedikation og fortsatte kampiver. Sådan her skriver Simana Sharma efter hendes lillesøster blev martyr:

*Comrade Shyam,
 Your unfulfilled great ambitions,
 We will carry them out surely;
 We will carry the rifle of your shoulder,
 The red flag that you raised with your arm,
 We will hold it up,
 On the bloody way that you traced,
 We will walk ...
 All the engagements that you were yet to
 achieve,
 We will carry them out,
 And even if it is necessary to die for the
 country and the people,
 We will die.*

Forholdet mellem unge og oprør er således flertydigt. På den ene side blev maoisternes kadrer fanget af en historisk unik oprørskultur med sin egen revolutionslogik. På den anden side gav konflikten med dens konkrete erfaring af at kæmpe i fællesskab en enestående mulighed for at udvikle og dyrke alternative sociale værdier for en ny generation af politiske aktivister. Maoisternes krig blev på denne måde et tveægget sværd, der både førte en politisk kamp mod staten og en kulturkamp mod eliten og dens normbårne privilegier. De unge var både middel og mål i denne kamp.

En demokratisk transition?

Da jeg mødte disse unge maoistkadrer i 2009, var det overraskende at se, hvordan denne dedikation til at ofre sin ungdom for den revolutionære kamp fortsat nød stor tilslutning efter at CPN-M formelt havde indgået en våbenhvile og en ny grundlovgivende forsamling var blevet valgt året

inden. Men maoisterne var konfronteret med statens bureaukratiske traditioner og en indgroet politisk elite, der ikke var parat til de forandringer CPN-M forsøgte at få gennemført. Unge maoister gik derfor ofte på gaden i protest. Det var især de berømte Young Communist League, der førte an – en gruppering der har sin pendant i andre kommunistbevægelser og stadigvæk eksisterer i Kina og som oftest er den mest radikale. Men også CPN-Ms studenterorganisation var aktiv i hvad maoisternes ledere kaldte 'gadefronten': presset nede- og udefra som skulle støtte op om CPN-Ms to andre fronter: det parlamentariske arbejde og partiets organisatoriske netværk.

Men hvad var det for en kamp maoisterne var engageret i og hvorfor var den stadigvæk relevant efter krigens afslutning? I modsætning til Indien der først under de muslimske moguler og siden under de kristne briter var blevet påtvunget en

Maoisternes leder Pushpa Kamal Dahal, alias Prachanda, efter partiet havde vundet det første post-konflikt valg i 2008. Kredit: Ingmar Zahorsky, 2009. Licens: creative commons

langsom moderniseringsproces som tog fart efter selvstændigheden i 1947, var Nepal forblevet isoleret indtil slutningen af 1980'erne. En rigid feudal samfundsorden havde vokset sig stærk, hvor lavkaster, etniske mindretal og kasteløse – langt størstedelen af befolkningen – levede afsondret i en subsistensøkonomi underkastet braminerne og lokale godsejeres undertrykkelse. Helt frem til slutningen af 1990'erne var landbruget faktisk den dominerende økonomiske sektor. Men på grund af en lav produktivetsrate sammenlignet med Indiens industrialiserede økonomi var fattigdommen på landet udbredt og velstandskløften til de urbane middelklasser voksede yderligere i disse år og nærmede den utilfredshed som maoisterne mobiliserede.

Nepals maoistiske oprør beskrives ofte som del af en langtrukken transition fra en autokratisk til en demokratisk stat, der begyndte med en indisk-støttet parla-

Unge maoister fortsatte med at leve sammen i lejre efter krigens afslutning, hvor de delte pligter, læste revolutionslitteratur og organiserede protester i fællesskab. Kredit: Dan Hirslund, 2009.

mentarisk proces i 1950'erne og sluttede med udformningen af en føderal grundlov i 2015, der sikrede grundlæggende frihedsrettigheder og en repræsentativ regeringsmagt. Det er også uomtvisteligt at Nepals marginaliserede grupper har vundet nogle vigtige sejre, såsom politiske kvoter for kvinder og underrepræsenterede minoriteter samt et opgør med kamaiya-traditionen for stavnsbinding af forgældede landbrugsarbejdere. Men som i alle andre kontekster er denne institutionalisering af liberale grundprincipper – regulære valg, uafhængige domstole, lighed for loven, en upartisk stat – ikke nok til hverken at skabe eller sikre social, økonomisk og politisk retfærdighed. Da den tidligere maoist-leder Baburam Bhattarai i starten af oprøret blev spurgt, hvorfor de ikke bare stillede op til valg og lod folks frihed til at vælge deres ledere afgøre, hvilke værdier for staten der skulle råde, svarede han kort: ”der kan ikke eksistere frie valg i et ulige samfund.” Maoisternes ide om et nyt demokrati krævede derfor et opgør med elitens privilegier, herunder hinduismens kosmologi der beskriver en harmonisk integration mellem hierarkiske kaster, fordi denne ideologi fastholder mennesker i prædefinerede roller og sanktionerer højkasternes politiske og religiøse autoritet. Fra CPN-Ms perspektiv ville det ikke være muligt at afholde frie valg før denne mytiske legitimitet og lignende kulturel kapital, der holdt hånden under overklassens magt, blev brudt.

Uddannelse som eksklusion

Der er meget som peger på, at den nærliggende bevæggrund for at maoisterne var så succesfulde med at få fattige unge fra landet til at blive guerillakrigere skal søges i statens mislykkede uddannelsesprojekt. Da USA begyndte at tegne en ny verdensorden i kølvandet på 2. verdenskrig, blev Nepal hurtigt identificeret som et såkaldt udviklingsland. Det vil sige et land som havde potentiale til at omdanne sig efter forbillede fra de nordatlantiske nationer. Et af de primære midler i denne strategi var uddannelse af befolkningen og dette førte til et ambitiøst skolebygningsprojekt, der – finansieret af vestlige donorer – var med til at integrere spredte befolkningsgrupper i et nationalt narrativ. En ny landsdækkende afgangseksamen efter folkeskolen – School Leaving Certificate (SLC) – skulle give adgang til prestigøse 'colleges' i byerne, hvor fremtidens lærere, ingeniører og læger blev uddannet. På et individuelt plan ville dette sikre den sociale mobilitet, mens det fra et samfundsmæssigt perspektiv ville øge repræsentationen af mindretal og lavkaster i indflydelsesrige positioner.

Problemet var bare, at transmissionen fra landsbyskoler til videregående uddannelse i byerne ikke virkede særlig godt. I 1996, det år hvor maoisterne lancerede deres krig, var der, ifølge antropologen Stephen Mikesell, for eksempel ikke en eneste elev udenfor byerne, der ud-

mærkede sig i første division af SLC, og således var vejen til de mest populære uddannelser blokeret. Det er denne type strukturel ulighed, som mange unge tilsyneladende reagerede imod og som udgør et klassisk problem for postkoloniale stater der har søgt at modernisere sig: ved at øge befolkningens uddannelsesniveau skaber man en mere kvalificeret arbejdsstyrke og en reflektiv offentlighed, der kan forstå og tage komplicerede beslutninger. Men hvis de ikke bliver inkluderet i denne transformation, risikerer staten i stedet en meget frustreret, og nu også kritisk bevidst, generation.

Der er naturligvis også mange andre dynamikker på spil, når man skal forstå, hvorfor store dele af en generation mobiliseres til oprør mod deres egen stat. For eksempel er der flere forskere, som har påpeget, at almindelig kedsomhed og ønsket om at slippe væk fra ensformige pligter og landlige identiteter, også har spillet en væsentlig rolle. Men for de tusinder af unge, der fortsat så sig selv som maoister efter krigens ophør og som allerede boede i byerne, var det denne frustration over fortsat at føle sig ekskluderet, som de fremhævede. Når man læser den lange række af resolutioner og mødereferater igennem fra CPN-Ms centralkomité siden partiets opståen i 1991, kan man nærmest fornemme, hvordan de syder af en forarget utålmodighed med statens lang-

Kadrer fra maoisternes Young Communist League deltager i et kulturprogram, hvor de læser højt af deres revolutionære digte. Kredit: Dan Hirslund, 2009.

sommelige modernisering. Fra dette perspektiv kan maoisternes oprør ses som et forsøg på at accelerere, snarere end at radikalisere, statens allerede formulerede demokratiseringsprojekt.

Maoisternes oprør

Det kinesiske kommunistpartis endelige sejr i 1949 markerer et vigtigt kapitel i den globale revolutionshistorie. Hvor Vladimir Lenins teorier og den sovjetiske støtte til oprørsbevægelser i den første halvdel af det 20. århundrede havde fremhævet den industrielle arbejderklasse som revolutionens front, så havde Mao Zedong (kommunistpartiets leder 1949-1976) allerede siden 1920'erne foreslået, at bønder i Kina både var mere undertrykte og mere radikale end arbejdere i byerne. De efterfølgende diskussioner mellem Mao og Nikita Krushchev (Sovjetunionens leder 1953-1964) førte til en permanent ideologisk splittelse mellem disse to positioner og kastede blandt andet sine skygger ind i Nepals kommunistbevægelse, der i 1974 også splittedes i pro-sovjetiske og pro-kinesiske faktioner. Bortset fra et mislykket oprør i Kathmandu i 1989 holdt de nepalesiske maoister dog generelt lav profil og koncentrerede sig om støtten til demonstrationer mod det autokratiske kongedømme, der regerede frem til 1990.

Det var således først med den politiske og

økonomiske liberalisering efter 1990, at de maoistiske ledere kunne se, og analysere, den ufuldkomne transformation af staten efter den var blevet demokratiseret. Selvom kongens rådgivende organer var blevet udskiftet med folkevalgte parlamentarikere, bestod den politiske elite fortsat af den samme, smalle gruppe af højkastehinduer, og der var stadigvæk udbredt fattigdom og diskrimination, især i landområderne. Den 13. februar 1996, kun ni dage efter at CPN-Ms ledere havde overdraget et ultimatum med 40 krav som regeringen umuligt kunne nå at indfri, udførte de koordinerede angreb på tværs af landet mod politistationer (for at få våben), lokale godsejere og banker (for at brænde gældsbeviser), store fabrikker (for at straffe industrialister der samarbejdede med internationale kapitalister) og distribuerede tusindvis af foldere, der opfordrede alle nepalesere til at støtte den væbnede konflikt. Oprøret var begyndt.

Gennem CPN-Ms spektakulære succeser blev de nepalesiske maoister hurtigt kendt i internationale kredse. Efter arrestationen af Den Lysende Stis (Perus revolutionære oprørsbevægelse) leder Abimael Guzmán i 1992, blev CPN-M ovenikøbet den banerførende bevægelse i den internationale sammenslutning af revolutionære bevægelser, Revolutionary Internationalist Movement, og fik flere højtprofilerede besøg

af revolutionære, der ville lære af bevægelsens fremgang. Men ét er, hvad man kan lære af taktisk karakter – et spørgsmål som nok er vigtigt for politiske aktivister, men i mindre grad for akademikere; et andet er, hvor godt maoisterne lykkedes med at bekæmpe den strukturelle ulighed, der var medvirkende til Nepals mangelfulde demokratisering og de unges frustrationer?

Svaret på det spørgsmål afhænger af, hvor stort et ansvar for Nepals politiske udvikling, man lægger på den maoistiske bevægelses skulder. Det kan virke logisk at stille den protesterende part til regnskab for, hvilke fremskridt der er opnået, specielt når protesterne er så voldsomme, som det var tilfældet med maoisternes krig. Men det ville være en forsimpning af, hvordan politisk forandring foregår. Samtidig ville det helt underkende den agens, eller politiske handlekraft, som andre partier og institutioner også har. Det er for eksempel velkendt, at den nepalesiske hær var skyldig i langt flere dødsfald end maoisternes aktioner. I det hele taget er det nok for tidligt at foretage en historisk evaluering af maoisternes oprørskrig, da efterdønningerne af konflikten stadigvæk udspiller sig. Så sent som i januar 2021 valgte maoisternes leder siden partiets opståen i 1995 at træde ud af en politisk alliance, som på ny har destabiliseret landets skrøbelige magtbalancer.

Maoismens eftermæle

Judia Lovell, professor i kinesisk historie, har skrevet en vigtig bog om, hvorfor vi stadigvæk kan lære noget af den globale maoismes dynamikker. Udover hvad Maos politik har haft af indflydelse på Kinas nuværende lederskab, så har maoismen siden Maos død i 1976 været en ideologisk inspiration til oprørsbevægelser verden over, hvor liberale politiske institutioner enten ikke har formået at slå rod, eller hvor liberalismens frihedsprincipper ikke har haft overbevisende svar på armod og undertrykkelse. I Indien, verdens største demokrati, har der siden 1967 eksisteret en indflydelsesrig maoistisk guerrillabevægelse, 20 år efter at landet vandt sin selvstændighed og Jawaharlal Nehru udråbte Indien til en socialistisk republik. For at forstå denne og lignende bevægelser, kræver det en åbenhed overfor alternative modeller for demokratisering af staten. Men det kræver måske også, og det er naturligvis langt sværere, at vi kigger med kritiske øjne på vores egne ideologiske overbevisninger i både vesten og hos forskere om, hvad der forårsager nød og hvorfor folk gør oprør – unge såvel som gamle.

I efterkrigstidens Europa udviklede der sig en kritisk politisk teoritradition, ansporet af fascismens overraskende fremgang i mellemkrigsperioden. Førre teoreti-

kere som for eksempel Max Horkheimer og Claude Lefort udfordrede oplysnings-tidens lidt for naive frihedsideal, fordi de hverken forholdt sig til, hvordan magt korrumpere, eller hvordan ideologiske røgslør kan forpurre selv de bedste intentioner. Det er, med andre ord, ikke så enkelt at institutionalisere demokratiske idealer, selvom der er enighed om principperne. Det var også denne tradition Elias Canetti skrev sig ind i med sin frygt for massernes magt, når de blev grebet af, hvad han identificerede som irrationel adfærd.

Både Lenin og Mao ville dog nok være uenige i denne modstilling mellem totalitarisme og frihed som især vandt genlyd i Vesten efter fascismens grusomheder. De var mere bekymrede for kapitalismens globale fremfærd og identificerede imperialismen som den største trussel mod menneskelig udfoldelse. Den modsætning synes fortsat relevant i dag. Det

er i alle fald tankevækkende, at de unge maoistkadrer jeg mødte i 2009, i dag er blevet billig arbejdskraft i Nepals industri af lavtlønnede migranter til Dubai og andre økonomiske knudepunkter, uden at det er tydeligt, hvordan det hverken kommer dem selv eller Nepals økonomi til gode. Måske er det derfor endnu for tidligt at sige, hvad udfaldet af Nepals maoistiske revolution har været her knap 15 år efter krigen ophørte. Men det kunne da i det mindste have trøstet Mao, hvis ikke Canetti, at Nepals unge igen protesterer mod statens tøvende demokratisering, selvom det nu er en anden generation med andre værdier.

FAKTA Nepal, centrale politiske forandringer

1769 – Forening af Nepals mange små kongedømmer under Prithvi Narayan Shah.

1846 – Rana-klanen overtager magten i et statskup og isolerer landet fra ekstern politisk og kulturel indflydelse.

1947 – Nepals kongresparti etableres i kølvandet på Indiens uafhængighedskamp mod britisk herredømme og med B.P. Koirala som leder.

1949 – Nepals kommunistparti etableres med Pushpa Lal Shreshta som leder.

1951 – Rana-regimet væltes med hjælp fra Indien og Shah-regenten Tribhuvan. Nepal får sin første demokratiske forfatning i samarbejde med Shah-monarkiet.

1959 – Afholdelse af folketingsvalg. B.P. Koirala fra Nepali Congress bliver statsminister.

1960 – Kong Mahendra (Tribhuvans søn) opløser parlamentet og erklærer et 'partiløst' demokrati (panchayat), hvor politiske partier forbydes. Politiske ledere fængsles eller flygter til Indien.

1980 – Kong Birendra (Mahendras søn) udskriver valg for eller imod det monarkiske styre. 54,8% stemmer for at beholde panchayat-styret.

1990 – Politiske partier legaliseres efter folkelige protester mod regeringen. En ny demokratisk forfatning vedtages.

1991 – Afholdelse af folketingsvalg, der vindes af kongrespartiet. B.P. Koiralas bror, G.P. Koirala, bliver statsminister.

1996 – Nepals maoistparti påbegynder en undergrundskrig mod regeringen, ledet af Pushpa Kamal Dahal, alias Prachanda.

2001 – Ni medlemmer af kongehusets familie, herunder Kong Birendra selv, bliver dræbt, tilsyneladende af kronprins Dipendra, der skyder sig selv.

2002 – Tronarving Gyanendra overtager kontrollen med regeringen og sætter hæren ind mod maoisterne.

2005 – Kong Gyanendra indfører undtagelsestilstand og opløser parlamentet.

2006 – Parlamentet genetableres efter folkelige protester mod Gyanendras kup. Maoisterne indgår fredsftale i november.

2007 – En midlertidig forfatning der begrænser kongehusets magt vedtages og maoisterne deltager i en overgangsregering.

2008 – Maoisterne vinder valget til en grundlovgivende forsamling. Tidligere guerillaleder Prachanda bliver statsminister. Nepal erklæres en republik og kongehuset mister sine beføjelser.

2009 – Maoisterne forlader regeringen efter konflikt med militæret og uenighed om demilitariseringsprocessen. Herefter følger otte år med politiske ustabilitet og skiftende regeringer uden valg.

2012 – Maoistpartiet splitter over hvorvidt de skal fortsætte ad parlamentarisk vej eller genoptage krigen. Prachanda fortsætter som leder for den dominerende parlamentariske faktion.

2015 – Parlamentet vedtager en ny forfatning i kølvandet på et ødelæggende jordskælv og på trods af store protester.

2017 – Prachandas maoister går i alliance med UML og etablerer Nepal Communist Party (NCP), der bliver landets største parti og vinder regeringsvalget i december. K.P. Oli, NCPs nye leder, bliver statsminister.

2020 – Statsministeren opløser parlamentet i slutningen af december efter voksende kritik af hans ledelse af NCP.

Dan V. Hirslund

Dan V. Hirslund er uddannet antropolog med speciale i økonomiske og politiske forandringer i Nepal. Han skrev sin PhD fra 2012 om aktivisme og revolution i Nepals maoistbevægelse og blev efterfølgende engageret i et projekt om Nepals uformelle økonomi med et fokus på sammenhængen mellem migration, urbanitet og transformationen til kapitalistiske arbejdsrelationer. I sit nuværende projekt kigger han på forandringer i Nepals turistindustri, specifikt på bygningen af nye luksushoteller og hvad det betyder for Kathmandus økonomi.

VIDERE LÆSNING

Lecomte-Tilouine, Marie.

“Regicide and Maoist Revolutionary Warfare in Nepal: Modern Incarnations of a Warrior Kingdom.” *Anthropology Today* 20, no. 1 (2004): 13–19.

Lovell, Julia.

“Maoism: A Global History.” London: Bodley Head, 2019.

Mikesell, Stephen L.

“Thoughts on Why the Children of Nepal Would Join the Revolution.” *Revolutionary Worker* 1274 (2005).

TEHERAN 1999: OPRØR I DEN ISLAMISKE REPUBLIK

I 1999 var Teheran rammen for et skelsættende studenteroprør, der rystede den islamiske republik Iran i sin grundvold. Det var det første i en række af oprør, der hver gang får eksperter til at varsle teokratiets endeligt. Men hvad kan 1999 lære os om et land, der i den grad er i mediernes søgelys, men ikke desto mindre formår at overraske gang på gang?

Af Rasmus Christian Elling
Fotos: Hasan Sarbakhshian

Tumult ved indgangen til Teherans Universitet under studenteroptøjerne, juli 1999.
Foto: Hasan Sarbakhshian.

Studenteraktivister maskerede sig af frygt af blive genkendt af myndighederne.
Foto: Hasan Sarbakhshian.

Oprør og revolutioner er umulige at forudsige. De er, med den amerikanske sociolog Charles Kurzmans ord, kendetegnede ved at end ikke oprørerne selv ved, hvad de kan opnå. Som Kurzman med udgangspunkt i den iranske revolution i 1979 forklarer, kan man således vågne en morgen som en nok så utilfreds borger, men ikke vide at når dagen er omme, vil man gå i seng som revolutionær.

Man kan heller ikke med historisk ærlighed tale om, at oprør gentager sig. Oprør

opstår i omstændigheder, der ikke lader sig genskabe, og når man taler om at et oprør vækker minder om et andet, er det oftest som et forsøg på at genkende det overraskende eller stadigt udefinerbare. For oprør og revolutioner er, som historikeren CLR James skriver i en anden sammenhæng, netop definerede ved "skabelsen af noget nyt og for verden hidtil ukendt".

Ikke desto mindre er der en forståelig trang blandt forskere såvel som lægmænd til at kortlægge de kilder, der pludselig pibler frem og bliver til skelsættende bølger – eller til at se genspejling af tidligere oprør i dem. For oprør blotlægger også dybere konflikter, der i hverdagen bobler under overfladen.

Da Iran i 2019 blev grebet af endnu et folkeligt oprør, følte jeg trang til at vende blikket tilbage til et oprør, som aldrig er blevet grundigt udforsket, men ikke desto mindre ofte omtales i den eksisterende litteratur som det første i en tilsyneladende ubrudt række af oprør mod magthaverne i den islamiske republik – nemlig studenteroprøret i 1999. Hvad kan dette oprør lære os om Iran i dag?

Oprør i luften

I sin korte version var hændelsesforløbet den glohede sommer i 1999 som følger:

I et tydeligt slag mod ytringsfriheden blev den populære avis *Salâm* lukket af myndighederne den 7. juli 1999 samtidig med, at det konservative parlament vedtog stramninger i presselovgivningen. Som så ofte i Irans historie kom utilfredsheden først til udtryk på universiteterne. Efter en fredelig studenterprotest den 8. juli gennemførte politi og civilklædte agenter om natten og ud på morgenen den 9. juli et uheldigt voldeligt overraskelsesangreb på Teherans Universitets kollegier, hvor de raserede værelser, tævede og arresterede i hundredvis af studerende og dræbte i hvert fald én.

Iranerne vågnede den 10. juli til blodige avisoverskrifter og ramaskrig. Om eftermiddagen spredte protester sig ud i gaderne rundt om kollegierne og universiteterne, hvor de tiltrak andre utilfredse iranere. Det blev til gadekampe og oprøret bredte sig til andre byer. Med vestlige mediers sammenligninger med demonstrationerne på den Himmelske Freds Plads i Beijing i 1989 lod det for en stund til at oprøret kunne vælte præstestyret.

Men efter fire dage blev protesterne kvalt af sikkerhedsstyrkernes brutalitet. Hundreder blev fængslet; tre blev senere henrettet for som "agenter" for "udenlandske magter" at have "orkestreret" oprøret. Og i de følgende år brugte konservative

Under optøjerne rapporterede myndighederne om udbredt hærværk. Studenteraktivister svarede at det var civilklædte agenter, der stod bag vandalismen, for at tilsværte studenterbevægelsen.
Foto: Hasan Sarbakhshian.

FAKTA

I 1979 blev Irans monark, Mohammad-Reza Shah Pahlavi, væltet i en revolution anført af Ayatollah Khomeini. Revolutionen førte til en islamisk republik under lederskab af en af præsteskabet udpeget ypperste-teolog, som tituleres Lederen (*rahbar*) – først Khomeini og fra 1989, Ayatollah Khamene'i – samt af en præsident og en regering, der vælges igennem udemokratiske folkevalg. Denne kombination af teokrati og skindemokrati har, med opbakning fra elitestyrkerne i Revolutionsgarden og fra visse stærkt troende samfundslag nu eksisteret i fire årtier. Og det på trods af både massiv økonomisk og politisk pres fra vestlige magter samt en række oprør i landet: De fattiges optøjer i starten af 1990'erne, studenteroprøret i 1999, den såkaldte Grønne Bevægelse mod valgsvindel i 2009 og senest optøjer blandt især arbejdsløse unge i hhv. 2017-2018 og 2019.

alle midler mod den reformbevægelse, studenteraktivisterne var en del af. Nedkæmpningen af oprøret i 1999 var, måske, starten på enden for reformbevægelsen. Det vender vi tilbage til.

Jeg var som persiskstuderende i Iran i 1999 selv vidne til det ulmende ungdomsoprør. En babyboomgeneration født lige før og efter den iranske revolution i 1979 fyldte gadebilledet, hvor de med stadig mere provokerende påklædning og adfærd skubbede til grænserne for, hvad Irans islamistiske styre kunne acceptere. De unge havde en voksende kontaktflade med omverden efter mange års isolation og de fulgte med i nyheder om de demokratiske, kulturelle og teknologiske omvæltninger, der fulgte i kølvandet på Den Kolde Krigs afslutning. De unge havde heller ikke selv nogen aktie i den islamiske revolution, de var født under, og de krævede nu bredere horisonter end den, den post-revolutionære stat tilbød.

Men i stedet for at koge oprøret ned til et stereotypisk sammenstød mellem tradition og modernitet, så kan de oprørske tendenser faktisk tilskrives den islamiske republiks egen succes. For trods otte års krig med Irak og lammende vestlige sanktioner lykkedes det den post-revolutionære stat i 1980'erne og 90'erne at udvikle et relativt velfungerende velfærdssamfund.

Sammenlignet med nabolande var Iran i rivende udvikling, særligt indenfor uddannelse, sundhedsvæsen og infrastruktur. En bagside ved at lade millioner af iranere af begge køn få uddannelse og bedre levevilkår var, at disse nu anfægtede den konservative magtelite og deres udemokratiske, diskriminerende system. Oprøret var i lige så høj grad et produkt af, som den var en reaktion imod den islamiske republik.

I hovedstaden kom jeg tættere på en af oprørets hovedkilder. På Teherans Pressefestival stimlede begejstrede menneskemængder rundt om populære systemkritikere – nogle netop løsladt, andre på vej i fængsel for i aviserne at have overtrådt grænserne for, hvad journalister kunne skrive om sociale, politiske, ideologiske og sågar teologiske problemstillinger. I mangel af en reel opposition spillede pressen en væsentlig rolle i det såkaldte 'teheranske forår'. Det var en periode med eksplosiv opblomstring i civilsamfundet, ungdomsorganisationer, menneskerettighedsgrupper, i populærkulturen og på kunstscenen i kølvandet på Khatamis overraskende jordskredssejr ved præsidentvalget i maj 1997. Denne sejr kunne Khatami særligt takke universitetsstudenterne for.

Desto større var skuffelsen i studenterbewægelsen, da Khatami ikke bakkede

Fra 14. juli dominerede sikkerhedsstyrkerne igen gadebilledet i Teheran.
Foto: Hasan Sarbakhshian.

op om de studerendes oprør i 1999. Den hårde påmindelse om, at reformisterne i sidste ende vægtede systemets overlevelse højere end demokratisering, knækkede viljen hos nogle studenteraktivister. Men andre blev radikaliserede af oplevelsen med oprøret og fortsatte, trods censur og forfølgelse, kampen ind i 00erne.

Oprørets tilfældige musik

Selvom efterrationaliseringens filter uundgåeligt forvrænger, så er oprørernes egne erfaringer og minder stadig den vigtigste kilde til førstehåndsviden om oprør. Og i detaljen kan der gemme sig overraskelser.

Øjenvidneberetninger fra 1999 sætter såle-

des spørgsmålstegn ved den gængse idé om oprøret som en uundgåelig kulmination på gradvis eskalering mellem studenterbewægelsen og sikkerhedsapparatet eller "regimet". Én af mine interviewpersoner, Mehdi, bor i dag i USA men var i 1990erne politisk aktiv på Teherans Universitet og til stede under angrebet på kollegierne. I modsætning til den anspændte stemning med oprør i luften, man kunne forestille sig, beskriver Mehdi aftenen den 8. juli som præget af feststemning. Det lakkede mod enden på eksamenerne, mange studerende var allerede taget tilbage til deres hjembyer og de, der var tilbage samledes på værelserne for at hygge sig, se fodbold på tv, lytte til musik, danse.

Den internationale menneskerettighedsorganisation Human Rights Watch anslog at mellem 1.200 og 1.400 blev anholdt under opøret.
Foto: Hasan Sarbakshian.

"Pludselig hørte vi en lyd", fortæller Mehdi, "og vi gik alle sammen udenfor for at se, hvad der foregik". Her erfarer Mehdi og hans venner, at avisen *Salâm* er blevet lukket og de slutter sig til "højest et par hundrede" andre studerende, der "i sandaler og pyjamas og typisk kollegie-look" er kommet ud af værelserne. Nu bliver gruppen til en spontan mini-demonstration, der "i et kvarter eller en halv time" går rundt indenfor kollegiebydelens mure. "Men ingen tog det seriøst. Der herskede en stemning af sjov og ballade, pjat og pjank", understreger Mehdi og griner. Ikke desto mindre blev der også råbt slogans som "Død over diktatoren".

For at forstå alvoren i den slags kampråb – selv i relativt uskyldige optrin som det, Mehdi beskriver – skal man huske på at Iran var, og er, styret af Lederen Ayatollah Khamenei og hans allierede i præsteskabet, blandt regime-loyale islamister og i de væbnede styrker. Selvom 1999 var en tid med sprudlende systemkritik, var et segment i befolkningen dybt alarmerede over ungdomsoprøret.

I det segment befandt de såkaldte *Ansâr-e Hezbollah* (Guds Partis Soldater) sig: En let bevæbnet gruppe af islamister og veteraner fra Iran-Irakkrigen med tætte men uofficielle bånd til politiet, efterretningstjenesten og Lederen. Da det kom

dem for øre, måske efter fællesbøn ved en midnatsceremoni, at studerende nu råbte dødstrusler mod deres overhoved, greb de chancen og angreb kollegierne omkring kl. 4 om morgenen. Der var altså tale om ideologisk drevne loyalisters hæventogt mod de pro-demokratiske og angiveligt sekulære og vestligt-orienterede studerende.

Så langt, så ideologisk. Men hvad skete der inden kl. 4?

Mehdi fortæller, at det var et rent tilfælde at en forbipasserende politibil så de studerendes optrin. "Hvis ikke de havde set os, var der ikke sket andet den aften", fortæller Mehdi. Men mere politi blev tilkaldt og det udviklede sig til en psykologisk krig mellem betjentene, der krævede de studerende tilbage på værelserne, og de studerende, der svarede igen med pift og skældsord. "Betjentene så os som en flok rige, forkælede mæglinger fra Nord-Teheran", forklarer Mehdi med henvisning til den velhavende del af byen; "en flok mæglinger, der nu skulle holde betjentene vågne hele natten". Konfrontationen handlede om hvem, der fik det sidste ord. Men det var ikke, understreger Mehdi, et spørgsmål om ideologi – politiet var lige glade med, hvad en flok studerende gik og råbte på deres kollegier.

Det var altså en række mere eller mindre banale tilfældigheder, der udløste et mere voldeligt kapitel i en dybere, underliggende konflikt. Mehdis beretning giver også et praj om, at historien ikke skal koges ned til en ideologisk fløjkrig; der var også elementer af socioøkonomiske og kulturelle forskelle i spil, både mellem politi og studerende, mellem *Ansâr-e Hezbollah* og de studerende – men også blandt de studerende selv. For selvom den drastiske udvidelse af uddannelsesvæsnet i 1980'erne og 90'erne affødte nye sammenhold, bevægelser og identiteter, var mødet mellem rige og fattige, religiøse og sekulære, byboere og landboere, persere og mindretal ikke altid gnidningsløst.

Endeligt understreger Mehdis og andre øjenvidneberetninger, jeg har indsamlet, at de studerende hverken var forberedte på angrebet eller på det efterfølgende oprør.

Usynlige oprør

Jeg startede med at sige, at oprøret i 1999 anses for det første i en række. Det næste var det endnu større oprør i 2009, den såkaldte Grønne Bevægelse. Her gik hundredtusindvis på gaden i protest, igen til den vestlige presses store overraskelse og begejstring. Særligt i Teheran demonstrerede de mod det, de anså for overlagt valgsvindel til fordel for den siddende præsident Mahmud Ahmadinejad.

Rasmus Chr. Elling

Rasmus Chr. Elling er ph.d. i Iranstudier, har boet og studeret i Iran og er i dag lektor ved ToRS hvor han underviser Mellemøstens Sprog og Samfund samt Tværkulturelle Studier. Hans forskning fokuserer på Irans moderne samfundshistorie. Med støtte fra Københavns Universitet gennemførte han i 2020 et didaktisk eksperiment med at integrere persisk-studerende i forskningsprocesser. Igennem studiet af historiske primærkilder – herunder en unik samling af materiale fra pressen og studenterbrevgængen samt med interviews med øjenvidner såvel som eksperter skal forskningen føre til en bog med titlen *Tehran 1999*.

Igen kom den byboende middelklasses frustration til udtryk, dog stadig med et håb om fredelig forandring under reformismens banner.

Det håb blev igen knust af voldelig undertrykkelse og efterfølgende oprør har været af en anden beskaffenhed. I 2017-2018 og igen i 2019 var der voldsomme opstande, men denne gang ikke så meget i hovedstaden som i de små og mellemstore byer. Det begyndte med protester mod stigninger på priser på dagligvarer men udviklede sig lynhurtigt til "Død over diktatoren!". Nu var det underklassens arbejdsløse unge, der gik på gaden, og i modsætning til 1999 og 2009 havde de hverken tidsskrifter, organisationer eller tydeligt formulerede krav.

Men er der tale om en helt ny form for oprør? I min forskning argumenterer jeg, at startskuddet til oprørscyklussen i stedet for 1999 lige så vel kan dateres til 1992, 1993 eller 1994. Dengang gik forarmede iranere på gaden i forskellige byer i protest mod forringelser i deres liv forårsaget af daværende præsident Hashemi Rafsanjani forsøg på at genintegrere landet i en global kapitalistisk verdensorden igennem nedskæringer og privatiseringer efter anbefalinger fra blandt andre den Internationale Valutafond. Efter disse gadekampe begyndte det iranske sikkerheds-establishment at udvikle nye taktikker og nyt udstyr som andre oprørere skulle få at føle i 1999, 2009 og sidenhen.

Men oprørerne i start-90erne bliver overset eller kun nævnt som en fodnote i historiebøgerne. Manglen på international pressedækning og sociale medier er naturligvis én af årsagerne. Men en anden var at oprørerne tilhørte en usynlig del af samfundet: de arbejdsløse og løsarbejderne, gadefolket og slumboerne. Ligesom i 2017-2018 og i 2019 var oprørerne vrede, desillusionerede unge i samfundets nedre lag. Og når de marginaliseredes oprør præsenteres i medierne som overraskende og spontane, eller når de koges ned til raseri og vandalisme er det tydeligvis fordi middelklasserne og deres medier ikke kender til resten af samfundet.

De to typer oprør adskiller sig sociologisk, men hænger sammen i praksis. Den franske filosof Foucault har populariseret idéen om, at hvor der er magt er der modstand. Men modstand avler så sandelig også effektiviseret undertrykkelse. 1990ernes oprør placerede det uforudsigelige på magteliternes radar og fik statens repressionsinstanser til at flytte blikket fra 'zionisterne' (altså Israel) og 'Den Store Satan' (altså USA) over på befolkningen. Man byggede baser og barakker i byerne, udviklede nye overvågningssystemer og indkøbte udstyr til gadekampe som forberedelser mod *fetneh* (eller *fitna*) – et begreb fra Koranen, der kan oversættes som 'skisma', og betegner den forræderiske trussel om oprør i egne rækker.

Samtidig måtte den islamiske republik sørge for med omfordelingspolitik, social ingeniørkunst og propaganda at drive en kile mellem to typer oprørske befolkning: Lidt firkantet sagt, en middelklasse og en arbejderklasse. For i et autoritært politisk system hvor løftet om reform kun i korte perioder som en sikkerhedsventil kan lukke vredens damp ud af samfundskedlen, er der kun ét sted hvor befolkningen reelt kan få afløb: Nemlig på gaden. Og hvis iranere fra både samfundets midte og nedre lag, fra både slumkvarterer og universiteterne, mødes her i fælles front, vil selv det mægtigste sikkerhedsvæsen da kunne modstå dem?

Selvom oprørere ikke altid ser sig i samme båd, er de ofte forbundet med hinanden på tværs af tid og rum og skæbner i kraft af deres fælles modsætning, nemlig repressionen. Og nogle gange kan den egentlige overraskelse ligge i, at et givent oprør ikke kom noget før. "Når historien skrives som den bør skrives", skriver den førnævnte CLR James i sit klassiske studie af slaverevolutionen i Haiti i 1791-1804, *Black Jacobins*, "er det massernes tilbageholdenhed og store tålmodighed, og ikke deres vildskab, der overrasker".

VIDERE LÆSNING

Rasmus Chr. Elling:

Irans Moderne Historie, Gyldendal, København 2019.

C. L. R. James:

The Black Jacobins: Toussaint L'Ouverture and the San Domingo Revolution, Vintage, London. 1989 (1938).

Charles Kurzman:

The Unthinkable Revolution in Iran, Harvard University Press, Cambridge MA. 2005.

MOHAMMAD MAGHOUT OG DET POLITISKE TEATER I SYRIEN – ET ÅNDEHUL FOR DEN FOLKELIGE MODSTAND MOD DIKTATURET

Det arabiske forår slog i 2011 igennem i Syrien som et oprør mod en forældet autokratisk styreform. En styreform, der ikke blot forhindrede udviklingen af et mere bæredygtigt demokrati men som også forhindrede ungdommen i at udfolde sin energi og sit potentiale. Ydermere var det et oprør mod korrupsion og voldsanvendelse i magtapparatet mod landets borgere. Allerede i 1970erne og 80erne var de samme motiver blevet brugt som temaer i en række teaterstykker, Tv-serier og film. Det var en slags politisk drama, der var så udtalt og mobiliserende i sin kritik, at det både i samtiden og eftertiden har vakt forundring, at det overhovedet kunne blive vist i offentligheden.

Af June Dahy

Mohammad Maghout (Ukendt fotograf; med tilladelse fra Maghoutfamilien)

Bek'en med forfatningen. Fra teaterforestillingen Ghurbe (1973)

Det politiske drama under Baathpartiet

De fire teaterstykker, der bliver taget op her, er skrevet af den syriske digter Mohammad Maghout (1934-2006). Syrien havde siden 1950'erne under Gamal Abd Nassers tilhængere og enhedsstaten med Ægypten (1958-1961) og siden under Baathpartiet udviklet sig til et militærdiktatur, der brugte politistatsmetoder til at kontrollere befolkningen. I 1973 fik landet en forfatning, der konsoliderede etpartisystemets lederskab af stat og samfund og koncentrerede magten hos præsidenten, der også var Baathpartiets generalsekretær.

Det politiske drama som kulturelt fænomen i Syrien rejser spørgsmålet om, hvilken rolle kunstneriske udtryksformer spiller i et diktatur. I en samfundsform, hvor politiske debatter ikke kan foregå, kan kunsten skabe den ramme, hvor modstand kan komme til udtryk. I Syrien har der været undtagelsestilstand fra Baathpartiets magtovertagelse i 1963. Undtagelsestilstanden legitimeres af krigstilstanden med Israel, der har stået på siden 1948, da Israel blev oprettet og som krigene i 1967 og 1973 kun yderligere har forlænget. Man kan sige at krigstilstanden er selve grundlaget for det nuværende regime og dets militære basis. En stor befolkningstilvækst, økonomiske forandringer og gentagne tørkekatastro-

Baathpartiets logo. Licens: creative commons
Teksten siger En arabisk nation med et
evigt budskab : enhed frihed socialisme

fer, der samlet har ført til forringede levevilkår for befolkningen, har imidlertid med tiden gjort denne legitimitet mere og mere irrelevant.

Teaterforestillingerne fra 1970erne og 80erne

Teaterforestillingen *Day'at Tishreen* (Oktoberlandsbyen, 1973) viser, hvordan skiftende herskere symboliseret med en *mukhtar* (lokal administrativ leder) legitimerer, at de bliver ved magten. Mukhtaren spilles i teaterstykket af den samme person, der blot skifter hovedbeklædning. Mukhtaren legitimerer sin magt ved, at han hele tiden er lige ved at forberede en befrielseskrig. En tyv har nemlig uretmæssigt lagt beslag på et stykke jord, Vingården, der tilhører landsbyen. Vingården kan både fortolkes som Palæstina og som Golanhøjderne, mens tyven kan fortolkes som Israel. I mellemtiden sørger mukhtaren for med beskidte kneb at så

splid mellem familierne i byen, så de bliver optaget af, at slås med hinanden. På den måde bliver de bedre til at vente og til at se igennem fingre med mukhtarens livsgrundlag, der først og fremmest baserer sig på at smugle forbudte varer ind på markedet. Teaterforestillingen ender med at hylde de faldne i 73-krigen, men undgår at hylde Assad og Baathpartiet.

I *Ghurbe* (Udlændighed, 1974) er handlingen igen henlagt til en landsby. I første akt skriver en selvbestaltet landsbyhøvding, en *bek* sin egen forfatning og indfører bestemmelser om, at ingen må mødes med andre end sig selv. Det nye flag for republikken Ghurbe består af tre farver: hvid, hvid og hvid. Bek'en sørger for, at bønderne bliver så forgældet til ham, at han til sidst presser dem til at sælge ham deres jorde, dog uden held. Der gøres her nar både af etpartisystemet, forfatningen af 1973 og den reelle militære underlegen-

Byen Hama efter bombningen i 1982 Licens: creative commons

hed. I anden akt kritiseres bureaukratiet i den socialistiske stat. Landsbyens landbrugskooperativ har fået tildelt en traktor, men for at få den leveret, må kooperativets bønder finde sig i at blive kastet fra det ene offentlige kontor til det andet i hovedstaden. I tredje akt har mændene i landsbyen mistet deres status. De er alle sammen blevet migrantarbejdere i Europa.

I *Shaqa'i'iq an-Noman* (Syriske anemoner, 1986-87) fremstilles krigen i Libanon som en god forretning for syriske nyrige, der får råd til at igangsætte store byggeprojekter

i Syrien. Selv om de to lande ikke nævnes ved deres rigtige navne, er publikum ikke i tvivl om at meningen her er kritik af den syriske militære tilstedeværelse i Libanon.

De tre teaterstykker *Day'at Tishreen*, *Ghurbe* og *Shaqa'iq an-Noman* er bygget op med rammefortællinger og sketchagtige scener med masser af fyndige one-liners, traditionel folke-musik, sang og dans. En fjerde komedie *Kasak ya Watan* (Skål, mit land) fra 1979 har en rammefortælling, hvor en TV-station præsenterer en *musalsal* (en TV-serie), der har navnet *Ahlam* (Drømme). Her følger man en fattig familiefar, søn af en krigsveteran og med store forventninger til at staten, som påstår at den vil sørge for hans families velfærd.

I teaterstykkerne bliver der sat fokus på den jævne borger og de undertrykkende mekanismer, som både magthaver og

almindelige mennesker bidrager til. Det gør de ved enten at tage undertrykkelsen for givet eller at opgive og overgive sig til druk. Stykkerne indledes med en erklæring om, at scenerne kan foregå i et hvilket som helst arabisk land.

Muhammad Maghouts budskaber blev leveret af skuespilleren og instruktøren Duraid Lahham, og sammen kunne de opføre forestillinger med stor folkelig appel og gennemslagskraft. Partnerskabet blev dog ødelagt, angiveligt fordi Maghout og Lahham ikke var enige om, hvor grænsen mellem manuskript og skuespil gik. Lahhams større og større overtagelse af scenen i forestillingerne udvandede tydeligvis budskaberne. Maghout og Lahham har aldrig selv offentligt forklaret, hvad deres uenighed gik ud på. I følge Maghout selv er hans dramatiske tekster netop skrevet som tekster, hvor flere stemmer taler, i modsætning til poesien, hvor kun én stemme taler. Deraf må følge at forestillingen mister sit formål, hvis den bliver til en monolog. Forestillingerne blev vist på teatre i Damaskus og filmet som TV-optagelser, der blev distribueret til markedet på video.

Kunsten som bærer af oprør i diktaturet

Caterina Preda, der er politolog og professor ved universitetet i Bukarest i Rumænien har undersøgt, hvilken rolle kunst

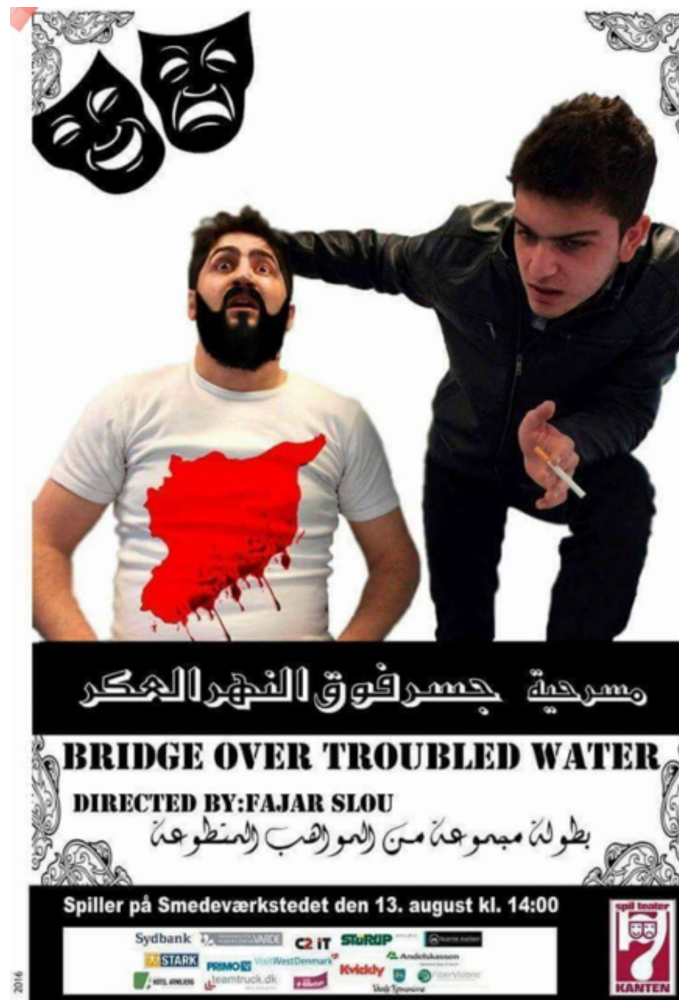

Den ældre Maghout. Kilde: wikimedia.org

og kultur spiller i diktaturer. Hun mener, at netop de folkelige udtryksformer, som man også finder i Maghouts teaterkunst er med til at etablere kollektive identiteter og samtidig giver almindelige mennesker mulighed for at udtrykke det, der ellers ikke kan siges. Lisa Wedeen en amerikansk politolog, der opholdt sig i lange perioder i Syrien i 1980'erne taler om, at der i Syrien eksisterede en *as if* kultur; en kultur, hvor alle er klar over realiteterne, men opfører sig, som det forventes i det offentlige rum. I diktaturet betyder det, at man som borger officielt skal hylde regimets fortælling om sig selv. Det kan være når skolebørn i kor skal råbe partislogans og prise præsidentens heltegerninger. El-

ler når studerende eller offentligt ansatte bliver kaldt ud til at marchere gennem byernes gader for at hylde Baathpartiets indsats for nationen. Teaterstykkerne bryder med denne kultur.

Caterina Preda fremhæver at den stats-sanktionerede direkte kritik er usædvanlig. Særligt kan det undre, at den kunne finde sted i 1970-erne og 80-erne i Syrien, hvor det mindste tegn på politisk opposition sendte folk direkte i fængsel. Efter sigende godkendte Hafez Assad (1930-2000) selv de to første af Maghouts teaterstykker og det nævnes flere steder, at Assad og Maghout mødtes, og at Assad sagde at Maghout bare skulle sige til, *hvis han havde brug for noget*. Maghouts uklare forbindelse til regimet har kompromitteret hans eftermæle. Regimet så en fordel i at kunne bruge Maghouts talent. Netop fordi han i sit drama kunne bryde *as if* diskursen og sætte ord på tingenes

Opslag om forestillingen Bridge over troubled water (Fajar Slou)

reelle tilstand, kunne han tilvejebringe et åndehul for publikum. Publikum kunne føle at det, der var forbudt at sige højt, alligevel kunne bringes ud i det offentlige rum. Deres stemme kunne altså høres, og for et øjeblik kunne man – borgerne – tro på, at der ville komme forbedringer i hverdagen. På den måde kunne man lette spændingen i samfundet. Begrebet kaldes af almindelige borgere for tanfis – at lukke dampen ud.

Højdepunktet af dette paradoks blev nået med TV-serien *Wadi al-Misk* (Moskusdalen, 1982), der blev vist på syrisk stats-TV under den mest repressive periode i det moderne Syriens historie. I perioden 1979-1982 havde Det Muslimske Broderskab i Syrien ført krig mod et regime domineret af den religiøse Alawi minoritet, formentlig inspireret af den ægyptiske dissident Sayyid Qutb (1906-1966) og med støtte fra højtpositionerede personer i Jordan. Krig skal forstås bogstaveligt, for broderskabet udførte organiserede attentater på alawitiske militærfolk. Regimet blev med attentaterne ramt i sit centralnervesystem og formentligt så rystet, at frykten for Det Muslimske Broderskab blev en del af regimets politik.

Regimet satte en stopper for Broderskabet ved at gøre det ulovligt, sende mistænkte i fængsel og ved ikke mindst

brutalt at bombe hele den centrale del af byen Hama, hvor et ukendt antal mennesker mistede livet. Tabstallene anslås til at ligge mellem 20.000 og 50.000 personer. Samtidig i foråret 1982 viste stats-TV igen og igen beslaglagte våbenlagre, og TV-serien Wadi al-Misk fastholdt belejligt befolkningen foran TV-skærmene. På den måde kunne man tilvejebringe et åndehul som beskrevet ovenfor. Det var ikke kun Det Muslimske Broderskab der blev forbudt. Det blev al anden opposition også, uanset om den ligesåvel var modstander af Broderskabet. Selvom politisk opposition formelt havde været illegalt siden 1973, sattes nu en klapjagt ind på alle, der udtrykte den mindste kritik af regimet og Assad. I denne periode blev også de palæstinensiske fraktioner i Syrien, der ikke eksplicit meldte sig som loyale over for Assad, også forbudt og forfulgt.

Maghouts værker

Via sine teaterstykker og TV-serier blev Maghouts kunst bredt kendt. Mange forbandt dog først og fremmest den karakteristiske satiriske form med skuespilleren Duraid Lahham (f. 1934). Ikke desto mindre var det politiske teater kun en mindre del af Mohammad Maghouts samlede kunstneriske produktion. Hans personlige historie har afgørende betydning for de forskellige udtryksformer han benyttede og de betingelser, de var skabt under.

Scene fra teaterforestillingen
Bridge over troubled water
(Ole F. Gudmundsen)

Som cirka 20-årig blev Maghout fængslet. Under fængselsopholdet blev han udsat for tortur. Hans oplevelser er indgående og sammenhængende beskrevet i Maghouts eneste roman *Al-Urjuha* (Gyngen) samt i teaterstykket *Al-Usfur al-Ahdab* (Den pukkelryggede fugl). Begge værker er skrevet omkring 1960, men ingen af dem udkom før langt senere. Gyngen udkom i 1986 i London på forlaget Riad Rayyes, et forlag etableret af Maghouts ven af samme navn, og som blandt andet udgav værker af de syriske forfattere, der ønskede at undgå censuren i Syrien. Den pukkelryggede fugl udkom først i udgivelsen *A'mal Mohammad Al-Maghout* (Maghouts værker), der blev trykt på det irakiske eksilforlag Dar al-Mada i 1998, der ligger i Damaskus. En anden udgivelse *Sa akhun watani* (Jeg vil forråde mit land) udkom ligeledes hos Riad Rayyes i London i 1987 og senere på al-Mada i Damaskus.

Udgivelseshistorien for så vidt angår Maghouts værker er uklar. Det skyldes at flere af værkerne har været gemt væk af frygt for repressalier fra myndighederne. Når så en lejlighed har budt sig, som da Riad Rayyes' eksilforlag i London åbnede, har de fået mulighed for at udkomme. Slående er det også, at manuskripterne til de fire nævnte teaterstykker og mange andre dramaer ikke er blevet udgivet, mens Den Pukkelryggede Fugl (1960) omvendt aldrig har været opført.

Arrestationen af Maghout i 1955 er central for hans forfatterskab og peger frem mod oprøret i 2011. Det at skrive blev for Maghout en overlevelsesstrategi. Da Syrien og Ægypten i 1958 blev slået sammen i en stat, flygtede han til Libanon af frygt for at blive fængslet igen. I Libanon fik han anerkendelse for sine prosadigte, og han var i en periode knyttet til tidsskrif-

FAKTA:

Mohammad Maghout

- **Født 1934 i provinsbyen Salamiya i Hamaprovinsen i Syrien.**
 - **Flygtede til Libanon 1959 -1961 under den syrisk-ægyptiske enhed under Nasser.**
 - **Udgav sine første to digtsamlinger i Beirut i 1959 og 1960 på tidsskriftet Shi'rs forlag, mens den tredje udkom i Damaskus 1970.**
 - **I perioden 1973-1987 skrev han manuskript til teaterstykker, film og TV-serier, der blev produceret, opført og vist i Syrien.**
 - **I 1974 skrev han fængselsromanen Gyngen, der dog først udkom i London 17 år senere på forlaget Riad Rayyes i London.**
 - **I 1987 skrev han essaysamlingen Jeg vil forråde mit land, der udkom på Riad Rayyes i London 1987 og først i 2001 i Damaskus.**
 - **1998 udkom hans samlede værker i Damaskus.**
 - **2001 udkom digt- og essaysamlingen Blomsterbøddlen.**
 - **2005 udkom Østen for Eden, Vesten for Gud, som er en samling af nye og gamle digte og essays**
 - **2005 modtog Maghout Bachar Assad-ordenen i Damaskus**
 - **2006 døde Maghout i sit hjem i Damaskus**
-

tet Shi'r (Poesi). Shi'r var et slags kultur-radikalt tidsskrift, der var meget optaget af at søge nye veje inden for det poetiske udtryk. Tidsskriftet havde navn efter sit amerikanske forbillede Poetry Magazine og de digtere, der var knyttet til Shi'r, beskæftigede sig både med at skrive poesi og med at oversætte udenlandsk poesi til arabisk. På den måde blev den poetiske horisont udvidet. Det betød blandt andet, at den levede erfaring kunne komme mere direkte til udtryk. Maghout fik udgivet to digtsamlinger på Shi'rs forlag i Beirut, og i disse første udgivelser kunne han skrive om fængslingen og det menneskelige nedbrud det havde medført. Den personlige erfaring med at have været i fængsel og den kunstneriske produktion, der udspringer deraf, giver ham en kapital, der kan rehabilite ham i lyset af oprøret i 2011. For det første har arrestationen som magtmiddel mod befolkningen fået fornyet, beklagelig aktualitet. Arrestationer, tortur og i mange tilfælde død eller total forsvinden har været en del af den pris, man har måttet betale for at have taget del i oprøret, der startede med demonstrationer i 2011. Syrian Networks for Human Rights anslog i marts 2020, at der stadig er cirka 130.000 arresterede i syriske fængsler. Truslen om frihedsberøvelse og tortur er stadig regimets foretrukne middel til at kontrollere befolkningen. For det andet har den syriske diaspora, der er opstået

June Dahy

June Dahy er studielektor og underviser i arabisk sprog, litteratur og samfundsforhold. Hun arbejder med at udvikle undervisnings- og læringsmetoder i arabisk sprog fra begynderniveau til overbygningen. Derudover beskæftiger hun sig med litterær oversættelse fra arabisk.

efter 2011 givet mulighed for en fri debat. Debatten foregår mest på internettet via nye netaviser og TV-stationer, debatfora, kulturelle platforme og nye forlag, hvor der både udkommer skønlitteratur og faglitteratur. Der også opstået tænketanke, hvor der foregår en ikke ubetydelig vidensproduktion. Flere menneskerettighedsorganisationer arbejder nu også åbenlyst og fra udlandet, hvor de kan holde øje med overtrædelse af menneskerettigheder i Syrien.

Maghout er for længst gået ind i den arabiske litteraturhistorie som en af dem, der med sine prosadigte udfordrede gængse poetiske normer. For Maghout lå det poetiske udtryk ikke kun i poesien, men kunne lige så godt komme til udtryk i dramaet, som den overraskende tanke eller det skæve perspektiv.

At hans drama har dannet skole, kunne man se i Danmark i 2017, hvor ama-

tørscenen 7kanten i Varde opførte teaterstykket *Bridge over troubled water*. Her instruerede den syriske manuskriptforfatter, skuespiller og instruktør – nu flygtning i Danmark – Fajar Slou danske sprogskolere og unge syriske sprogskolere i at opføre sit teaterstykke. Teaterstykket benyttede sig af samme satiriske stil som rammefortællingen i *Kasak ya Watan* (Skål mit land). Maghouts oprør i dramaet, der i forrige århundrede var bundet af samme magthavere, som han talte direkte i mod, har altså nu vist sig som skabende kraft uden for Syrien, ligesom det formentlig vil overleve de samme magthavere i Syrien.

VIDERE LÆSNING

Cooke, Miriam

Dissident Syria making oppositional arts official, Duke University Press, Durham 2007.

Preda, Caterina

Arts and Politics under Modern Dictatorships: A Comparison of Chile and Romania, Springer International Publishing 2017.

Schami, Rafik

The dark side of love, The American university of Cairo Press 2009

Wedeen, Lisa

Ambiguities of domination : politics, rhetoric and symbols in contemporary Syria, University of Chicago Press 1999.

Ziadeh, Radwan

Power and Policy in Syrian : Intelligence Services, Foreign Relations and Democracy in the Modern Middle East, I.B. Tauris and Co Ltd, London 2011.

HONGKONG I OPLØSNING: BILLEDER TIL ET OPRØR

Efter Kina introducerede en national sikkerhedslovgivning for Hongkong den 30. juni 2020, stod det klart, at det var det endelige dødstød for den protestbevægelse, der havde bølget gennem byen det sidste år. I løbet af få dage forsvandt protestmateriale fra byens murer, og deltagere i protestbevægelsen følte sig nødsaget til at slette slogans, billeder og andre udsagn fra sociale medier. Med andre ord blev det meget hurtigt tydeligt både på gaden og i cyberspace, at Hongkong var under forandring. Men hvad er det egentlig, der sker? Er Hongkong ved at forsvinde?

Af Mai Corlin Frederiksen

Protestmur på Hongkongs Polytekniske Universitet. Universitetet blev i november 2019 centrum for konflikten gennem en to uger lang og meget intens besættelse af universitetet, der også inkluderede voldsomme ildkampe med politiet, når de forsøgte at trænge ind på universitetet.

På mange måder oplevedes protesterne og demonstrationerne i Hongkong 2019-2020, som et visuelt bombardement. Trafikknudepunkter, fodgængerbroer, bus- og metrostationer, universiteter, torve ved butikcentre, cafeer og handelsstrøg var overplastret med protestplakater og andet protestmateriale, der blev fornyet hver dag med friske budskaber og nye informationer om politiets og protestbevægelsens fremfærd. Det var en besættelse af Hongkong med visuelle redskaber – en taktik der muliggjorde en langt større udbredelse af bevægelsens budskaber og dermed også en langt større offentlig opbakning til bevægelsen end før set. De danske og udenlandske medier viste billeder af massedemonstrationer, tåregas og voldelige sammenstød med politiet, men på gaden i Hongkong var det protestbevægelsens visuelle fremtoning, der var dominerende. Protestbevægelsen og den autonome gruppe, der kaldte sig

PR-gruppen brugte enorme mængder energi på at opretholde og producere materiale til protestmurer over hele territoriet. Selvom coronapandemien havde sørget for en klar nedkøling af indsatsen, så var det introduktionen af den nye nationale sikkerhedslovgivning for Hongkong 30. juni 2020, der gav det endelig dødsstød til bevægelsens billeder og slogans.

Baggrund for protesterne

Protestbevægelsen begyndte i juni 2019 som en reaktion imod indførslen af en udleveringsaftale, der ville give blandt andet Kina ret til at få udleveret personer til retsforfølgelse. Bekymringen hos befolkningen i Hongkong var, at Kina derigennem ville få en bagdør til at fængsle politiske dissidenter, der indtil nu havde levet i relativ sikkerhed i Hongkong.

Som reaktion gik befolkningen i Hongkong på gaden med krav om, at udle-

Frihedsgudindestatuer på Polyteknisk Universitet klædt ud som demonstranter med det sorte tøj og den velkendte, gule sikkerhedshjelm. På banneret mellem dem står der: Anti-udlevering til Kina, gør modstand mod den onde lov.

veringsaftalen skulle skrottes. Ifølge en gruppe forskere fra Hongkong, der lavede spørgeskemaundersøgelser under demonstrationerne i sommeren 2019, gik mere end 1 million af Hongkongs 7,5 millioner store befolkning på gaden den 9. juni 2019. Knap en uge efter, 16. juni 2019, anslår de, at to millioner mennesker gik på gaden for at vise deres utilfredshed. Der var med andre ord opbakning til modstanden mod udleveringsloven meget bredt i befolkningen. De første slogans fra juni og juli 2019 var således primært knyttet til uviljen mod udleveringsaftalen med kamp-råb såsom 'anti-udlevering til Kina'. Deraf kommer også bevægelsens første navn: anti-udleveringsbevægelsen. Men som situationen skred fremad og kampen intensiveredes gik demonstranterne blot et par måneder inde i bevægelsen over til at forlange de "fem krav" opfyldt. De fem krav handler om krav i forhold til demokratiske rettigheder såvel som krav om undersø-

Protestmur ved Plaza Hollywood Shopping Mall, Diamond Hill metro station. På de 2x4 tegn på hvide a4 papirer står der: Genopret Hongkong, vor tids revolution.

gelses af politiet og regeringens fremfærd i relation til demonstrationer, der er endt i voldelige sammenstød. Det vil også sige, at selvom udleveringsaftalen til sidst blev lagt til side 4. september 2019, blev det af befolkningen i Hongkong opfattet som alt for sent. Nu handlede kampen snarere om retten til selv at definere hvad og for hvem Hongkong er. De forskellige fløje i protestbevægelsen formåede at samles om et fælles mål: at minimere kinesisk indflydelse i Hongkong. Efteråret 2019 var præget af yderligere sammenstød og en række hændelser, der eskalerede konflikten voldsomt. Som følge af dette, bliver aktivisten Edward Leungs slogan "genopret Hongkong – vor tids revolution" det altoverskyggende kampråb. Kampråbet taler direkte ind i mange Hongkongers ønske om et Hongkong uden kinesisk indflydelse. Følelser der kun er blevet forstærket som følge af politiets og regeringens håndtering af konflikten, der af mange

En af de mange versioner af "Tank-man"-billedet, der oprindeligt stammer fra opstanden på den Himmelske Freds Plads i Beijing i 1989. Her er det Hongkong, der er ved at blive kørt over af tanks.

opfattes som overdrevet voldelig. Edward Leungs kampbråb om genopretning og revolution i Hongkong var noget af det første, der blev gjort ulovligt med indførslen af den nye sikkerhedslovgivning. Eftersom meget af det visuelle protestmateriale bar netop dette slogan, og det er blevet gentaget igen og igen på sociale medier og andre fil-delings platforme, blev størstedelen af bevægelsens visuelle aftryk med et kriminaliseret.

Forsvindingspunktet

Det bagvedliggende ræsonnement for at gå på gaden i millionvis og for at samles på tværs af uenigheder, er også knyttet til frygten i store dele af Hongkongs befolkning for, at Hongkong forsvinder. Forsvindingspunktet forstås som den dag, Hongkong er fuldstændig opslugt af Kina og er blevet magen til enhver anden by på Fastlandskina. Det er på mange måder en frygt, der har ligget og ulmet lige siden Hongkong overgik fra britisk til kinesisk overherredømme i 1997 og som ydermere blev næret af håndteringen af demonstrationerne på den Himmelske Freds Plads 4. juni 1989 (kendt i Hongkong som Tiananmen Massakren). Massakren omkring Tiananmen-pladsen fandt sted kun 4 år efter Margaret Thatcher havde underskrevet overdragelsesaftalen med Kinas daværende leder Deng Xiaoping. Frygten for og spekulationerne i, hvad Kina kun-

Pepe-the-frog i mange forskellige afskygninger fra en protestmur i en fodgængertunnel i Sham Shui Po. På plakaterne er der velkendte slogans, spørgsmål og opfordringer til for eksempel at råbe ud ad vinduet hver aften kl. 22.00.

ne finde på, så snart de havde overtaget Hongkong, var således mange og bragede i alle mulige forskellige dystopiske og mere økonomisk optimistiske retninger. Således blev Tiananmen-traumet, som Ackbar Abbas beskriver det, styrende for en hel generation af hongkongere, selvom meget også har forandret sig siden Abbas skrev sin velkendte bog om Hongkong, som en "culture of disappearance" i 1995.

Hongkongs forsvinden er således en fremtidig tilstand som alle hongkongere forholder sig til og er derfor en vigtig

referenceramme for at forstå den måde befolkningen i Hongkong reagerede på, da de så for sig en mulig indskrænkning af deres frihedsrettigheder. Ligeledes er det forsvindingspunktet som protestbevægelsen ser for sig, når de tapetserer byen med bevægelsens krav og billeder. Med billeder og grafisk materiale gjorde de det tydeligt for enhver, at det uafhængige Hongkong, de drømmer om, var lige der på protestmuren foran dem. De viste ganske enkelt, at Hongkong ikke kan forsvinde, så længe de er der.

Protestplakat der viser demonstranterne som "mæglere" mellem præsident Trump og præsident Xi Jinping. Illustrere tydeligt Hongkong som klemte ind mellem to stormagter.

Bevægelsens sammensætning

Udefra set lignede protestbevægelsen i Hongkong langt hen ad vejen en stor, folkelig bevægelse med et samlet ønske om at begrænse kinesisk indflydelse på Hongkong. Europæiske og amerikanske medier fokuserede på bevægelsen som en demokratibevægelse, hvilket den på mange måder også er. Men det er vigtigt også at forstå, hvor fragmenteret bevægelsen samtidig er, og at bevægelsen gjorde store anstrengelser for netop at overkomme interne uenigheder til fordel for et fælles mål om et frit Hongkong. Bevægelsen består således af alt fra anarkister og andre venstreorienterede aktivister til populistiske, pro-demokrater og det som i Hongkong er kendt som lokalister.

Lokalisterne

Især lokalisterne har vundet genhør hos den brede befolkning og det er også fra lokalisterne, at det altoverskyggende

kampkrav "genopret Hongkong – vor tids revolution" kommer. Lokalisterne baserer deres krav på Hongkong i en forbindelse til jorden eller territoriet Hongkong og er primus motor i formationen af en særskilt Hongkong-identitet – en identitet der ikke kan rumme fastlandskinesere. Lokalisters projekt er altså i høj grad et nationalistisk projekt, der ikke sjældent kommer til udtryk i en racistisk tilgang til fastlandskinesere som uciviliserede, hjernevaskede kommunister, der forsætligt stjæler velfærdsgoder fra trængende Hongkong-borgere. Det er også i denne lejr, vi skal finde baggrunden for støtten til tidligere præsident Donald Trump, der med sin Kinakritiske retorik har vundet genhør i Hongkong. Det er muligvis også derfor, vi har set en udpræget brug af Pepe-the-frog, som figur til støtte for protestbevægelsen. Pepe-the-frog blev i USA overtaget af alt-right Trump-støtter, om end Pepe i Hongkong har fået en langt

bredere skare af følgere end blot dem, der støtter Trump.

Anarkisterne

Modsat lokalisterne er anarkisterne på den anden side optaget af solidaritet med kæmpende, undertrykte folk over hele jorden og forsøger at knytte kampen i Hongkong til frihedskampe i for eksempel Taiwan og Thailand og områder i fastlandskina. De søger at skabe en solidaritetsbevægelse med befolkningen i det kinesiske fastlandsterritorium Xinjiang, et område der gennem de senere år især er blevet kendt for deres internering af muslimske dissidenter og andre kritiske røster i såkaldte genuddannelseslejre – i Hongkong som oftest referret til som koncentrationslejre. Anarkisterne arbejder som små netværk, der transporterer protestzines og informationer om situationen i Hongkong rundt til grupperinger inden for det kinesiske fastlands grænser. Det er også

Protestplakat der viser en ung, sårbar demonstrant med en kugle for panden. På hendes hjelm står der: Lad venligst være med at skyde mod demonstranternes hoveder.

hos anarkistiske grupperinger, at vi finder store indsatser for at oversætte kritiske tekster og forbinde grupper gennem en forestilling om gensidig hjælp og dermed også her, vi finder den største kritik af lokalisternes manglende solidaritet.

Pro-demokraterne

Et sted mellem disse to yderpositioner finder vi pro-demokraterne, der som et af deres vigtigste værktøjer forsøger at gøre brug af internationale mekanismer og eksisterende demokratiske institutioner til at påvirke den kinesiske regerings fremfærd i Kina. Det er i denne gruppering vi finder Demosisto med Joshua Wong og Agnes Chow, der har været forpersoner for den pro-demokratiske tilgang til protesterne. Med deres mobilisering af international støtte til protestbevægelsen i Hongkong blev de hurtigt USA og Europas foretrukne billede på protestbevægelsens frontfigurer og den ungdom som protestbevægelse-

sen også repræsenterer. Wong og Chow blev for nyligt fængslet på baggrund af den nye sikkerhedslovgivning og deres engagement i organiseringen af offentlige demonstrationer.

I bevægelsens første halve år lykkedes det disse modsatrettede grupperinger at finde sammen om fælles mål og ikke splintres af uenighed, som det skete for blandt andet Umbrella-bevægelsen (paraply-bevægelsen) i 2014. Sammenholdet på tværs af holdningerne afspejlede sig i de populære protestslogans, som for eksempel "Ingen splittelse og ingen brud på bånd" og "brødre bestiger bjerge, hver mand sin indsats", og i en udtalt uvilje mod at kritisere hinanden internt i bevægelsen. Selvom splittelse og den interne kritik i sidste ende fik plads, så var det første halve år af protestbevægelsen bemærkelsesværdig enige i, at det alt i alt handlede om et fælles mål om et Hongkong fri for kinesisk indflydelse.

Demonstranten som frihedskæmper

I det visuelle materiale som protestbevægelsen benytter sig af, er demonstranterne som oftest præsenteret som uskyldige borgere, der kæmper mod en voldelig overmagt. Typisk er demonstranterne afbildet i sort, med en sikkerhedshjelm og gasmaske på hovedet og en paraply i hånden. Det sorte tøj og gasmasken er

Plakaten her er et remake af Eugène Delacroix' revolutionsromantiske oliemaleri Liberty Leading the People fra 1830. Den er lavet af person(erne) bag Instagram-profilen Hartcourtromanticist. På banneret under står der: Genopret Hongkong, vor tids revolution.

med til at sikre anonymiteten, der både handler om at kunne agere uden at blive udpeget af politiet og om at bevægelsen påkalder sig at være uden ledere. Derfor er der ikke nogen, der bliver fremhævet som leder i det visuelle protestmateriale, men demonstranten som figur bliver gentaget i et væk og har en central position i formationen af en politisk identitet som hongkonger og som demonstrant. Demonstranten kæmper for et frit Hongkong og drager omsorg for andre demonstranter. Demonstranten er således både frontkæmperen, førstehjælperen, skolepigen og journalisten. De bruger hverdagsobjekter som paraplyer, trafikkegler, stokke, tennisketchere og meget andet i kampen mod overmagten. Gennem den massive produktion af visuelt materiale skabte bevægelsen en vedholdende forestilling om et Hongkong, der aldrig forsvinder. Derfor var det også særdeles iøjnefaldende, da deres visuelle tilstedeværelse i byen

forsvandt med introduktionen af den nye sikkerhedslov. De store, offentlige komplekser af protestmurer, der var overalt i Hongkong, blev fjernet af modstandere af protestbevægelsen og af folk hyret af regeringen og distriktsrådene. Private protestmurer i cafeer og butikker blev fjernet af ejerne selv. Det blev meget hurtigt meget tydeligt, at Hongkong er under forandring.

Er Hongkong ved at forsvinde?

I forhold til spørgsmålet om Hongkong er ved at forsvinde, så er det meget tydeligt, at der er sket en klar indskrænkning i indbyggernes frihedsrettigheder. Lærere i byens skoler har fået skræppe henstillinger om ikke at tale imod Kinas sag og ikke at promovere protestbevægelsen på nogen som helst måde. Protestbevægelsens aktiviteter er gået under jorden, flyttet til udlandet eller migreret over på de sociale medier, protestmurerne er stort set væk. Politiske grupperinger, som Joshua

Wong's Demosisto og lokalisternes Studentlocalism og Hongkong National Front opløste sig selv i timerne efter sikkerhedsloven blev indført. I begyndelsen af januar 2021 blev over 50 aktivister og lovgivere anholdt; med et slag blev Hongkongs samlede opposition udraderet. Det er med andre ord blevet sværere – meget sværere – at være i demokratisk opposition i et Hongkong, der i stigende grad vender sig mod Fastlandskina for juridisk vejledning. Når det så er sagt, så adskiller Hongkong sig stadig markant fra byer i Fastlandskina i forhold til deres frie adgang til internettet, deres uddannelsessystem og til hvad medierne kan skrive, selvom også disse friheder konstant er under beskyndning fra regeringen i Hongkong. Spørgsmålet er nok i virkeligheden ikke *om* Hongkong forsvinder, men derimod *hvornår* Hongkong, som vi kender det, forsvinder.

Mai Corlin

Mai Corlin er Carlsberg Foundation Postdoctoral Fellow og forsker i protestbevægelsen i Hongkong, dens billedpolitik og konsekvenserne af den nye sikkerhedslovgivning. Tidligere har hun forsket i socialt engagerede kunstpraksisser i Kina og Hongkong og har i den forbindelse udgivet bogen *The Bishan Commune and the Practice of Socially Engaged Art in Rural China* (Palgrave Macmillan, 2020).

VIDERE LÆSNING

“Remolding Hong Kong

A View of the Movement from the Mainland.” Authors Chuang 2020. <http://chuangcn.org/2020/05/remolding-hong-kong/>

Francis L. F. Lee, Samson Yuen, Gary Tang and Edmund W. Cheng.

“Hong Kong’s Summer of Uprising,” *China Review*, Vol. 19, No. 4 (November 2019).

Jeffrey Wasserstrom.

Vigil: Hong Kong on the Brink, Columbia Global Reports, New York 2020.

Promise Li.

“It’s Time for Hong Kong to Reckon with its Far-right,” *Lausan*, Hongkong 2020. <https://lausan.hk/2020/hong-kong-reckon-with-far-right/>

DET ASIATISKE OPRØR I NORDENGLAND 2001

England oplevede en række uroligheder fra 1970'erne og frem i tidligere industribyer med en høj koncentration af sydasatiske migranter og deres efterkommere. Højreradikale bevægelser var ofte anledningen til uroligheder, som af offentligheden blev betegnet etniske uroligheder, men af repræsentanter for de marginaliserede grupper blev benævnt 'det asiatiske oprør'. De racekonflikter Storbritannien oplevede i de årtier har været med til at forme generationers måde at handle på i relation til myndigheder og har været en kilde til latente spændinger i det britiske samfund. I Bradford kulminerede det i 2001 med flere dages uro i gaderne i et af byens socialt ressourcetsvage kvarterer. Hvad var optakten til begivenhederne i Bradford? Hvordan blev urolighederne i Bradford opfattet af myndigheder og politikere? Og hvordan har britiske myndigheder handlet siden 2001?

Af Brian Arly Jacobsen

Manningham, Bradford februar 2020, hvor urolighederne fandt sted i 2001. Den gamle tekstilfabrik i forgrunden tv. og og i baggrunden moskéen, The Jamia Masjid Hanfia Mosque, som åbnede i 1995, Foto: Jes Heise Rasmussen

Unge i Oldham, Burnley, Stoke, Leeds og Bradford gik i sommeren 2001 på gaden for at forsvare deres samfund mod racistisk vold. Myndigheder, politikere og medier fremstillede det som etniske uroligheder. De unge selv, som i dag er blevet voksne, betegnede det som et oprør. Denne artikel handler om begivenhederne i sommeren 2001, optakten og hvad der senere skete.

I februar 2020 var jeg med en kollega (lektor på Københavns Professionshøjskole Jes Heise Rasmussen) i Bradford i Nordengland for at undersøge, hvordan organisationer og myndigheder opfattede og håndterede begivenhederne i Bradford og andre nordengelske byer i sommeren 2001, og hvad de siden har gjort for at forebygge en lignende situation. En af civilsamfundsorganisationerne vi besøgte, var Muslim Women's Council, den største muslimske kvindeorganisation i Storbritannien. Da jeg overfor en af kvinderne, vi

interviewede, benævnte begivenhederne i 2001 som 'the riots' (urolighederne), rettede hun mit ordvalg til 'the Asian Rebellion' (Det asiatiske oprør). Først senere gik årsagen til forskellen i måden at omtale begivenhederne på op for mig. Jeg vil senere i artiklen diskutere forskellen i betydning mellem uroligheder og oprør. Det er ikke blot en begrebslig forskel men en politisk med konsekvenser for opfattelsen af begivenhederne i forskellige befolkningsgrupper.

Bradford er blevet et af de vigtigste muslimske centre i Storbritannien. Storbritanniens første muslimske borgmester valgt i 1985, Muhammad Ajeeb, var fra Bradford og den første muslimske rådmand sad i Bradford Rådhus i 1972. Allerede i 1970'erne var flere af byens fredsdommere (læggdommere) muslimer, herunder kvinder. Bradford har også en af de få muslimske pigeskoler i landet: Feversham College.

TABEL 1

Muslimsk befolkning i Storbritannien og visse områder 2001

Storbritannien som helhed 2,8%

Tower Hamlets
(område i øst-London) 36%

Newham (område i vest-London) 24%

Blackburn / Darwen 19%

Bradford 16%

Brent 12%

Leicester 11%

Oldham 9%

Kilde: UK Census 2001.

FAKTA:

Bradford historisk og demografisk

- Bradford er en traditionel arbejderklasseby i Nordengland, som siden begyndelsen af 1800-tallet har været kendt for sin industrielle tekstilproduktion. Bradford er blandt andet kendt for den unikke bydel Saltaire, som er en victoriansk industriarbejdermodelby fra 1853 (UNESCO World Heritage). Siden den hurtige vækst i det 19. århundrede har der været flere betydelige indvandringsbølger, især irske (19. århundrede), polakker (1940-50'erne) og sydasiatiske befolkningsgrupper fra de tidligere britiske kolonier siden 1950'erne.
- Folketællingen i 2001 viste, at der boede 467.665 personer i Bradford distrikt (539.776 i 2019), hvilket gør byen til det syvendestørste distrikt i England. Byen oplevede arbejdsløshed og økonomisk nedgang, da tekstilindustrien lukkede i 1970'erne.
- Folketællingen opdelte i 2001 befolkningen i 78,3 (67,4)* procent hvide, 19,1 (26,8) procent asiatiske, 1,5 (2,5) procent blandet race, 0,9 (1,8) procent sort og 0,2 (1,5) procent fra andre racer ¹⁾.
- I 2001 havde Bradford den næststørste befolkning af sydasiater i Storbritannien med cirka 68.000 af pakistansk herkomst, 12.500 indere, 5.000 bangladeshere og 3.000 andre asiater. Langt de fleste af disse havde muslimsk baggrund. Cirka 16 procent af befolkningen i Bradford var muslimer i 2001, en procent var hinduer og en procent var sikher.

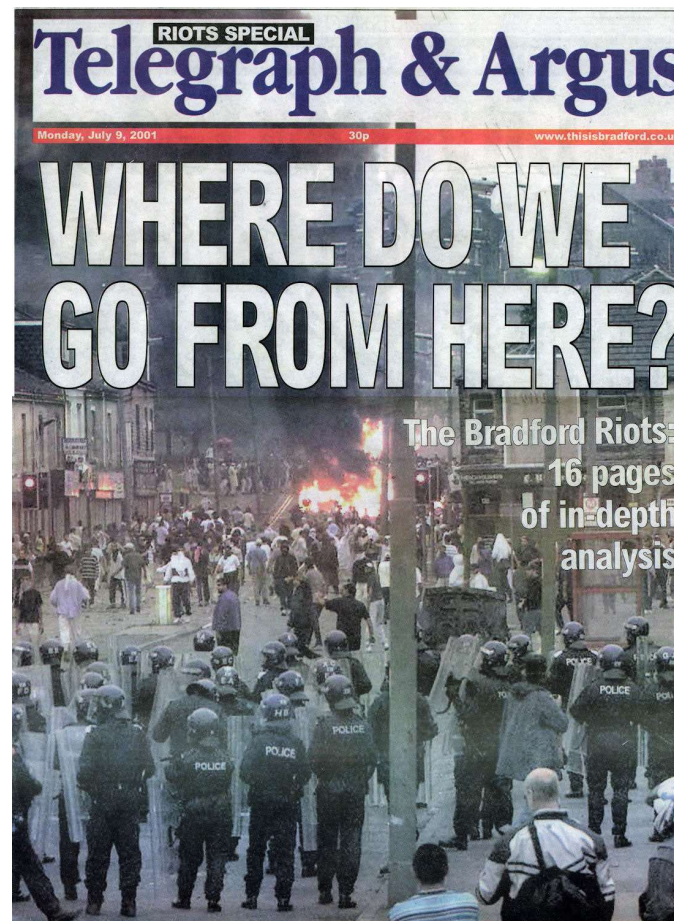
**Tallet i parentes angiver samme kategori for seneste folketælling i 2011.*

¹⁾Race- og nationalitetskategorier er omdiskuterede i relation til den britiske folketælling og ikke altid dækkende for den enkeltes identitetsmæssige oplevelse. Den "hvide" selvklassificeringsmulighed omfattede ex. en underkategori af "engelsk/walisisk/skotsk/nordirsk/britisk". Det samme gælder kategorien "asiatisk" med etniske underkategorier.

Begivenhederne 2001

Den 7. juli 2001 var Bradford vidne til massive uroligheder som senere spredte sig til andre nordengelske byer efter at have begyndt i Oldham og Burnley. Det var i Bradford at flest deltog i urolighederne. Det er siden blevet beskrevet, som de værste optøjer nogensinde set på det britiske fastland. Som i andre områder, hvor der opstod uroligheder, var højreekstreme og neo-nazistiske organisationer aktive. På trods af at en march fra the National Front blev forbudt på selve dagen for urolighedernes begyndelse, identificerede mange vidner store højreradikale grupper i Bradford centrum. Spændinger mellem politi, asiatiske-muslimske grupper og nynazistiske grupper førte til konfrontation mellem dem. Volden eskalerede. Resultatet blev aftenens uroligheder: 400–500 asiatisk muslimske unge kæmpede en kamp med politiet i forstaden Manningham. 326 betjente blev såret, hvoraf ca. to tredjedele var fra objekter kastet mod

politiet. Mere end 1.000 politibetjente var involveret i operationen. De anslåede samlede omkostninger var, ifølge rapporter, over 11 millioner £, selvom estimerne varierer. Der var i alt 297 anholdelser; 187 mennesker blev anklaget for oprør, 45 for vold og 200 fængselsstraffe blev i alt afsagt med 604 år til sammen.

"Where do we go from here?", Bradford Riots, 7. juli 2001, forside på den locale avis *Telegraph & Argus*. Licens: creative commons

²⁾Citaterne i dette kapitel er hentet fra rapporten FAIR JUSTICE. *The Bradford Disturbances, the Sentencing and the Impact of Christopher Allen (2013)*. Oversættelser er forfatterens egne.

Uafhængige rapporter om urolighederne identificerede et samfund, der var blevet opdelt efter race, kulturelle, sociale og religiøse kategorier som hovedårsagen. Ingen af disse rapporter eller mediernes fremstilling af begivenhederne behandlede de aktiviteter og den rolle, som de højreekstreme politiske grupper og partier, der opererede i Bradford, havde. Set fra de lokale aktivisters perspektiv var gadekampene et forsvar for deres ret til at eksistere uden racistiske paroler og forskelsbehandling på lige vilkår med resten af den engelske befolkning, som repræsentanterne fra Muslim Women's Council forklarede det for os. Det var et oprør, som jeg senere vil vise, mod dæmonisering, mod marginalisering, mod racisme som mest tydeligt kom til udtryk i the National Fronts march og paroler, men som også fandtes i myndighedernes tilgang til de asiatiske minoriteter generelt.

Reaktioner på urolighederne

Den daværende leder af West Yorkshire Police, Phil Read beskrev urolighederne som "forsættelig vold"³⁾. Indenrigsministeren, David Blunkett (Labour) gentog dette og tilføjede, at "uanset provokationen uden for området, er det overvældende lokale, der har skadet deres eget samfund og dets fremtid". Ifølge Indenrigsministeren skyldtes urolighederne primært det asiatiske muslimske samfunds egne kulturelle problemer, snarere end andre udefrakommende gruppers agitation eller demografiske og socioøkonomiske grunde. Han følte, at det ikke var nødvendigt at undersøge de eventuelle 'iboende årsager' til forstyrrelserne. Denne besked blev forstærket af premierminister, Tony Blair (Labour) og lokale parlamentsmedlemmers rammesætning af begivenhederne. I lokalsamfundet og de berørte befolkningsgrupper så nogle urolighederne som et forsvar for området de beboede: en nødvendighed snarere end et egent-

ligt valg. Mange af de unge mente, at sammenstødene var det direkte resultat af racistiske, højreekstreme grupper, der angreb det asiatiske muslimske samfund, og myndighedernes manglende evne til at beskytte dem tilstrækkeligt. Som sådan eksisterer der en alvorlig kløft mellem de to måder at fremstille begivenhederne på, der udviklede sig mellem dem, som repræsenterer og er aktive i det lokale samfund, og de repræsentanter i det engelske samfund, der har myndighederne og politikernes autoritet.

Baggrunden for urolighederne Ouseley-rapporten fra 2001 beskrev Bradford som en by "der lever i frygtens greb". Rapporten er navngivet efter den tidligere formand for Kommissionen for racemæssig ligestilling, Lord Ouseley, som var ansvarlig for en rapport, der var et længe ventet svar på spørgsmålet om race-forhold i Bradford. Rapporten tegnede et billede af raceadskillelse og en

dybt rodfæstet bekymring over kriminalitet. Offentliggørelsen faldt sammen med optøjerne i Bradford 2001, men materiale til rapporten blev indsamlet og skrevet måneder før 7. juli, da urolighederne brød ud. Efter rapportens opfattelse havde Bradfords lokalsamfund været "fragmenteret ud fra race, kultur og religion" i årevis og skabt et "klima af frygt". En sådan racemæssig spænding var kommet frem i 1976 i det, som den lokale avis Telegraph & Argus kaldte "Kampen om Bradford", da en anti-immigrationsmarch organiseret af British Nationalist Party (BNP) blev opløst af almindelige mennesker, der var imod de højreorienterede synspunkter, de gav udtryk for i marchen. Dette var samme år, som bevægelsen Rock Against Racism begyndte, som fik stor indflydelse i Storbritanniens kulturelle og politiske miljø frem til de nedlagde sig selv i 1982. Højreradikale grupperes overfald på indvandrere og deres marcher gennem indvandrerbydele var tilbagevendende

Rock Against Racism demonstration ved Trafalgar Square, London april 1978. Bevægelsen blev dannet for at bekæmpe National Front i 1970'erne. Foto: Sarah Wyld

begivenheder i England helt tilbage fra 1950'erne. Det førte til de første såkaldte 'race riots' i Notting Hill, London i 1958, som varede seks dage. Siden har racemæssige spændinger mellem højreradikale grupper og indvandrere/efterkommere med uroligheder til følge fyldt en del i det britiske samfund, især i første halvdel af 1980'erne.

The Bradford 12

”Fascister førte en morderisk kampagne mod vores folk. Det var nødvendigt at forsvare vores lokalsamfund (’community’). Det var med dette i tankerne, at vi gjorde, hvad vi gjorde.” Det var ordene fra en af de tiltalte i retssagen mod Bradford 12 - tolv asiatiske unge, der blev anklaget for sammensværgelse til at ville bruge hjemmelavede bomber efter opdagelsen af et lager af benzinbomber. Bomberne var lavet med henblik på at forsvare områder med indvandrere i Bradford mod vold fra medlemmer af National Front. National Front blev grundlagt i 1967 da British Union of Fascists fusionerede med League of Empire Loyalists og British National Party. I begyndelsen af 1970’erne voksede bevægelsen i antal da den kapitaliserede på en voksende bekymring i det britiske samfund over den sydasiatiske migration til Storbritannien. Det betød blandt andet, at bevægelsen hurtigt øgede sin tilslutning og stemmeandel i byområder i det østlige

London og det nordlige England. Bevægelsens modus operandi var gademarcher – ofte i bydele beboet af mange indvandrere – og stævner, hvilket ofte resulterede i voldelige sammenstød med antifascistiske demonstranter og sidenhen unge med sydasiatisk baggrund som i 2001. En konsekvens af National Fronts støt stigende opbakning og aktiviteter var bevægelsen Rock Against Racism, som afholdte populære stævner, demonstrationer og koncerter i hele Storbritannien fra 1976-82. Rubika Shahs dokumentarfilm *White Riot* fra 2019 udforsker Rock Against Racism, der forenede punk, ska, reggae og new wave mod National Front i 1970’erne. En i øvrigt i denne sammenhæng relevant dokumentarfilm om en græsrodsbevægelses oprør mod det nervøst tavse politiske etablissement – de politiske arvtagere til Neville Chamberlain og Paul von Hindenburg, som bevægelsens stifter formulerer det – når det handlede om racisme og racistisk vold i det britiske samfund i 1970’erne og

frem. Dokumentarens pointe er, at Rock Against Racism’s betydning viser sig tydeligere i tilbageblik med hvert år, der går. Bradfords tolv blev til sidst fundet uskyldige af juryen. Det var i 1981. Samme år brændte asiatiske unge i Southall (London) et kendt mødested for højreradikale skinheads, som hed Hambrough Tavern ned, en aften hvor højreradikale punkbands spille til et white-power-event (læs i øvrigt den hollandske etnograf Gerd Baumanns forbilledlige feltarbejde i Southall: *Contesting culture: discourses of identity in multi-ethnic London* for en mere detaljeret beskrivelse af historien). I begge tilfælde blev unge kriminaliseret for at forsøge at forsvare samfund mod forskelsbehandling, racisme og vold i mangel af politibeskyttelse. De lokale samfund oplevede i årene op til 2001 politiet og myndighedernes indsatser (tryghed, integration etc.) som fiaskoer, og så ingen anden udvej end at beskytte sig selv med vold som middel.

National Front demonstration i Bradford i 1970'erne. National Front fik som politisk bevægelse især fodfæste i de gamle arbejderbyer i Nordengland. Foto: White Flight

Racekonflikter i England

Den engelsk-pakistanske forfatter Hanif Kureishi blev i 1980'erne symbolet på en ny generation af bindestregs-englændere, der fortalte om at være vokset op splittet mellem vidt forskellige kulturer. I hans debutromanen *En forstadsbuddha* fra 1990 lyder den første sætning "Mit navn er Karim Amir, og jeg er englænder helt igennem, næsten." Det beskriver på glimrende vis indvandrerbørnenes situation – oplevelsen af ikke at føle sig helt hjemme nogen steder. Hans filmmanuskript *Mit smukke vaskeri* fra 1985 (Instruktør: Stephen Frears), er en kærlighedshistorie om at være homoseksuel i det pakistanske indvandremiljø, et emne, der var yderst kontroversielt i Thatchers England i 1985, men også i store dele af det pakistanske miljø. Filmen henleder opmærksomheden på problemet med racefordomme og kulturel forskydning blandt sydasiater i det moderne England med konflikter om etnicitet, seksualitet, religion og social klasse. Filmen viser også de racespændinger og de voldelige konfrontationer mellem højreradikale unge og unge med pakistansk baggrund der prægede England i 1980'erne. Men den viser også, hvordan kærlighed kan opstå blandt de mest ulige parter – en ung englænder med en fascistisk fortid (spillet af en ung Daniel Day-Lewis) og en ung mand med engelsk-pakistansk baggrund (spillet af Gordon Warnecke). For-

My Beautiful Laundrette er en britisk film fra 1985 instrueret af Stephen Frears fra et manuskript af Hanif Kureishi.

domme er altså, ifølge Kureishi, med til at forme vores hverdag, men samtidig mener han, at hvis ikke vi bryder med fordomme og stereotype billeder af 'den anden' bliver vi fastlåste i vores verdensbillede og menneskesyn. Kureishi forsøger med sine tekster at omfavne forskelligheden i England med en liberals tolerance. Problemet for de unge i Bradford og andre byer i England var blot en anden og mere rå virkelighed.

Racekonflikter (med de tilknyttede spørgsmål om arbejdsløshed, socialt afsavn, dårlige boliger og oplevelsen af forskelsbehandling) havde været en af hovedårsagerne til Manningham-optøjerne i juni 1995 (Bradford Commission Report, 1996). Lignende racemæssige og sociale konflikter var årsager til optøjerne i 2001 i Bradford, Burnley, Leeds og Oldham. Optøjerne i 2001 er blevet beskrevet som et "et samfunds selvmordsforsøg - et råb om hjælp" (Pearce & Blakey 2004).

Efter urolighederne i 2001 blev professor Ted Cantle udpeget af Indenrigsministeriet til at lede The Independent Community Cohesion Review Team, som besøgte alle berørte byer under urolighederne for at skrive sin rapport om disse optøjer. Han blev chokeret over dybden af polarisering mellem befolkningsgrupper i samfundet, hvis liv "ofte ikke synes at mødes på noget tidspunkt, endsige overlæppe og fremme meningsfuld udveksling" (Cantle 2001) Myndighederne blev beskyldt for ikke at reagere beslutsomt i strafmæssig henseende på optøjerne i 1995, hvilket førte til politikken med 'nultolerance' seks år senere – en politik der førte til megen kritik. Blandt andet kritiserede lokale græsroddere i Bradford, at politikernes manglende beslutsomhed i forhold til at gøre noget ved årsagerne til racemæssige konflikter i årtierne forud for 2001 resulterede i en politik, hvor 'nultolerance' netop var et udtryk for en ligegyldighed overfor kon-

fliktens dybere årsager, som Cantle også kritiserer i sin rapport.

Fængselsstraffe på op til fem år (otte og et halvt år i ét tilfælde) blev givet af dommere til lovovertrædere for at have kastet sten og andre objekter mod politiet. En kritiker af domstolens strafudmålingspolitik efter optøjerne i 2001 var Sher Azam, præsident for Bradford Council of Mosque (BCM), der i et interview sagde:

"Vold er en ond ting. Vi skal ære politiet. De skulle ikke lide. Men som i mange ting ser vi kun, hvad der er synligt. Vi ser ikke ud over det. Vi er nødt til at spørge, hvorfor folk handlede på denne voldelige måde. Unge mennesker er vrede. De føler sig virkelig såret, konstant ignoreret. De reagerer undertiden på måder, vi ikke kan. Vi ønsker ikke, at vores børn skal ty til vold, men vi er nødt til at gå dybere. De lever i fortvivlelse. Vi bør prøve at lytte til begge sider: til både ofrene og gerningsmændene og hjælpe dem. Vi fordømmer voldshandlingerne i optøjerne som onde, onde, men vi er nødt til at hjælpe gerningsmændene. Vi er nødt til at hjælpe dem, når de kommer ud af fængslet. Straffen gives for dårlige handlinger, men straffen bør ikke ødelægge en persons liv. Vi burde have en plan for dem, når de kommer ud." (Valentine 2004).

Forebyggelsesindsatsen i Bradford 2020

Ted Cantles rapport formulerede 67 forslag til forebyggelse af fremtidige konflikter. Forslag der blandt andet involverede forebyggelsesprogrammer, re-integrering af tidligere dømte og at politiet skulle gøre en indsats for at lære deres lokalsamfund at kende med meget vægt på 'community' – forstået på den måde, at politi og lokalsamfund skulle lære, at politiet er en del af lokalsamfundet ikke mod det.

En del af forslagene handlede om befolkningens følelse af tilhørsforhold og medborgerskab, blandt andet med følgende ord: "Vi har brug for mere integration, men vi vil også have, at ethvert lokalsamfund skal være stolt af dets arv og traditioner. Med andre ord har vi brug for en type multikulturalisme, hvor alle støtter nationens værdier og love, samtidig med at vi holder fast i deres kulturelle identitet. [...] For at opnå dette skal alle have en reel følelse af tilhørsforhold, og de skal dele fælles værdier." (s., 16). Regeringen tilsluttede sig i øvrigt forslagene i det efterfølgende kommissionsarbejde og den politiske implementering lokalt og nationalt. Resultatet af dette arbejde kunne vi blandt andet se og høre om i Bradford i februar 2020. I Bradford interviewede vi også den nuværende leder af politiet i West Yorkshire Police, som fortalte om en politimæssig indsats, der blev fuldstændig omlagt efter

begivenhederne i sommeren 2001 med vægt på betjente med lokalkendskab, kendt af lokalsamfundet. Politiet fik gavn af et robust netværk af mennesker, de kaldte 'intervenors', der har troværdighed i lokalsamfund – også i tider med konflikt – for at kunne imødegå myter og rygter med fakta. Vi oplevede det ret direkte selv, da der i London var et angreb på besøgende i en moské dagen før, vi ankom til Bradford i 2020. Til hver moske og tempel i byen var der samme dag og dagen efter udstationeret en betjent i uniform, som i forvejen var kendt af moskéens brugere som kontaktbetjent. De skulle både vise, at de tog beskyttelse af disse befolkningsgrupper alvorligt, samtidig med, at de kunne imødegå myter og rygter om angrebet på moskéen i London. Endelig har politiet (især i West Yorkshire Police) haft en bevidst rekrutteringsstrategi, der gik ud på, at de skulle afspejle befolkningens etniske sammensætning. En strategi der, ifølge politiet og kommunen, var lykkedes.

Vi interviewede også lederen af den kommunale indsats, som fortalte om en tilgang, der handlede om samarbejde med lokale organisationer. Især religiøse organisationer er centrale i samarbejdet, da de organiserer langt de fleste mennesker i de berørte områder samt har en vis autoritet som 'community-leaders'. Lokale myndigheder (ex. offentlige institutioner som

³⁾Se "London Central Mosque stabbing: Man is arrested" BBC News, 20-02-2020. <https://www.bbc.com/news/uk-england-london-51578770>

En typisk gade fra baggårdene i arbejderkvarteret i Manningham, Bradford, hvor urolighederne fandt sted i 1981, 1995 og 2001. Foto: Brian Arly Jacobsen

ces arbejdet indgående med strategier til at forebygge lignende hændelser. Siden 2001 har der i øvrigt ikke været samme type af uroligheder i Yorkshire.

Oprørets genealogi

Den langsigtede socioøkonomiske tilbagegang forårsaget af grundlæggende ændringer i Storbritanniens sociale struktur fra 1970'erne og frem, mest synlig i de gamle industribyers sociale boligbyggeri i de indre bydele, koncentrerede etniske minoriteter og de fattigste medlemmer af arbejderklassen her. Det var i disse områder, at social og økonomisk udstødelse i forskellig grad kombinerede med spørgsmål om race og ringe politimæssig indsats, som skabte en dyb utilfredshed i befolkningsgrupper, der fandt form i sporadiske udbrud af optøjer fra 1980'erne og fremefter. Fra uroligheder i begyndelsen af 1980'erne - St. Pauls (Bristol), Brixton (London), Moss Side (Manchester), Brad-

ford, Leeds m.fl. - til optøjerne i de underprivilegerede og stærkt stigmatiserede boligområder i steder som Cardiff, Oxford, Bradford og Newcastle i begyndelsen af 1990'erne til uro i tidligere arbejderbyer i Nordengland i 2001, har det britiske samfund været vidne til en række oprør. Situationen er bestemt meget mere kompleks, end denne korte beretning antyder, men

det centrale spørgsmål er fortsat gyldigt: en række strukturelle faktorer har siden 1970'erne indrammet forfaldet i de boligkvarterer i byerne, der oftest har været kilden til større tilfælde af oprør.

Brian Arly Jacobsen

Brian Arly Jacobsen er uddannet religionssociolog og ph.d. fra Københavns Universitet. Lektor ved Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier på Københavns Universitet. Ph.d. på afhandlingen "Religion som fremmedhed i dansk politik. En sammenligning af italesættelser af henholdsvis jøder og muslimer i Rigsdagstidende 1903-1945 og Folketingstidende 1967-2005." Forsker blandt andet i forholdet mellem politik og religion, religion hos danskere i udlandet, migration og religion, religionsdemografi, stat og religion, civilreligion, jøder i Danmark, muslimer i Danmark og religion hos danskere i udlandet. Er i øjeblikket i gang med projektet Danske moskeer - Betydning, brug og indflydelse samt Covid-19 - Religion og eksistentiel trivsel.

VIDERE LÆSNING OG FILM

Baumann, Gerd 1996

Contesting Culture:

Discourses of Identity in Multi-Ethnic London. Cambridge: Cambridge University Press.

The Bradford Commission report 1996

The report of an inquiry into the wider implications of public disorders in Bradford which occurred on 9,10 and 11 June 1995. London: Stationery Office.

Cantle, Ted 2001

Community Cohesion:

A Report of the Independent Review Team. Home Office London.

Kureishi, Hanif.

En forstadsbuddha. 1. udgave. Kbh: Samleren, 1990. Print.

My Beautiful Laundrette 1985,

Stephen Frears.

United Kingdom. Working Title Films & Channel Four Films

Pearce, Jenny & Blakey, Heather 2004

'Background of Distances'. Participation and Community Cohesion in the North: making the connections. International Centre for Participation Studies Department of Peace Studies University of Bradford, ICPS WORKING PAPER 1.

Small Axe, British anthology film series

Mangrove; Lovers Rock; Red; White and Blue; Alex Wheatle; Education 2020, Steve McQueen. United Kingdom. Turbine Studios EMU Films BBC Amazon Studios

Valentine, Simon Ross 2004

Muslims in Bradford, UK. Background Paper for COMPAS, University Of Oxford.

White Riot 2019, Rubika Shah.

United Kingdom. Creative England, National Lottery, Smoking Bear & Productions Visit Films.

TORS I TAL

Indtægter

Ordinær virksomhed	-56.806.798
Eksterne projekter mm.	-25.689.546
I alt	-82.496.344

Udgifter

Ordinær virksomhed, løn	57.955.556
Ordinær virksomhed, drift	2.550.900
Eksterne projekter, løn	19.467.099
Eksterne projekter, drift	6.201.020
I alt	86.174.576

Ansatte	Antal
Forskere og undervisere	70
Postdoc	15
Phd	24
Andet videnskabeligt personale	4
Adjungerede/emiriti	22
Deltidsunderviser	47
Teknisk administrativ	25
Studertermedhjælp/-vejledere	13
I alt	206

Antal bøger og biblioteker

Tidligere Niebuhr Afdeling *	20.100
Mellemøststudier (inkl. Sprog)	15.100
Religionshistorie	4.950
Indianske sprog og kulturer	3.300
Minoritetsstudier	700
Komparative kulturstudier	37.700
Asienstudier	25.300
Østeuropa (næsten alle opstillet på KB)	6.900
Nygræsk (pakket ned pt)	2.600
KUB-samling** (ndkøbt 2012-2020)	4.800
Grønland og Arktis (Polarbiblioteket)	35.000

* Tidligere Niebuhr Afdeling består af: Nærorientalsk arkæologi, Ægyptologi og Assyrologi

** KUB-samling: Københavns Universitets Bibliotek

Uddannelser

	Optag BA	Optag KA	Bestand	STÅ	Antal KA-grader
Assyriologi	0	0	6	5,8	0
Grønlandske og arktiske studier	7	0	23	16,1	4
Indianske sprog og kulturer	8	0	12	4,0	0
Indologi *	-	-	1	0,3	0
Islamiske studier *	-	-	3	2,3	2
Japanstudier	29	7	121	67,3	5
Kinastudier	28	10	145	88,4	3
Koreastudier **	25	-	78	53,4	-
Mellemøstens sprog og samfund	59	19	251	138,9	14
Moderne indien og sydasiestudier **	10	-	24	12,0	-
Nærorientalsk arkæologi	8	3	30	18,6	2

Uddannelser

	Optag BA	Optag KA	Bestand	STÅ	Antal KA-grader
Religionsvidenskab	59	16	242	151,2	16
Thai/sydøstasienstudier *	-	-	3	1,3	0
Tværkulturelle studier ***	-	31	88	49,3	27
Ægyptologi	6	2	14	7,1	2
Østeuropastudier	37	8	111	62,5	5

* Ikke noget optag i 2020 ** Kun BA-uddannelse *** Kun KA-uddannelse

FORSKNINGSPROJEKTER PÅ EKSTERN FINANSIERING

Bevillingshaver	Forskningsprojekt	Bevillingsgiver
Andreas Bandak	Archiving the Future: Re-Collections of Syria in War and Peace	DFF Tværrådslige Udvalg
Anuj Misra	Early Modern Exchanges in Sanskrit Astral Sciences (EMESAS)	EU Marie Skłodowska-Curie Individual Fellowships
Bo Ærenlund Sørensen	Den kinesiske stats bestræbelser på at forme normer	Carlsbergfondet
Brian Arly Jacobsen og Valdemar Vinding	NOS-HS Workshop Grant "Nordic Mosques in Context – On the institutional embeddedness of Islam in the Nordic countries"	The Joint Committee for NordicNiels research councils in the Humanities and Social Sciences
Brian Arly Jacobsen	Power of the Mosques · Moskeernes Magt	DFF Kultur og Kommunikation
Dan Vesalainen Hirslund	Frontlines	Universitet i Bergen
Ehab Galal	Mediatized Diaspora (MEDIASP)	DFF Kultur og Kommunikation
Erik Sjöberg	(Inter-)nationalism and the new Turkey: the rise and fall of international education at Istanbul's Robert College, c. 1913-1933 (ROBERT)	EU Marie Skłodowska-Curie Individual Fellowships
Frederik Norland Hagen	Tomb construction in ancient Egypt	Velux Fonden af 1981
Ildiko Beller-Hann	Between homogenization and fragmentation	Velux Fonden af 1981
Ingolf Thuesen (Jens Sejrup)	Sasakawa Lecturer in Japanese Studies	Sasakawa Foundation
Ingolf Thuesen	When tobacco became cool in China	Laurits Andersens Fond

Bevillingshaver	Forskningsprojekt	Bevillingsgiver
Ingolf Thuesen	The Danish Archaeological Expedition to Iraq	Beckett Fonden Det Danske Institut i Damaskus Ernst B. Sund Fonden Aage og Johanne Louis-Hansens Fond
Ingolf Thuesen (Tim Rudbøg)	Copenhagen Centre for the Study of Theosophy	The Blavatsky Trust
Ingolf Thuesen (Mouritz Kinzel)	The Prehistoric Societies of Upper Mesopotamia	Deutsche Archäologische Institut (DAI)
Ingolf Thuesen	Arkæologisk projekt i Iran	Det Danske Institut i Damaskus
Jane Caple	Wealth, Virtue and Social Justice in Contemporary Tibet (VIRTUE)	EU Marie Skłodowska-Curie Individual Fellowships
Jesper Nielsen	De centralmexikanske skriftsystemers og kalenderes	Velux Fonden af 1981
Joanne Dingwall McCafferty	Heritage and diplomacy: UNESCO's role in cultural heritage protection during armed conflict in Yemen, Syria and Iraq	Hermod Lannungs Fond
Kirsten Thisted Petersen	REXSAC. Resources Extraction and Sustainable Artic Communities	NordForsk
Lars Højer	Escalations: A Comparative Ethnographic Study	DFF Kultur og Kommunikation
Magnus Pharao Hansen	Space and Environmental Adaptation in Language and Society	DFF Tværrådslige Udvalg
Magnus Pharao Hansen	Narrative, Writing, and the Teotihuacan Language: Exploring Language History Through Phylogenetics, Epigraphy and Iconography (NaWaTL)	EU Marie Skłodowska-Curie Individual Fellowships

Bevillingshaver	Forskningsprojekt	Bevillingsgiver
Marie Elisabeth Berg Christensen	Museumssamfundet & krydsfelt mellem kulturarv og konflikt	Ny Carlsbergfondet
Marie Højlund Roesgaard	Global Citizenship Education	Styrelsen for Forskning og Uddannelse
Mikkel Bunkenborg	Moral Economies of Food in Contemporary China	DFF Kultur og Kommunikation
Moritz Götz Florian Kinzel	Neolithic Shkarat Msaied – Graphic outreach	Det Danske Institut i Damaskus
Natalia Okhotina Lind	Udgivelse af dokumenter 1743-1746	Carlsbergfondet
Nicole Maria Brisch	The Neo-Assyrian & Median Empires in Western Iran	C.L. Davids Fond og Samling Det Danske Institut i Damaskus Professor, dr.phil. Arthur Christensen og hustrus
Nicole Maria Brisch	Gemte Skatte: Nationalmuseets kileskriftsamling	Augustinus Fonden Carlsbergfondet
Petek Onur	A Gendered Nostalgia: Neo-Ottomanism in Islamist Women's Media in Turkey (Neo-Ottomanism)	EU Marie Skłodowska-Curie Individual Fellowships
Peter B. Andersen m.fl.	Covid-19-krisen – Religion og eksistentiel orientering	Velux Fonden af 1981
Rasmus Chr. Elling og Sune Haugbølle	1979 and the 'End of Third-Worldism' in the Middle East	Det Danske Institut i Damaskus
Ravinder Kaur	Emerging Worlds: Ethnographic explorations	DFF Kultur og Kommunikation
Ravinder Kaur	The Great Frontier Game: How the Search for Economic Miracles is Shaping the Twenty-First Century	Carlsbergfondet

Bevillingshaver	Forskningsprojekt	Bevillingsgiver
Robert Middeke-Conlin	Literacy in the Old Babylonian City of Nippur (MESOPOLIT)	EU Marie Skłodowska-Curie Individual Fellowships
Sarah Washbrook	Indigenous Language, History and Culture: Politics, Writing and the Decolonization of Knowledge amongst the Maya in Chiapas, Mexico, 1970-2015 (INDILANGHISTCULT)	EU Marie Skłodowska-Curie Individual Fellowships
Saskia Abrahms-Kavunenko	Mongolian Buddhist Waste and the Recalcitrant Materiality of Blessings (RESIDUE)	EU Marie Skłodowska-Curie Individual Fellowships
Scott Haddow	Death Rites and the Origins of Social Inequality (DROSI)	EU Marie Skłodowska-Curie Individual Fellowships
Simon Tobias Stjernholm	Reartikulation af Islam: En ny generation af danske	Velux Fonden af 1981
Susanne Marieluise Kerner	The Ritual Landscape of Murayghat	Det Danske Institut i Damaskus H. P. Hjerl Hansen Mindefondet for Dansk Palæstina
Tijana Miskovic	DIASPORAENS KUNST Den diasporiske mellempositionering belyst gennem værker af billedkunstnere fra det tidligere Jugoslavien nu bosatte i Danmark.	Novo Nordisk fonden
Tobias Richter	Tracking Cultural and Environmental Change	C.L. Davids Fond og Samling
Tobias Richter	Changing Foodways in Prehistoric Southwest Asia:	DFF Kultur og Kommunikation
Tobias Richter	Investigating the Neolithic Revolution	H. P. Hjerl Hansen Mindefondet for Dansk Palæstina

Bevillingshaver

Tobias Richter

Trine Brox

Troels Pank Arbøll

Vera Skvirskaja

Yasmin Cho

Forskningsprojekt

Investigating the Neolithic Revolution

Buddhism, business and believers

Lærde kileskrifttekster fra Syriske oldtidsby Hama

TRODITIES

The Role of Infrastructure in the Tibetan Buddhist Revival in Contemporary China (WIRED)

Bevillingsgiver

Det Danske Institut i Damaskus

DFF Kultur og Kommunikation

Fonden Edubba

ERC Advanced Grant

EU Marie Skłodowska-Curie Individual Fellowships

AFTAGERPANEL

ToRS' Aftagerpanel inddrages i de vigtigste uddannelsesmæssige udviklinger, hvor det har en rådgivende funktion.

Derudover er medlemmerne hver især vigtige samarbejdspartnere ift. praktik og erhvervsvejledning, praksisorienterede kurser, brobygning til det øvrige uddannelsessystem, strategiske satsninger og faglige aktiviteter ud af huset. I 2020 har Aftagerpanelet bl.a. deltaget i et nyt projekt vedr. praksisinddragelse på ToRS' uddannelser, hvor de bl.a. har bidraget med forslag og eksempler på cases til casebaseret undervisning.

Charlotte Flindt Pedersen

Direktør

Udenrigspolitisk Selskab

www.udenrigs.dk

Claus Egeris

Sekretariatschef

Måltidspartnerskabet

www.maaltidspartnerskabet.dk

Daniella Kuzmanovic

Konsulent

Dorthe Rozalia Horup

Karriere- og uddannelseskonsulent

Unimind

www.unimind.dk

Filip Lau

Founding partner

ReD Associates Copenhagen

www.redassociates.dk

Jørgen Christian Wind Nielsen
Sprogpolitisk rådgiver

Karen Ejersbo Iversen
Chefkonsulent
Finansministeriet -
Digitaliseringsstyrelsen
www.digst.dk

Leise Johnsen
Direktør
Det Grønlandske Hus
www.sumut.dk

Line Elk Hansen
lineelkhansen@hotmail.com

Lisbet Winther
Direktør
Speak - School of Danish.
www.speakspeak.dk

Lone Sandholdt Jacobsen
Rektor
Viby Gymnasium
www.vibygym.dk

Maja Bødtcher-Hansen
Rektor
Frederiksberg Gymnasium
www.frberg-gym.dk

Mikkel Madvig
Direktør
Mikkel Madvig ApS
www.mikkelmadvig.com

Nadja Ausker
Enhedschef
Region Hovedstaden - Enhed for Kvalitet
i Sundhedsvæsenet, Center for Sundhed
www.regionh.dk

Pernille Schütz
Cinematexchef
Det Danske Filminstitut
www.dfi.dk

Peter Wandel
Museumsdirektør
Davids Samling
www.davidmus.dk

KULTURKURSER.DK.2020

KulturKurser.dk ønsker at bidrage til at skabe en øget bevidsthed om behovet for interkulturelle kompetencer, lokalt og internationalt, individuelt og organisatorisk. Dette har vi valgt at gøre ved at udbyde forskningsbaserede kurser, der skaber en interkulturel bevidsthed og deraf redskaber til at begå sig i en globaliseret og kulturel-afhængig virkelighed. Vi drives som indtægtsdækket virksomhed på ToRS og er etableret i samarbejde med Investeringsfonden for udviklingslande (IFU).

Over de seneste par år har vi udført et stigende antal konsulentopgaver hos KulturKurser.dk. Disse kan være af meget

forskellig karakter, men har dog som oftest til fælles at spille en rådgivende og/eller kulturelt tolkende rolle. Vi har således bl.a. udført konsulentarbejde vedr. begrebet prædikener som det forstås og udføres i Islam; udvikling af etnografiske film om diabetes i Kina; om koreansk etikette; hjælp til tolkning af arabisk materiale; om koreansk arbejdskultur ifm udvikling af behandling af arbejdsrelateret stress; ifm udvikling af udstilling om saudisk kultur og identitet; og om kinesisk kultur ifm kampagne for at reducere skadeligt forbrug af alkohol.

COVID-19 og de deraf følgende restriktioner i 2020 har selvsagt også præget aktiviteten på KulturKurser.dk. På trods af at der er indgået færre aftaler end vanligt, har de har som tidligere år fortsat bredt repræsenteret både de ydelser KulturKurser.dk leverer samt ToRS' uddannelser og ekspertiseområder. Således har der både været konsulentarbejde, sprogundersøgning, foredrag og kurser, og disse har dækket lande, sprog og emner som fx Iran og Thailand, Urdu, Islam og koreansk forretningskultur.

KULTUR KURSER.dk

PH.D. FORSVAR

Selma Bukovica Gundersen

Vejleder: Catharina Raudvere

20. november 2020

Historieundervisning som erindringsarena Brug af historie, sprog og religion til etnisk adskillelse og konstruktion af en umulighedsdiskurs i Bosnien-Hercegovina

Med et hovedfokus på historieundervisningen i grundskolerne i Bosnien-Hercegovina undersøger denne afhandling et af de centrale spørgsmål, der vedrører forsonings- og reintegrationsprocesser: Hvordan erindringer om krigen 1992-1995 konstrueres, institutionaliseres og formidles til nye generationer, samt hvordan skoleinstitutionen, hvori børn udsættes for dens socialiserende og disciplinerende praksisser, påvirker børnenes kollektive erindringer og forbereder dem til at blive samfundsmedlemmer.

Analyserne er inspireret af begrebet governmentality og bygger på et omfattende empirisk materiale, der inkluderer observationer af undervisning, interviews med lærere og andre aktører inden for uddannelsesområdet samt essays om krigen 1992-1995 skrevet af elever fra Sarajevo, Mostar og Banja Luka. Med en analyse af spændingsfeltet mellem uddannelsespolitiske idealer og konkrete undervisnings- og læringspraksisser, er afhandlingens ambition at etablere en mere nuanceret viden om ideologiske og politiske magtkampe på uddannelsesområdet.

Afhandlingen viser, hvordan historielærerne og eleverne navigerer i den komplekse erindringsarena – mellem modsatrettede forventninger fra de internationale, etnopolitiske og religiøse aktører. Med brug af begrebet umulighedsdiskurs udfordrer afhandlingen ekskluderende strategier, politikker og praksisser, der siden afslutningen af krigen er blevet mere og mere accepterede og normaliserede, ikke kun af de lokale regeringer og befolkninger, men også af det internationale samfund. Studiet argumenter for, at den voldelige konflikt i 1990'erne er blevet forvandlet til en diskursiv krig, hvor etnonationale repræsentanter for bosniakker, serbere og kroater nu med ikkevoldelige redskaber opretholder konflikten, deres adskillelsespolitik og magtpositioner.

Marianne Viftrup Hedegaard

Vejleder:

Trine Brox

22. oktober 2020

Mindful Work. An Ethnography of Mindfulness and the Sociality of Feeling in Danish Workplaces

Denne afhandling undersøger den stigende brug af meditation og mindfulness på danske arbejdspladser. Afhandlingens udgangspunkt er, at mindfulness ikke alene kan forstås som en individuel tilstand, men bør tilgås som et mangetydigt og varierende socialt og kulturelt fænomen, hvis formål og udformning er påvirket af den specifikke sammenhæng, hvori det udfoldes og praktiseres. Mindfulness har opnået en stigende grad af popularitet som sundhedsintervention i danske virksomheder, men indtil nu forelægger der kun enkelte kvalitative undersøgelser af, hvordan medarbejdere oplever at skulle meditere sammen på arbejdspladsen. Denne afhandling er baseret på etnografisk feltarbejde udført i 2017, og skildrer to mindfulness-forløb i hhv. et medicinalfirma og på et universitet og bidrager således med ny viden om, hvordan stress opleves og arbejdes med gennem mindfulness på arbejdspladser i Danmark. Feltarbejdet inkluderer deltagelse i danske og internationale konferencer om mindfulness samt 37 dybdegående interviews med medarbejdere, ledere, og mindfulnesslærere. Dette materiale danner tilsammen basis for de analytiske indsigter og konklusioner der drages i afhandlingen.

Den stigende interesse i mindfulness i Danmark afspejler en global tendens, som er særligt udtalt i, men ikke begrænset til, Nordamerika, England, og de nordiske lande. Her anvendes mindfulness-teknikker i diverse samfundsinstitutioner som terapi mod en række mentale og fysiske lidelser, særligt arbejdsrelateret stress. Mindfulness i Danmark er som oftest inspireret af det verdensberømte stressreduktionsprogram institutionaliseret af den amerikanske forsker Jon Kabat-Zinn. I slutningen af halvfjerdserne udviklede Kabat-Zinn med inspiration fra Buddhistiske meditationspraksisser og begreber et otte-ugers program kaldet Mindfulness-Based-Stress-Reduction (MBSR), der inkluderer meditationsøvelser og yoga. Ka-

bat-Zinn's arbejde skabte sammen med en stigende evidensbase for mindfulness' virkning en mindfulness-bevægelse, hvor nye mindfulness-skoler og programmer hele tiden kommer til. Disse programmer trækker typisk på buddhistiske praksisser samtidig med, at de erklærer sig for ikke-religiøse og søger legitimitet i neurovidenskab frem for religiøse skrifter.

Introduktion af mindfulness på arbejdspladsen er blevet kritiseret for i bedste fald at være varm luft og i værste fald et socialt opium, som udnytter medarbejdere og understreger en neoliberal individualiserende logik. Afhandlingen bidrager til og nuancerer denne kritik ved at fokusere på, hvordan medarbejdere oplever at meditere på arbejdspladsen. Afhandlingen demonstrerer at det at blive mere 'mindful' ikke blot er et personligt anliggende, men i en arbejdssammenhæng også bliver en måde at professionalisere sig på og at fastholde sin produktivitet som medarbejder i et stressende arbejdsmiljø. Mindfulness er ikke bare virksomt for det enkelte individ men også for virksomhedens økonomi idet målet er at skabe en medarbejder der både kan mærke sig selv og samtidig ikke lader sig mærke med det daglige pres. Samtidig gør afhandlingen klart, at mindfulness også kan blive en mulighed for at reflektere over, hvad et meningsfuldt arbejdsliv er, og blive en

måde at passe på sig selv og være mere nærværende over for sine nærmeste. Afhandlingen viser ydermere, hvordan det kropslige arbejde i mindfulness kan skabe en større evne til at stå stærkere, lære at sige fra og sætte grænser i ens arbejdsliv. Udtrykket at mærke efter er et central element i mindfulnesskurser og afhandlingen undersøger, hvordan dette tilsyneladende indadvendte arbejde er rammesat af sociale normer og kulturelle ideer om 'gode' følelser og det sunde arbejdsmiljø og begrebsliggør dette som følelssocialitet. Gennem begrebet følelssocialitet bidrager afhandlingen til nyere affektteori og antropologiske arbejder om krop, følelser, og affekt.

Birgitte Stampe Holst

Vejleder:
Lars Højer
21. februar 2020

Migrating authoritarianism

I begyndelsen af 2011 gik tusindvis af syrere på gaden for at kræve, at det autoritære syriske regime skabte forandring og sikrede borgerne værdighed. Regimet slog hårdt ned på demonstranterne og opstanden forvandlede sig snart til en blodig konflikt, som sendte millioner af syrere på flugt ud af landet. Mange rejste til Libanon eller Tyrkiet, hvor de kæmper for at opretholde et meningsfuldt liv, mens de venter på at vende hjem til Syrien eller finde en anden farbar vej.

Baseret på 14 måneders etnografisk feltarbejde i 2014-2015 undersøger afhandlingen "Migrating authoritarianism", hvordan syrisk autoritarisme, forstået som både en styreform og et sæt korresponderende politiske logikker blandt borgerne, migrerer, reproduceres blandt og også omformes af syrere, som nu lever i Libanon og Tyrkiet. Afhandlingen definerer således autoritarisme som et særligt forhold mellem staten og borgerne og undersøger hvordan det forhold omformes, når syrere migrerer til nabolande.

Afhandlingen viser, at syrere i både Libanon og Tyrkiet fortsat lever i et fælles politisk matrix, hvori syrisk autoritarisme er en vektor i deres liv. Samtidig omformer de specifikke politiske terræner, syrere bevæger sig igennem, forholdet mellem stat og borgere i betydelig grad. Mens

syrisk autoritarisme stadig strukturerer sociale relationer mellem syrere i Libanon, er syrere i Tyrkiet langt mere frit stillet til at genpositionere sig selv socialt og som politiske aktører. Afhandlingen bidrager til debatter om både autoritarisme og stat-borger forhold ved at vise, at begge dele delvist formes af de politiske terræner borgerne bevæger sig igennem.

Derudover argumenterer afhandlingen for, at syrisk autoritarisme også reproduceres som en politisk logik blandt syriske borgere i Libanon og Tyrkiet, som opfatter regimet i Syrien og dets statsapparat som legitimt og/eller som en model for hensigtsmæssig statsførelse. Disse forståelser af regimet er funderet i og samtidig grundlæggende for specifikke opfattelser af 'det gode liv'. Afhandlingen undersøger, hvordan ideen om, at regimet var instrumentelt især i forhold til at muliggøre liv, hvor den enkelte kunne forme sig selv som et ansvarligt familiemedlem, hjælper os til at forstå både opfattelsen af regimet som legitimt og den tvivl nogle syrere føler angående deres støtte til oprøret.

STUDIEVEJLEDNINGEN PÅ TORS

ToRS' studievejledning oplevede i 2020 et år fyldt med udvikling og omlægning til online aktiviteter.

Studievejledningen

Normalt tilbyder studievejledningen studerende vejledning via personligt fremmøde, telefon og e-mail. Derudover afvikler studievejlederne en række faste arrangementer og studieprocessamtaler for de studerende. I 2020 blev fysisk vejledning erstattet af zoom-vejledning, og det er blevet taget godt imod af de studerende. De faste arrangementer som eksempelvis studiestartsvelkomsten, praktikoplæg og studieprocessamtaler (Pitstop) blev alle omstruktureret og udført online. Studiestarten blev redefineret og udført delvis online og delvist på campus.

Bemanding i studievejledningen

Bemandingen i studievejledningen var i 2020 1 AC-vejleder på 28 timer om ugen og 3 studenterstudievejledere med hvert et gennemsnitligt timetal på 7 timer om ugen. AC-vejleder fungerer som daglig leder af vejledningsteamet.

Digitalt studiestartsmodul i Absalon

Det digitale studiestartsmodul, der blev udviklet som pilotprojekt i 2019, blev i 2020 udviklet til alle bacheloruddannelser på ToRS. Formålet med modulet er at lette overgangen til at være universitetsstuderende, at give de nye studerende information om deres kommende studieliv på KU inden selve studiestarten, og at bidrage til at mindske frafald. Covid19 betød at studiestarten foregik delvis online, og her fik studiestartsmodulet en uventet større rolle og blev tilpasset det delvist digitale studiestartsprogram.

Projektorienteret forløb og udlandsophold

Mange studerende, der skulle på udlandsophold eller i projektorienteret forløb måtte aflyse deres planer. Nogle lykkedes det at komme afsted på trods af Corona, mens mange studerende måtte blive på KU, og de kunne ekstraordinært blive til-

meldt kurser, som alternativ til at komme bagud med deres studieplan.

UFM og Studenterrådgivningens Trivselsprojekt

Studievejledningen deltog i efteråret i Uddannelses- og forskningsministeriets projekt om studerendes trivsel under Corona. Projektet blev administreret af Studenterrådgivningen og havde som formål at lave opsøgende vejledning til frafaldne og frafaldstruede studerende for at fremme trivslen.

På ToRS prioriterede studievejledningen at kontakte studerende, som var direkte påvirket af Corona. AC vejleder og studenterstudievejledere opsøgte 350 studerende, og havde 93 samtaler.

Alle 1.semester studerende blev inviteret til gruppesamtaler med fokus på Corona. På de syv uddannelser, der fik aflyst obligatorisk udlandsophold pga. Corona, blev der oprettet særlige møder på holdbasis

med efterfølgende tilbud om individuelle samtaler.

Studerende, der ikke kunne gennemføre udlandsophold eller praktikophold blev kontaktet og fik tilbud om individuelle samtaler med særligt fokus på studieplanlægning.

På trods af de hårde odds, var det en positiv læring at se, hvor omstillingsparate de studerende var, og hvordan eksempelvis størstedelen af 1.semester studerende formåede at skabe et velfungerende studiefællesskab på trods af de barrierer, som Corona har skabt.

BØGER FRA TORS

Forskning

Medicine in Ancient Assur: A Micro-historical Study of the Neo-Assyrian Healer Kišir-Aššur

Arbøll, T. P., 1 okt. 2020, Leiden and Boston: Brill. 416 s. (Ancient Magic and Divination, Bind 18).

The Great Dispossession. Uyghurs between Civilizations

Beller-Hann, I. & Hann, C., 2020, Münster: LIT Verlag. 273 s. (Halle Studies in the Anthropology of Eurasia , Bind 42).

Buddhism and Business: Merit, Material Wealth and Morality in the Global Market Economy

Brox, T. (red.) & Williams-Oerberg, E. L. (red.), aug. 2020, University of Hawaii Press. 272 s. (Contemporary Buddhism Series).
Publikation: Bog/antologi/afhandling/rapport › Bog › Forskning › fagfællebedømt

Papyrus Conservation in the Field

Christiansen, T. & Ryholt, K., 2020, Museum Tusculanum. 18 s.

Pan-Arab News TV Station al-Mayadeen: The New Regressive Leftist Media

Crone, C. A., 20 dec. 2020, 1 udg. New York: Peter Lang. 216 s.

Brand New Nation: Capitalist Dreams and Nationalist Designs in Twenty-First-Century India

Kaur, R., 2020, Stanford University Press. 360 s.

Sandhedens oprindelse: Arbejdsnoter 1959-1961

Merleau-Ponty, M., Clemmensen, M. B. (Oversætter) & Rothstein-Christensen, E. (Oversætter), 2020, København: U Press.

Konfucius: Samlede samtaler: Oversat og kommenteret af Bent Nielsen

Nielsen, B., 2020, Frederiksberg: Multivers. 438 s.

Hieratic Papyri from Tebtunis including a Survey of Illustrated Papyri

Ryholt, K. (red.), 2020, Copenhagen: Museum Tusculanum. 220 s. (The Carlsberg Papyri, Bind 15). (CNI Publications, Bind 45).

Geopolitical Imagination: Ideology and Utopia in Post-Soviet Russia

Suslov, M., 2020, Ibidem-Verlag.

Annotated Legal Documents on Islam in Europe: Denmark

Vinding, N. V., 6 aug. 2020, Brill. 151 s. (Annotated Legal Documents on Islam in Europe, Bind 18).

Formidling

Mellem grænsen og det grænseløse

Dahy, J. (red.) & Pluwak, A. (red.), 2020, København. 130 s.

The Fox: A Tale from Neolithic Shkarat Msaied

Kinzel, M. & Godtfredsen, K. N., 2020, Istanbul: Ege Yayinlari.

Tjomnaja storona khjugge: Sovremennaja datskaja proza

Roesen, T. (red.) & Fetisov, J. (Oversætter), 2020, Moskva: AST. 384 s.

Muslimernes Muhammad - og alle andres

Skovgaard-Petersen, J., 2020, København: Gyldendal. 448 s.

Undervisning

Opdaget? (iBog): Mødet mellem indianere og europæere i 1500-tallets Mexico

Nielsen, J., dec. 2020, 1 udg. København: forlaget columbus.

Sharia og Samfund: Islamisk Ret, Etik og Praksis i Danmark

Petersen, J. & Vinding, N. V., 5 okt. 2020, 1 udg. København: Samfundslitteratur. 288 s.

ANSATTE PÅ TORS

Instituttleder

Annika Hvithamar

Viceinstituttleder for forskning

Lars Højer

Viceinstituttleder for uddannelse

Jesper Nielsen

Administrationschef

Tim Møller Jørgensen

Professorer

Fredrik Norland Hagen

Helena Catharina Raudvere

Jakob Skovgaard-Petersen

Jørgen Vilhelm Delman

Kim Steven Bardrum Ryholt

Margit Warburg

Professor emeriti

Esther Marie Fihl

Kenneth Gregory Zysk

Christoph Harbsmeier

Adjungeret professorer

Julian Reade

Jørgen Schøler Nielsen

Michael Harbsmeier

Niels Peder Mortensen

Rane Willerslev

Søren Dietz

Thomas Blom Hansen

Torkel Brekke

Lektorer

Alessandro Gori

Andreas Bandak

Bent Nielsen

Birgitte Schepelern Johansen

Brian Arly Jacobsen

Christophe Georges

Bernhard Helmke Lektor

Claus Valling Pedersen

Ehab Galal

Elena Lorentzen

Frank Sejersen

Ildiko Beller-Hann

Ingolf Thuesen

Jørgen Finn Bæk Simonsen

Kirsten Thisted Petersen

Liora Sion

Lisa Marie Yeomans

Margaret Dorothea Mehl

Marie Højlund Roesgaard

Mikkel Bunkenborg

Morten Warmind

Naja Blytman Trondhjem

Nicole Maria Brisch

Peter Birkelund Andersen

Peter Kurt Riis-Westergaard

Rasmus Christian Elling

Ravinder Kaur

Simon Tobias Stjernholm

Susanne Marieluise Kerner

Søren Thue Thuesen

Tea Sindbæk Andersen

Thomas Brudholm

Tim Rudbøg

Tine Roesen

Tobias Richter

Trine Brox

Bente Wolff

Dan Vesalainen Hirslund

Erik Johan Magnus Sjöberg

Stine Simonsen Puri

Lektor emeriti

Rubya Mehdi

Denise Gimpel

Erik Reenberg Sand

Jørgen Podemann Sørensen

Krzysztof Stala

Mogens Trolle Larsen

Paul Xavier Hubert H J Frandsen

Una Canger

Yoichi Nagashima

Adjungeret lektorer

Frederik Ferdinand Rosen

Tim Boaz Bruun Skuldbøl

Tenure Track Adjunkter

Anna Helena Alexandra Krakus

Barbara Wall

Beata Switek

Jens Tue Sejrup

Mikhail Suslov

Studielektorer

Awatef June Elli Dahy
Dorota Anita Pluwak
Elmar Josef Renner
Guy Geffen
Gülsüm Akbas
Hyun Joo Choi
Iman Mohamed Talaat El-Shoubary
Karin Jakobsen
Keiko Takanahe
Kristina Holst Kazuhara
Lan Wang Valeur
Mads Büchert Eskildsen
Martin Schou Madsen
Nina Schmidt
Susan Aagaard Petersen
Ulla Prien
Yukun Wang

Studieadjunker

Meng Zhang

Postdoc

Magnus Pharao Hansen
Anne Lise Tjørring
Anuj Misra
Bo Ærenlund Sørensen
Christine Aster Crone
Ditte Boeg Thomsen
Hojjat Darabi
Jacob Schmidt-Madsen
Kasper Ly Netterstrøm
Petek Onur
Robert William Middeke-Conlin

Saskia Adelle Abrahms-Kavunenko
Scott Donald Haddow
Troels Pank Arbøll
Yeongjin Cho

Ph.d.-stipendiater

Maansi Mukesh Parpiani
Anna-Luise Kraayvanger
Anne Gerda Matea Jørgensen Lindahl
Bjarke Stanley Nielsen
Golnaz Ahadi
Ingrid Lindbo Fihl
Jesper Nyeng
Maria Lindebæk Lyngsøe
Marie Elisabeth Berg Christensen
Maximilian Lasa
Mikkel Bøg Clemmensen
Patrick Nørskov Pedersen
Pernille Friis Jensen
Rasmus Johan Aarslev
Rosa-Maria Worm Danbo
vr1681 vr1681
Zenia Bredmose Henriksen Ab Yonus
Spyros Sofos
Agnieszka Magdalena Bystron
Boukje Boerstra
Gaïa Perreaut
Samanta Viziale
Tijana Miskovic
Selma Bukovica Gundersen

Videnskabelig assistenter

Gabriela Citlahua Zepahua
Guillermo Garrido Cruz
Simon Rasten
So ie Schiødt

Ekstern lektorer

Anders Emil Kaas-Larsen Anna
Meyling Andersen
Anne So ie Drewsen
Bing Qi
Birgitte Elisabeth Stampe Holst
Fannie Agerschou-Madsen Henrik
Andersen
Jes Heise Rasmussen
Jesper Lee Jyderup
Julie Babette Nehammer Helmke
Kamilla Kraft
Kasper Dalgaard
Kate Barigo Østergaard Krishna
Verma
Kræn Kielsgaard Hansen Payam
Tadayoni
Peter Damgaard
Peter Kahlke Olesen
qdb161 qdb161
Saer El-Jaichi
Seraina Nett
Thomas Hindkær
Tom Fagerland
Ulrik Houllind Rasmussen
Vera Skvirskaja

Undervisningsassistenter

Anja Danka Madsen
Anne Sofie Risum Hansen
Aske Bang Vogelius
Asta Salicath Halvorsen
Chris Madsen Stie
Naja Motzfeldt
Nanna Lysdahl Søgaard
Nils David Augustin Melin Kronsell
Rachel Hanna Bonin
Basma Harb Harb Moh'd Shahin
Chiho Kondo
Marija Krgovic
mgf914 mgf914
Natalie Gunthel
Safaa Rasmussen
Serie Marie L. Møller Udvang
Silas Kelstrup Turner
Tanja Guri Andersen
Yeongjin Cho
Yifan Shan

Instruktører

Rasmus Lausten Mortensen
Jonas Nabil Petersen

AC-fuldmægtige

Annemarie Hede-Andersen
Camilla Mazzucato
Freja Bjørkmann Adsersen

Eksamenskoordinatorer

Anne Korsholm Bergenholtz
Kristina Honoré Hartmann
Peter Helge Christiansen

Informationsspecialist

Cecilie Tang Møldrup

International administrator

Caroline Gjellerod

Journalmedarbejder

Marian Alise Bach Khalileev

Kontorelev

Lisa Johannsdottir Sigfredsson

Kontorfunktionærer

Pia Ejdal Frandsen
Salma Asam Ghani

Koordinatorer

Casper Skallebæk Wichmann
Tippe Kirstine Vive Eisner
Helene Rosenstand

Ledelses- og uddannelses- sekretær

Ann Vibeke Neumann Nielsen
Vibeke Bach Andersen

Receptionist, indkøber

Marianne Josefine Brabrand

Sagsbehandler og Studie- nævnssekretær

Alex Koigi Overgaard Tonnesen

Specialkonsulent

Maria Munnecke

Chefkonsulent

Charlott Hoffmann Jensen

Studievejleder

Louise Hegelund Waaben

Studenterstudievejledere

Emilie Østergaard Marcher
Karina Klaris Dich
Mila Milica Kovalj

Studentermedhjælper

Cecilie Seidelin Nobel
Jana Trepte
Kristina Brunnenberger W Hansen
Mikkel Julius Wiederhold Tind
Nanna Heinicke Rejter Sørensen
Niini Malu Hansen
Asta Salicath Halvorsen
Lone Thurøe Lykke-Jensen
Maximilian David Holmström
Sean Kjærsgaard Weston
Joseph Alexander Roe

